

Studenter uden uddannelse efter gymnasiet

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

Studenter uden uddannelse efter gymnasiet

**Studenter uden uddannelse
efter gymnasiet**

© 2016 Danmarks Evalueringsinstitut
Trykt hos Rosendahls

Eftertryk med kildeangivelse er tilladt

Bestilles hos:
Alle boghandlere

40,- kr. inkl. moms
ISBN 978-87-7958-902-5
Foto: Polfoto

Indhold

Forord	7
1 Resume	9
2 Indledning	15
2.1 Formål og undersøgelsesspørgsmål	16
2.2 Undersøgelsens design og organisering	16
2.2.1 Registeranalyse	17
2.2.2 Spørgeskemaundersøgelse	17
2.2.3 Kvalitative interviews	17
2.2.4 Afgrænsning	18
2.2.5 Projektgruppe	19
2.3 Læsevejledning	20
2.4 Præsentation af interviewpersoner	21
3 Hvem er studenterne uden uddannelse efter gymnasiet?	25
3.1 Hvordan skiller studenterne uden uddannelse sig ud?	25
3.1.1 Flere fra hf og hhx og lavere karaktergennemsnit	25
3.1.2 Flere mænd og lidt flere fra gymnasiefremmede hjem	26
3.1.3 Flere studenter uden erhvervskompetencegivende uddannelse i hovedstaden	28
3.2 Forløb på arbejdsmarkedet og i uddannelsessystemet de første fire år efter studentereksamen	29
3.3 Status for studenterne i 2013	31
3.4 Opsamling	35

4	Erfaringer fra gymnasiet	37
4.1	Hvorfor en gymnasial uddannelse?	37
4.1.1	Uddannelsesspecifikke begrundelser	38
4.1.2	Fravalg af EUD	39
4.2	Udbytte af gymnasiet	40
4.3	Opsamling	42
5	Uddannelsesvalg efter gymnasiet	45
5.1	Planer om uddannelse efter gymnasiet	45
5.1.1	Studenter med planer om uddannelse	46
5.1.2	Studenter uden planer om uddannelse	49
5.2	Erfaringer med uddannelsesvalg og afbrydelse	50
5.2.1	Beslutningen om at afbryde en uddannelse	51
5.3	Opsamling	53
6	Vejledning om uddannelse	55
6.1	Studenternes muligheder for vejledning	55
6.2	Erfaringer med vejledning	56
6.2.1	Vejledning i gymnasiet	57
6.2.2	Halvdelen af studenterne har savnet relevant vejledning	58
6.3	Studenternes ønsker til vejledning	61
6.4	Opsamling	63
7	En karriere på livserfaringer	65
7.1	Status i dag	65
7.1.1	Risiko for ledighed	67
7.1.2	Mobilitet på arbejdsmarkedet	68
7.2	Forløb på arbejdsmarkedet	71
7.2.1	Dimension 1: Tilfældigheder eller valg?	71
7.2.2	Dimension 2: Job som mål eller middel?	73
7.3	Muligheder på arbejdsmarkedet uden uddannelse	76
7.3.1	Når erfaringer vejer tungere end uddannelse	76
7.3.2	Uddannelse er langsom og værdsætter ikke erfaringer	77
7.3.3	Med en uddannelse står du bedre på arbejdsmarkedet	78
7.4	Opsamling	79

8	Motivation for uddannelse i dag	81
8.1	Motivation for uddannelse	81
8.1.1	Hvem ønsker at uddanne sig?	82
8.1.2	Hvilke uddannelser har studenternes interesse?	85
8.1.3	Faglig interesse som motivation for uddannelse	86
8.1.4	Ønske om at forbedre muligheder på arbejdsmarkedet	87
8.1.5	Andre motivationer for uddannelse	88
8.2	Barrierer for uddannelse	89
8.2.1	Hvorfor har nogle studenter ikke lyst til uddannelse?	91
8.3	Opsamling	93

Appendiks

Appendiks A:	Metode	95
Appendiks B:	Litteraturliste	101

Forord

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) fremlægger i denne rapport resultaterne af en undersøgelse om de studenter, der ikke får en erhvervskompetencegivende uddannelse, dvs. enten en videregående uddannelse eller en erhvervsuddannelse, efter gymnasiet. Denne gruppe er blevet kaldt "de ufaglærte studenter".

Undersøgelsen ser på studenternes forløb på arbejdsmarkedet og i uddannelsessystemet efter gymnasiet og frem til i dag, ligesom undersøgelsen belyser studenternes motivation for at tage en uddannelse i fremtiden. Undersøgelsen bygger på registerdata for hele studenterårgangen 2009 og inddrager studenternes egne perspektiver gennem spørgeskemaundersøgelse og interview.

Jeg håber, at rapporten kan bidrage til den løbende debat om de gymnasiale uddannelsers rolle i det samlede uddannelsessystem ved at pege på udfordringer, som skal håndteres, hvis denne gruppe af studenter skal rummes i uddannelsessystemet.

God læselyst.

Mikkel Haarder
Direktør for EVA

1 Resume

Denne rapport handler om de studenter, der efter deres studentereksamen ikke får en erhvervs-kompetencegivende uddannelse, dvs. enten en videregående uddannelse eller en erhvervsud-dannelse. Undersøgelsen omfatter hele studenterårgangen fra 2009.

Rapportens relevans og målgruppe

De gymnasiale uddannelser er ikke erhvervskompetencegivende, men sigter i stedet mod, at stu-denterne efterfølgende tager en videregående uddannelse. Det er derfor et formål med uddan-nelserne at forberede studenterne til dette. Det betyder, at der ligger en klar forventning til de unge om at bruge deres studentereksamen som adgangsbillet til videregående uddannelse.

Det vækker derfor opsigt, når en del af studenterne ikke går videre med en uddannelse efter gymnasiet. Af den samlede studenterårgang fra 2009 drejede det sig om knap 9 %, der fem år efter studentereksamen ikke havde gennemført eller var i gang med enten en videregående ud-dannelse eller en erhvervsuddannelse.

I den offentlige debat bliver der argumenteret for, at samfundet går glip af den værdi, som en uddannelse ville have givet. Desuden løber studenterne selv en risiko for at få en udsat position på arbejdsmarkedet.

Denne undersøgelse har til formål at bidrage til at kvalificere den tilbagevendende debat om, hvorfor en del studenter ikke går videre i uddannelsessystemet, ved at nuancere billedet af disse studenter. Både ved at undersøge, hvad der karakteriserer dem som gruppe, og ved at gå i dyb-den med deres erfaringer og tanker med hensyn til uddannelsesvalg og vejledning, hvilken situa-tion de er i på arbejdsmarkedet, og hvad deres motivation er for uddannelse i fremtiden.

Rapporten henvender sig til beslutningstagere og praktikere på de gymnasiale og videregående uddannelsesområder samt vejledere, der møder studenterne uden videre uddannelse.

En sammensat gruppe med visse gennemgående træk

Undersøgelsen viser, at studenterne uden uddannelse efter gymnasiet udgør en sammensat gruppe, som favner fx selvstændigt erhvervsdrivende, personer i ledende stillinger i fx detailhandlen, lønmodtagere som fx butiks- eller fabriksansatte, personer, der er på højskole, sygemeldte og mødre på barsel. De repræsenterer derfor også meget forskellige historier og bevæggrunde for ikke at have taget en uddannelse, ligesom deres oplevelse af deres situation i dag og deres præferencer med hensyn til uddannelse i fremtiden er forskellige.

Mangfoldigheden er altså stor. På tværs af forskelligheden kan vi dog identificere nogle gennemgående træk, som gør det muligt at tegne et billede af gruppen som helhed.

Der er en overrepræsentation af mænd blandt studenterne, og den største gruppe af studenter uden en erhvervskompetencegivende uddannelse finder vi i Region Hovedstaden. Der er også flere hf'ere og studenter fra hhx, mens der er færre, der har taget stx og htx, når vi sammenligner med de studenter, der er gået videre i uddannelsessystemet.

Flertallet er i beskæftigelse og halvdelen har forsøgt at tage en uddannelse

I dag er hovedparten (79 %) af studenterne uden uddannelse efter gymnasiet i beskæftigelse, fordelt på 68 %, som er lønmodtagere, og 11 %, som er selvstændige eller freelancere.

Også når vi i registeranalysen ser på studenternes forløb de første fire år efter deres studenterekamen i 2009, er der en relativt stor gruppe (43 %), som har været i beskæftigelse i samtlige af årene 2010-2013. Samtidig har ca. halvdelen forsøgt at gå i gang med en uddannelse, som de har afbrudt uden at fuldføre.

Hertil kommer, at nogle af de studenter, som optræder i registrene som personer uden anden uddannelse end gymnasiet, i spørgeskemaundersøgelsen svarer, at de har taget en uddannelse. Det er både studenter, der har taget en uddannelse, siden sidste opdatering af registrene, men også studenter, der har taget en uddannelse uden for det ordinære uddannelsessystem som fx en uddannelse i udlandet eller en uddannelse i en privat virksomhed.

En mere udsat position på arbejdsmarkedet

De fleste studenter vurderer deres situation på arbejdsmarkedet positivt. Flertallet oplever, at de har gode muligheder for både faglig udvikling, at øge deres indkomst og at finde et nyt job, hvis de skulle have lyst til det, og flertallet oplever ikke, at deres risiko for at blive ledig er stor.

En tredjedel af studenterne føler sig dog fastlåste i deres nuværende position på arbejdsmarkedet, og det gælder særligt de studenter, der har et ønske om at skifte branche. Det er fx studen-

ter, der står i en situation, hvor de gerne vil finde et job i en anden branche ud fra et ønske om fx mere attraktive arbejdstider, men hvor manglen på uddannelse står i vejen.

I det hele taget svarer et flertal af studenterne, at de er enten helt eller overvejende enige i, at uddannelse på sigt vil gavne deres situation på arbejdsmarkedet. Dette, fordi de vurderer, at uddannelse vil stille dem mere sikkert og åbne døre til andre typer af jobs.

Nogle studenter udtrykker det på den måde, at det godt kan lade sig gøre at klare sig godt på arbejdsmarkedet uden en erhvervskompetencegivende uddannelse – hvis man vel at mærke er målrettet og villig til at yde en ekstra indsats på jobbet. Betragtet som helhed har studenterne imidlertid en lavere gennemsnitsindkomst fire år efter studentereksamen end de erhvervsuddannede, der blev færdig med deres uddannelse, samme år som studenterne gik ud af gymnasiet.

Samlet set har studenterne uden uddannelse efter gymnasiet således en mere udsat position på arbejdsmarkedet, end de ville have haft, hvis de havde taget en erhvervskompetencegivende uddannelse.

Glad for gymnasiet – men dårligere karakterer

Størstedelen af studenterne har været glade for at gå i gymnasiet og ville i dag stadig vælge gymnasiet efter grundskolen. Studenterne fortæller, at gymnasiet har givet dem et udbytte, som de kan bruge i dag. Det drejer sig både om personlig dannelse og om modenhed, et stærkt netværk og den sikkerhed, der ligger i, at en gymnasial uddannelse er god at have på cv'et. Men også om specifikke kompetencer som fx sprogkunderskaber og matematisk forståelse og, for studenter med baggrund i hhx, færdigheder inden for afsætning og virksomhedsøkonomi. Det at have gennemført en gymnasial uddannelse har altså givet dem nogle generelle kompetencer, som de har glæde af på arbejdsmarkedet.

Studenterne har imidlertid ikke lige så gode karakterer med sig fra gymnasiet som de studenter, der tager en uddannelse efterfølgende. Faktisk er deres karaktergennemsnit i gennemsnit mere end et karakterpoint lavere. Det betyder, at deres valgmuligheder med hensyn til videregående uddannelse er mere begrænsede.

Hellere arbejde end at sidde på en skolebænk

84 % af studenterne havde, dengang de blev studenter, enten i nogen eller i høj grad planer om på et tidspunkt at tage en uddannelse. Samtidig er studenterne meget bevidste om, at der fra samfundets og omgivelsernes side er en forventning om, at de skal tage en uddannelse.

De studenter, der har prøvet at gå i gang med en uddannelse uden at gennemføre den, har været mere tilbøjelige til at gå i gang med enten en kort videregående uddannelse eller en erhvervs-

uddannelse end de studenter, der har gennemført en uddannelse eller i 2014 var i gang med en. I de fleste tilfælde er valget dog faldet på enten en bacheloruddannelse eller en mellemlang videregående uddannelse.

At studenterne ikke har fået en uddannelse efter gymnasiet, skyldes forskellige forhold og begivenheder, der har haft betydning for den enkelte. For nogle har tilfældigheder spillet en stor rolle, fx fordi de har fået et job, hvor der har vist sig nogle muligheder for karriereudvikling, som har trængt uddannelsesplanerne i baggrunden. Andre har fra starten gået efter noget bestemt, fx haft et mål om at blive selvstændige eller at arbejde med et bestemt område, som ikke har forudsat en uddannelse.

Det har også spillet ind for mange, at de har været trætte af at gå i skole og har haft mere lyst til at arbejde end til at være studerende. En del studenter fortæller om sig selv, at de ikke er så "bøglige" og trives bedre med at arbejde og gøre noget praktisk end med at studere. Nogle studenter oplever endvidere, at deres erfaringer fra arbejdsmarkedet har lært dem lige så meget eller mere, end en uddannelse ville have kunnet. Det tyder på, at der i denne gruppe er en del, der i højere grad motiveres af at lære gennem de erfaringer, som de kan gøre på en arbejdsplads, end ved at gå i skole eller være studerende.

De studenter, der har prøvet at starte på en uddannelse, begrundes især deres afbrydelse af uddannelsen med, at uddannelsens faglige indhold ikke passede til deres interesser. Det handler fx om, at de havde svært ved at se, hvad de skulle bruge det, de lærte på studiet, til, eller fandt ud af, at de ikke ville trives med de jobs, der ventede. Også personlige forhold har spillet ind for en del studenter, fx fordi de har kæmpet med sygdom eller andre private udfordringer. Men derudover har skoletræthed også haft betydning.

Har savnet relevant vejledning

En del studenter har været i tvivl om, hvilken uddannelse de skulle tage, og hvilken vej de havde lyst til at gå med hensyn til fremtidig beskæftigelse. Samtidig svarer ca. halvdelen, at de har haft brug for mere vejledning om valg af uddannelse, end de har fået. Dette handler især om, at studenterne ikke har oplevet den vejledning, de husker at have fået, som relevant i forhold til deres behov.

Fra gymnasiet husker studenterne især større kollektive arrangementer som uddannelsesmesser. De efterlyser i stedet mere personlig vejledning, der tager hele deres situation i betragtning, og som fokuserer mere på karrierevalg og valg af livsform end på valg af uddannelse i snæver forstand.

Motiveret for uddannelse – men der er barrierer

63 % af studenterne har lyst til at begynde på en uddannelse inden for de næste tre år. Studenternes motivation er dog forskellig alt efter deres beskæftigelsesmæssige status. Lysten er størst hos studenter, der er ledige eller sygemeldte og studenter, der er lønmodtagere, og mindst hos selvstændige og freelancere. Det er især de studenter, der oplever, at uddannelse vil forbedre deres muligheder på arbejdsmarkedet, og de studenter, der gerne vil skifte branche, som er motiverede for at starte på en uddannelse.

Ud af dem, der gerne vil have en uddannelse, ønsker 35 % at starte på en mellemlang videregående uddannelse, mens hhv. 16 % og 14 % har en erhvervsuddannelse og en kort videregående uddannelse i tankerne.

Studenterne ser dog nogle barrierer for, at det kan lade sig gøre. Det drejer sig især om ikke at leve op til adgangskravene på de uddannelser, de er interesserede i, og om, at det vil være økonomisk svært for dem at være under uddannelse. Derudover efterlyser de en højere grad af fleksibilitet i uddannelsernes tilrettelæggelse, fx med hensyn til at studere på deltid og beholde deres job ved siden af. Endelig oplever nogle studenter en række personlige udfordringer forbundet med det at tage en uddannelse, som bl.a. knytter an til sygdom eller psykisk sårbarhed.

Vi hører også, at der kan ligge en udfordring i at finde en uddannelse, der tilgodeser de erfaringer, som studenterne har gjort på arbejdsmarkedet. Nogle af de interviewede sætter således spørgsmålstegn ved, om det at uddanne sig videre kan give dem kompetencer, som de ikke allerede har tilegnet sig på arbejdsmarkedet.

Om datagrundlaget

Undersøgelsen bygger på data fra tre forskellige datakilder: registerdata fra Danmarks Statistik, en spørgeskemaundersøgelse og 19 kvalitative interview med studenter uden uddannelse efter gymnasiet. Med registeranalysen belyser vi bredden i studenternes personlige karakteristika og forløb, mens spørgeskemaundersøgelsen bidrager med en kvantificering af en række forhold, som ikke kan belyses via registerdata, herunder studenternes motivation for uddannelse. Endelig går de kvalitative interview i dybden med studenternes egne fortællinger.

2 Indledning

I 2009 blev 34.851 unge færdige som studenter fra enten stx, hf, hhx eller htx. I 2014 havde 2.986 eller knap 9 % af dem endnu ikke gennemført en erhvervskompetencegivende uddannelse, og de var heller ikke i gang med en, viser tal fra Danmarks Statistik. Det, til trods for at det netop er et formål med de gymnasiale uddannelser at forberede til videre studier, og til trods for at det gennem de senere år har været et ønske fra politisk side, at flere unge tager en videregående uddannelse.

I den offentlige debat hersker bekymringen for, at disse studenter skal blive til et "proletariat af hvide huer". Bekymringen går på, at det koster samfundet dyrt, når de unge ikke bruger deres studentereksamen som tiltænkt, nemlig til at komme ind på en videregående uddannelse. Der argumenteres for, at de unges uddannelse ville have bidraget med innovation og forøget produktivitet, som samfundet nu går glip af.¹ Bekymringen er også rettet mod den enkelte unge, der risikerer at få en sårbar position på arbejdsmarkedet ved ikke at have en erhvervskompetencegivende uddannelse med i rygsækken. Mange taler om, at disse unge i stedet skulle have valgt en erhvervsuddannelse efter folkeskolen.

Men blot fordi det fra et samfundsmæssigt perspektiv kan betragtes som uhensigtsmæssigt at tage en gymnasial uddannelse, når man ikke videreuddanner sig, er det ikke ensbetydende med, at det ikke kan være meningsfuldt for den enkelte at gå en anden vej end uddannelsesvejen.

En analyse foretaget af Det Økonomiske Råd viser eksempelvis, at personer med en gymnasial uddannelse som højest fuldførte uddannelse klarer sig ganske fint på arbejdsmarkedet, i hvert fald på lidt længere sigt.² Det tyder på, at de generelle kompetencer, man tilegner sig gennem en gymnasial uddannelse, i sig selv kan danne grundlag for et godt arbejdsliv. Samtidig peger det på, at der er behov for at vide mere om denne gruppe af unge, og at det billede, der tegnes af dem i den offentlige debat, måske ikke får alle nuancer med.

¹ DEA (2012), AE – Arbejderbevægelsens Erhvervsråd og Dansk Industri (2013).

² Det Økonomiske Råd (2014).

Denne undersøgelse sætter fokus på, hvad der karakteriserer de studenter, der ikke får en uddannelse efter studentereksamen. Undersøgelsen giver studenterne selv en stemme og spørger, hvad der kendetegner deres forløb, valg og motivationer i relation til job og uddannelse.

2.1 Formål og undersøgelsesspørgsmål

Undersøgelsen skal bidrage til at kvalificere debatten om de gymnasiale uddannelsers rolle i uddannelsessystemet ved at tegne et billede af den gruppe af studenter, som vælger en anden vej efter gymnasiet end den tiltænkte. Samtidig vil undersøgelsen give nogle perspektiver på, hvilke barrierer der kan stå i vejen for, at denne gruppe får en erhvervskompetencegivende uddannelse.

Formålet med undersøgelsen er todelt. Dels skal den bredt karakterisere gruppen af studenter, der ikke får en uddannelse efter gymnasiet, deres erfaringer på arbejdsmarkedet og evt. i uddannelsessystemet efter deres gymnasiale uddannelse og deres situation i dag. Dels vil undersøgelsen gå i dybden med studenternes eget perspektiv på deres situation og motivation for uddannelse.

Undersøgelsen tager udgangspunkt i følgende spørgsmål:

- 1 Hvad karakteriserer den gruppe af studenter, der ikke gennemfører en videregående eller erhvervsfaglig uddannelse efter deres gymnasiale eksamen?
- 2 Hvilke forløb på arbejdsmarkedet og evt. i uddannelsessystemet har studenterne haft, siden de afsluttede deres gymnasiale uddannelse, og hvad er deres situation i dag?
- 3 Hvad er studenternes aktuelle motivation for at tage en uddannelse, og hvilke udfordringer møder de evt. med hensyn til at gennemføre en uddannelse?

Med udgangspunkt i disse spørgsmål tegner undersøgelsen et nuanceret billede af, hvad det er for studenter, der ikke går videre i uddannelsessystemet, og belyser mangfoldigheden i deres forløb og erfaringer med hensyn til uddannelse og beskæftigelse. Vi ser på hele deres forløb, fra valg af ungdomsuddannelse og oplevelsen af at gå i gymnasiet over vejledning og evt. forsøg på at gå i gang med en uddannelse til de erfaringer, studenterne har gjort på arbejdsmarkedet, og hvad deres situation er i dag. Endelig ser vi på, i hvilket omfang de er motiverede for at tage en uddannelse i den nærmeste fremtid.

2.2 Undersøgelsens design og organisering

Undersøgelsen omfatter en hel studenterårgang, nemlig de studenter, der fik studentereksamen i 2009. For at få viden om de studenter fra årgang 2009, der ikke har gennemført eller er i gang med en uddannelse, gør vi brug af tre typer af metoder: en registeranalyse, en spørgeskemaundersøgelse og kvalitative interview. De valgte metoder supplerer hinanden ved at producere viden set fra forskellige perspektiver og bidrager til besvarelsen af undersøgelsesspørgsmålene på for-

skellige måder. Hvor registeranalysen sikrer, at vi belyser bredden i de personlige karakteristika og forløb, bidrager spørgeskemaundersøgelsen med en kvantificering af en række forhold, som ikke kan belyses via registerdata – herunder studenternes motivation for uddannelse. Endelig går de kvalitative interview i dybden med studenternes egne fortællinger. Metoderne beskrives kort i det følgende. En nærmere beskrivelse findes i rapportens metodeappendiks.

2.2.1 Registeranalyse

Vi har på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik gennemført en beskrivende analyse af de studenter, der tog studentereksamen i 2009, og som i 2014 hverken havde gennemført eller var i gang med en erhvervsuddannelse eller en videregående uddannelse.

Registeranalysen bygger på samkøring af registre med oplysninger om hele studenterårgangen 2009, hvilket giver os mulighed for at sammenligne studenterne uden uddannelse med de studenter, der har taget en uddannelse, med hensyn til centrale baggrundsforhold som køn, social baggrund, geografi, gymnasial uddannelse og karaktergennemsnit. Desuden har vi set på studenternes forløb på arbejdsmarkedet og forsøg på at starte på en uddannelse, siden de blev færdige med deres gymnasiale uddannelse. Endelig har vi undersøgt, hvad der karakteriserer deres situation i dag med hensyn til beskæftigelse og indkomst.

2.2.2 Spørgeskemaundersøgelse

For at gå tættere på studenternes egne perspektiver har vi gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt studenterne fra 2009 uden erhvervskompetencegivende uddannelse. Spørgeskemaet er sendt til studenter omfattet af registeranalysen, hvorfor det har været muligt vha. cpr-numre at koble oplysninger fra registre til data fra spørgeskemaundersøgelsen i de videre analyser.

Spørgeskemaet indeholdt spørgsmål om studenternes overvejelser om valg af ungdomsuddannelse, deres planer om uddannelse efter gymnasiet, deres tilfredshed med nuværende jobsituation og deres overvejelser om at påbegynde en uddannelse i fremtiden.

2.2.3 Kvalitative interviews

Med afsæt i spørgeskemaundersøgelsen har vi gennemført 19 interview med studenter, som ikke har gennemført eller er i gang med en uddannelse ved tidspunktet for dataindsamlingen i efteråret 2015³. Interviewpersonerne er udvalgt på baggrund af spørgeskemaundersøgelsen med henblik på at sikre en maksimal variation med hensyn til udvalgte forhold. Der er således sikret en spredning med hensyn til gymnasial uddannelse, køn, tilknytning til og oplevelse af situation på

³ To af de studenter, vi har interviewet, er dog netop gået i gang med hhv. en HD og en særligt tilrettelagt erhvervsuddannelse målrettet studenter. Vi har valgt at tage studenterne med i undersøgelsen alligevel, da de indtil for ganske nyligt var en del af målgruppen og derfor bidrager med mange relevante perspektiver.

arbejdsmarkedet og med hensyn til, om studenterne har forsøgt at gå i gang med en uddannelse i løbet af de seks år, der er gået, siden de gik ud af gymnasiet.

I interviewene har studenterne beskrevet deres konkrete situation og forløb siden gymnasiet med hensyn til job og evt. erfaringer med at starte på en uddannelse, deres oplevelse af den vejledning, de har fået, og deres motivation for at tage en uddannelse i den nærmeste fremtid.

2.2.4 Afgrænsning

Andelen af studenter, der ikke får en uddannelse efter deres studentereksamen, kan opgøres på forskellige måder. Vores undersøgelse omfatter studenter fra årgang 2009. Dvs. at det på undersøgelsestidspunktet i efteråret 2015 var seks år siden, at de færdiggjorde deres gymnasiale uddannelse. Dette snit er valgt, ud fra en betragtning om at mange studenter tager et eller flere sabbatår, inden de går i gang med en uddannelse. Samtidig ønsker vi at se på studenter, som har gået i gymnasiet, efter at gymnasireformen fra 2005 trådte i kraft.

Vi skelner i undersøgelsen ikke mellem studenter, der har gennemført en videregående uddannelse, og studenter, der har gennemført en erhvervsuddannelse, men betragter dem som en samlet gruppe af studenter med en erhvervskompetencegivende uddannelse. Undersøgelsen beskæftiger sig derfor ikke med spørgsmålet om dobbeltuddannelse. EVA gennemførte i 2013 en undersøgelse om de 13 % af studenterne fra 2007, der har taget en erhvervsuddannelse efter studentereksamen. Undersøgelsen handler bl.a. om, hvad der har haft betydning for de unges valg. Her fremhæver de unge bl.a. praktiske erfaringer fra arbejdsmarkedet eller evt. forsvaret som forhold, der har haft betydning for deres valg, og at erhvervsuddannelsens praktiske tilgang til læring og uddannelse har tiltalt dem. For mere viden om gruppen henvises til EVA's rapport.⁴

Forskellige opgørelsestidspunkter giver en vis forskel på, hvem der er med i de forskellige dele af dataindsamlingen. I registeranalysen har det desuden ikke været muligt at udskille de studenter, der har gennemført eller er i gang med en uddannelse uden for det ordinære uddannelsessystem som fx uddannelser i udlandet, da registeropgørelserne kun rummer oplysninger om ordinære uddannelser, hvor rammerne er fastsat gennem love og bekendtgørelser under et relevant ministerium. Det er derfor ikke muligt at se, hvor mange studenter der har taget en uddannelse uden for det ordinære uddannelsessystem. I analyserne af spørgeskemadata har vi til gengæld haft mulighed for at udskille de studenter, der svarer, at de har gennemført eller er i gang med en uddannelse – både dem, der har taget en uddannelse siden sidste opdatering af registrene og dem, der har taget en uddannelse uden for det ordinære uddannelsessystem.

⁴ EVA (2013): *Studenter i erhvervsuddannelserne. En undersøgelse af gymnasiale dimittenders valg og veje gennem uddannelsessystemet.*

Hvilke studenter er med i undersøgelsen?

Registeranalyse

Registeranalysen omfatter alle studenter, der blev færdig med gymnasiet i 2009, og som i 2014 hverken havde gennemført eller var i gang med en erhvervskompetencegivende uddannelse inden for det ordinære uddannelsessystem, herunder en erhvervsuddannelse. Registeranalysen omfatter perioden 2009-2013.

Spørgeskemaundersøgelse

Spørgeskemaet er sendt til de studenter fra 2009, der hverken havde gennemført eller var i gang med en uddannelse i 2014. I spørgeskemaet har studenterne haft mulighed for at angive, om de har taget eller er gået i gang med en uddannelse, siden sidste opdatering af registrene. Rapporten bygger således på svarene fra de studenter, der på svartidspunktet i september 2015 ikke havde gennemført eller var i gang med en uddannelse – hverken inden for det ordinære uddannelsessystem eller i andet regi.

Kvalitative interviews

Vi har interviewet studenter, der blev færdig i 2009, og som ikke har svaret, at de har gennemført eller var i gang med en uddannelse i spørgeskemaundersøgelsen. Interviewpersonerne er udvalgt på baggrund af spørgeskemaundersøgelsen, så der er sikret en spredning med hensyn til gymnasial uddannelse, køn og tilknytning til arbejdsmarkedet og med hensyn til, om studenterne har forsøgt at gå i gang med en uddannelse.

2.2.5 Projektgruppe

Projektgruppen har haft det praktiske og metodiske ansvar for undersøgelsen. Følgende medarbejdere har bidraget til projektet:

- Evalueringskonsulent Sigrid Hansen (projektleder)
- Evalueringskonsulent Sarah Richardt Schoop
- Specialkonsulent Anne Sophie Madsen
- Specialkonsulent Niels Peter Mortensen
- Metodemedarbejder Line Merling-Petersen
- Evalueringsmedarbejder Rikke Kvist Wulff
- Evalueringsmedarbejder Trine Juul Reder
- Evalueringsmedarbejder Anders Warring

2.3 Læsevejledning

Rapporten indeholder udover resumeet og denne indledning seks kapitler.

Kapitel 3 fremlægger resultaterne af registeranalysen, som sammenligner studenterne uden uddannelse med de studenter, som er gået videre i uddannelsessystemet, med hensyn til en række forhold. Videre ser analysen på, hvad studenterne uden uddannelse har foretaget sig med hensyn til uddannelse og job i perioden 2009-2013, og viser, hvad studenternes status er med hensyn til beskæftigelse og løn fire år efter studentereksamen.

Hvor kapitel 3 fokuserer på studenternes forløb de første fire år efter deres studentereksamen, ser de efterfølgende kapitler på den samlede periode på de seks år, der er gået, fra studenterne gik ud af gymnasiet og frem til i dag.

Kapitel 4 handler om studenternes valg af ungdomsuddannelse, om deres udbytte af at gå i gymnasiet, herunder hvilke erfaringer fra gymnasiet de særligt gør brug af i dag.

Kapitel 5 ser på, hvilke planer studenterne havde om uddannelse, da de blev studenter, og de erfaringer, som en del studenter har gjort med valg og afbrydelse af en uddannelse efter gymnasiet.

Kapitel 6 afdækker studenternes oplevelse af, om den vejledning, de har fået i gymnasiet eller efterfølgende, har været tilstrækkelig. I slutningen af kapitlet formidler vi studenternes ønsker til vejledning om valg af uddannelse og karriere.

Kapitel 7 handler om studenternes erfaringer med at være på arbejdsmarkedet uden en erhvervs-kompetencegivende uddannelse. Kapitlet ser på, hvad studenterne laver i dag, og hvilke forskellige forløb på arbejdsmarkedet de har haft. Endelig viser kapitlet, hvilken værdi studenterne selv tillægger det at tage en formel uddannelse.

Endelig handler kapitel 8 om studenternes motivation for at tage en uddannelse i fremtiden og om, hvorvidt studenterne oplever nogle barrierer for at opnå en uddannelse.

2.4 Præsentation af interviewpersoner

Studenter uden uddannelse efter gymnasiet dækker over en meget sammensat gruppe, som rummer mange forskellige personlige historier. Her præsenteres de 19 studenter, vi har interviewet, i anonymiseret form:

Jaweed blev allerede i slutningen af sin htx-uddannelse klar over, at han nok ikke skulle have en uddannelse. Han fik i stedet arbejde i sine forældres virksomhed og er i dag selvstændig. Han ejer en dagligvareforretning og er glad for arbejdet med kunderne og sine medarbejdere. Han regner ikke med, at han skal have en uddannelse i fremtiden.

Maja var i tvivl om, hvilken uddannelse hun skulle vælge, da hun blev færdig med stx. Hun begyndte at arbejde og tog ud at rejse. Hun fandt ud af, at hun gerne ville læse på universitetet, men havde ikke et højt nok gennemsnit til at komme ind på det studium, hun helst ville. Hun valgte derfor en anden universitetsuddannelse, men holdt op efter et semester, da hun syntes, uddannelsen var for bred. I stedet tog hun ud at rejse. I dag arbejder hun som selvstændig med kunsthåndværk, men vil gerne begynde på en uddannelse som sygeplejerske.

Dorte gik i gang med en frisøruddannelse, et års tid efter at hun var færdig med hf, men måtte afbryde uddannelsen pga. sygdom. Efterfølgende har hun fået et barn og været i arbejde, indtil hun blev syg igen. I dag er hun sygemeldt, men har planer om at starte på en uddannelse til pædagog, når hun er klar til det.

Mille vidste, da hun var færdig med hhx, at hun hellere ville arbejde end tage en uddannelse. Hun har, siden hun blev student, prøvet forskellige jobs, indtil hun fik arbejde i en dyrehandel, hvor hun stadig arbejder. Hun er glad for sit arbejde og har ikke planer om at gå i gang med en uddannelse.

Peter havde egentlig planer om at gå i gang med en universitetsuddannelse efter hhx, men kom i stedet på guideskole og fik en karriere inden for rejsebranchen. I dag har han en lederstilling i et rejseselskab, som han er glad for. Han har undervejs overvejet at tage en uddannelse, men er kommet frem til, at det ikke er nødvendigt inden for den branche, han er i.

Niels startede på universitetet, lige efter at han blev færdig med stx. Efter to år skiftede han til et andet universitetsstudie, men mens han læste her, begyndte han at blive syg. Han har siden skiftet til en uddannelse inden for musik, men har det seneste års tid holdt pause pga. sin sygdom. Han vil dog gerne genoptage sin uddannelse, når han har det bedre.

Thomas havde, allerede mens han tog htx, et job inden for it-branchen, som han fortsatte med, lige da han blev student. Han er siden startet som selvstændig og er glad for sit arbejde. Selvom det ikke var planen, startede han på et tidspunkt på en uddannelse ved siden af arbejdet. Han holdt dog op, da han fik for travlt på jobbet. I dag regner han ikke med at tage en uddannelse, da han ikke synes, han har behov for det.

Karl havde egentlig ikke planer om at begynde på en uddannelse, efter at han blev færdig med stx, men efter at have prøvet nogle forskellige jobs startede han på en marketinguddannelse, som han fik kendskab til gennem en kammerat. Han holdt dog op igen efter to år, bl.a. fordi han syntes, uddannelsen var dårligt tilrettelagt. I stedet fik han job i en købmandsforretning, hvor han stadig er ansat, i dag i en lederstilling. Han kunne godt have lyst til at tage en uddannelse, hvis det kunne kombineres med hans job.

Tanja begyndte at arbejde som piccoline lige efter hf. Hun vidste, at hun gerne ville have en uddannelse, men var i tvivl om, hvad det skulle være. Hun prøvede at begynde på en uddannelse som sygeplejerske, men holdt op, da hun blev syg. Efterfølgende har hun prøvet at få merit fra sygeplejestudiet til at tage en uddannelse som social- og sundhedsassistent, men er ikke blevet optaget. I stedet har hun fundet et job på en fabrik, som hun i dag har barselsorlov fra. Hun vil gerne tage en uddannelse, men ved endnu ikke hvilken.

Kim har siden folkeskolen vidst, at han ville arbejde inden for sportsverdenen. Efter hhx startede han på en bacheloruddannelse. Han holdt dog op efter et par år, da han ikke syntes, det var interessant, og var træt af at gå i skole. I stedet tog han ud at rejse. Siden har han haft forskellige jobs og er i dag på højskole, hvor han har mulighed for at kvalificere sig til at søge administrative stillinger i sportsklubber.

Martin var ikke sikker på, hvad han ville med hensyn til uddannelse, da han var færdig med htx. Efter at have haft forskellige jobs søgte han ind på en uddannelse, men kom ikke ind. I stedet tog han på højskole og arbejdede efterfølgende hos en fotograf, indtil han startede som selvstændig videoproducent. Han er glad for det, han laver, og regner ikke med, at han skal have en uddannelse. Både fordi han ikke oplever, at han har behov for det, og fordi det vil være svært for ham at kombinere med jobbet.

Nete begyndte efter hhx at arbejde i en fastfoodkæde. Hun har siden taget en intern lederuddannelse i fastfoodkæden og er i dag restaurantchef. Hun er glad for sit job og har kun en enkelt gang i de år, der er gået, overvejet at søge ind på en uddannelse. Hun lod dog være pga. de gode udviklingsmuligheder på arbejdspladsen. For nylig er hun dog begyndt at læse en HD om aftenen ved siden af jobbet.

Søren havde ikke konkrete uddannelsesplaner, da han blev færdig med hf, da han ikke vidste, hvilken vej han havde lyst til at gå. Han var arbejdsløs i en periode og søgte ind på en professionsbacheloruddannelse, som han dog fik afslag fra. Han har efterfølgende haft forskellige jobs, inden han fik servicejob i en lufthavn, hvor han er i dag. Han drømmer om at uddanne sig til flyveleder, men det kræver et højere gennemsnit, end han har.

Oliver fik job som avissælger efter stx og tog efterfølgende ud at rejse. Han havde egentlig planer om at tage en universitetsuddannelse derefter, men fik i stedet tilbudt et job i et teleselskab, som han var med til at videreudvikle. Siden har han haft lignende jobs. Han begyndte på et tidspunkt på en HD ved siden af jobbet, men syntes ikke, at han kunne bruge det, han lærte, i sit arbejde. I dag er han med til at drive et kontorfællesskab for iværksættere.

Louise ville gerne have en uddannelse efter hhx, men hun var i tvivl om, hvilken uddannelse det skulle være. Hun arbejdede et år i en butik og startede derefter på læreruddannelsen, men fandt hurtigt ud af, at det ikke var noget for hende. Hun fortsatte i stedet med sit job og blev butikschef. Hun har, siden hun blev student, fået to børn. I dag er hun arbejdsløs og vil gerne skifte branche. Derfor har hun for nylig gennemført en særligt tilrettelagt erhvervsuddannelse for studenter.

Chris vidste, at han skulle arbejde med film, da han var færdig med stx. Efter gymnasiet arbejdede han frivilligt på nogle filmprojekter og var lærervikar på en skole. Han har søgt ind på Filmskolen to gange, men fået afslag. I stedet har han startet sit eget firma inden for filmbranchen op, som han i dag arbejder med. Han oplever ikke, at han har behov for at tage en uddannelse i dag.

Mikkel tog efter stx et par sabbatår, hvor han rejste og arbejdede som bl.a. postbud og bartender. Efterfølgende startede han på universitetet, men fandt hurtigt ud af, at han ikke havde lyst til at læse. Han fortsatte sit arbejde som bartender, mens han fandt en professionsbacheloruddannelse, han godt kunne tænke sig at tage. Det kræver dog, at han tager et suppleringskursus i matematik.

Sonja fik arbejde i en butik, da hun var færdig med hhx. Selvom det ikke var planen, gik hun efter et år i gang med en professionsbacheloruddannelse, som hun tilfældigt hørte om og fik interesse for. Efter nogle år på uddannelsen stoppede hun imidlertid, bl.a. da hun fandt ud af, at det job, der ventede, ikke var noget for hende. I stedet arbejdede hun – først i butik og senere med rengøring. I dag er hun ved siden af sit rengøringsjob startet som selvstændig med en webbutik. Hun nyder den frihed, hun har i sit arbejdsliv, og har ikke planer om at gå i gang med en uddannelse.

Mia fik efter stx arbejde i en dagligvarebutik. Senere startede hun på sygeplejerskeuddannelsen, men stoppede efter et år, da hun fandt ud af, at arbejdet som sygeplejerske ikke var noget for hende. I stedet vendte hun tilbage til dagligvarebutikken og blev siden butikschef. I dag er hun butikschef i en møbelbutikskæde. Hun vil gerne tage en uddannelse, så hun kan få et andet slags job, men er bekymret for, om hun kan klare det rent økonomisk.

3 Hvem er studenterne uden uddannelse efter gymnasiet?

I dette kapitel tegner vi et overordnet billede af den gruppe af studenter, som ikke har taget en uddannelse efter deres studentereksamen, ud fra centrale baggrundskarakteristika og oplysninger om studenternes forløb med hensyn til uddannelse og beskæftigelse efter studentereksamen. Kapitlet bygger på registerdata fra Danmarks Statistik, som omfatter alle studenter fra 2009, som i 2014 hverken havde gennemført en uddannelse efter gymnasiet eller var i gang med en.

Registeroplysningerne omfatter perioden 2009-2013. Kapitel 3 fokuserer altså på studenternes forløb de første fire år efter studentereksamen, mens vi i de efterfølgende kapitler, som bygger på spørgeskemadata og kvalitative interview, ser på den samlede periode på de seks år, der er gået, fra studenterne gik ud af gymnasiet og frem til i dag.

Registeropgørelserne rummer oplysninger om alle ordinære uddannelser, hvor rammerne er fastsat gennem love og bekendtgørelser under et relevant ministerium. Det er derfor ikke muligt at se, hvor mange studenter, der har taget en anden form for uddannelse fx i udlandet eller i en privat virksomhed.

3.1 Hvordan skiller studenterne uden uddannelse sig ud?

I alt 34.851 personer blev studenter i 2009. I 2014 havde 2.986, dvs. knap 9 %, af disse studenter endnu ikke gennemført en erhvervskompetencegivende uddannelse, og de var heller ikke i gang med en. Dette afsnit handler om, hvordan disse studenter adskiller sig fra de studenter, der i 2014 enten var i gang med eller havde gennemført en uddannelse efter gymnasiet.

3.1.1 Flere fra hf og htx og lavere karaktergennemsnit

Andelen af studenter fra hf og andelen af studenter fra htx er større i gruppen af studenter uden uddannelse efter gymnasiet end i gruppen af studenter, der i 2014 var i gang med eller havde gennemført en uddannelse efter gymnasiet. Hvor 19 % af studenterne uden videre uddannelse

havde taget hf, og 26 % havde taget hhx, gjaldt dette kun for hhv. 11 % og 20 % af studenterne, der efterfølgende er gået videre med en uddannelse, jf. tabel 1.

Tabel 1

Studerne fra 2009 fordelt på typen af gymnasial uddannelse og status med hensyn til uddannelse i 2014 (N = 34.851)

	Ingen uddannelse efter gymnasiet (N = 2.986)	Uddannelse efter gymnasiet (N = 31.865)
Stx	48 %	61 %
2-årig hf	19 %	11 %
Htx	7 %	8 %
Hhx	26 %	20 %
Total	100 %	100 %

Kilde: EVA's beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

At hf-studerne er overrepræsenterede i gruppen af studenter, som ikke har fået en uddannelse efter gymnasiet, stemmer overens med resultaterne i EVA's undersøgelse fra 2015 om hf. Undersøgelsen viste, at andelen af hf'ere, der to år efter deres eksamen var i gang med en videregående uddannelse, var ti procentpoint mindre end samme andel blandt stx-studerne.⁵

Registeropgørelserne viser, at studenterne fra 2009, der ikke får en uddannelse efter gymnasiet, generelt har et lavere karaktergennemsnit end de øvrige studenter. Karaktergennemsnittet var således 5,4 for de studenter, der i 2014 hverken havde gennemført en uddannelse eller var i gang med en, mens gennemsnittet var 6,6 for de studenter, der i 2014 havde gennemført eller var i gang med en uddannelse. Denne forskel i karakterniveau er værd at bemærke, da karakterer kan være definerende for, hvilke valgmuligheder studenterne har med hensyn til videregående uddannelse.

Samme forskel gør sig gældende, når vi ser på studenternes dansk- og matematikkarakterer fra grundskolen. Her er den gennemsnitlige prøvekarakter 7,2 for studenterne uden videre uddannelse mod 7,8 for studenterne, der er gået videre i uddannelsessystemet.

3.1.2 Flere mænd og lidt flere fra gymnasiefremmede hjem

Registeropgørelserne viser, at der er en del flere mænd i gruppen af studenter, der ikke har gennemført eller er i gang med en uddannelse i 2014, når vi sammenligner med gruppen af studenter, der går videre i uddannelsessystemet. Andelen af mænd er 58 % i gruppen af studenter

⁵ EVA (2015): HF – profil og funktion. En undersøgelse af hf-kursister på toårig hf.

uden videre uddannelse mod 42 % i gruppen af studenter, der i 2014 havde gennemført eller var i gang med en uddannelse.

Når det handler om etnicitet, ligner de to grupper hinanden, om end andelen af indvandrere og efterkommere er lidt større i gruppen af studenter uden videre uddannelse. Her er andelen af efterkommere 11 % mod 8 % i gruppen af studenter, der er gået videre i uddannelsessystemet.

Også når det kommer til forældrenes uddannelsesniveau og beskæftigelsessituation, ligner gruppen af studenter uden videre uddannelse i store træk gruppen af studenter, som har taget en uddannelse eller var i gang med en i 2014. Der er dog mindre forskelle, idet der er en lidt større andel af såkaldt gymnasiefremmede studenter i gruppen af studenter uden uddannelse efter gymnasiet. Det er studenter, hvor forældrene har enten grundskole eller erhvervsuddannelse som højeste fuldførte uddannelse. Samtidig er der lidt færre med forældre, som har en lang videregående uddannelse. Dette illustreres i tabel 2.

Tabel 2
Forældres højest fuldførte uddannelse fordelt på studenter med og uden gennemført eller påbegyndt videregående uddannelse i 2014 (N = 34.124)

	Ingen uddannelse efter gymnasiet (N = 2.845)	Uddannelse efter gymnasiet (N = 31.279)
Grundskole	7 %	5 %
Gymnasial uddannelse	3 %	3 %
Erhvervsuddannelse	40 %	38 %
Kort videregående uddannelse	5 %	4 %
Mellemlang videregående uddannelse	31 %	32 %
Lang videregående uddannelse	13 %	17 %
Forskeruddannelser	1 %	1 %
Total	100 %	100 %

Kilde: EVA's beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Tabellen viser den højest fuldførte uddannelse for studenternes biologiske forældre på tidspunktet for studentereksamen. Hvis oplysningen om en af forældrenes uddannelse mangler i uddannelsesregistret, tæller den af forældrene, hvis uddannelse er i registret, som den højest fuldførte uddannelse.

Andelen af studenter med forældre med grundskolen eller en erhvervsuddannelse som højeste fuldførte uddannelse, er sammenlagt 47 % i gruppen af studenter uden uddannelse mod 43 % i gruppen af studenter, der er gået videre i uddannelse. Tilsvarende er der en lidt mindre andel af studenterne uden uddannelse, hvis forældre var i beskæftigelse, dengang studenterne blev fær-

dige med gymnasiet. Således var 83 % af mødre og 81 % af fædre til studenterne uden uddannelse i beskæftigelse i 2009. Det samme gjaldt 88 % af mødre og 87 % af fædre til de studenter, der er gået videre i uddannelsessystemet. Dette fremgår af tabel 3.

Tabel 3
Mors og fars beskæftigelsesstatus i 2009 (N = 33.854/32.448)

	Mor		Far	
	Ingen uddannelse efter gymnasiet (N = 2.816)	Uddannelse efter gymnasiet (N = 31.038)	Ingen uddannelse efter gymnasiet (N = 2.640)	Uddannelse efter gymnasiet (N = 29.808)
I beskæftigelse	83 %	88 %	81 %	87 %
Arbejdsløse	2 %	2 %	4 %	3 %
Uden for arbejdsstyrken	15 %	11 %	15 %	10 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %

Kilde: EVA's beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Beskæftigelsesstatus er opgjort som status for personen ultimo november 2009. "Uden for arbejdsstyrken" består af personer, der ikke opfylder Danmarks Statistiks betingelser for at være en del af arbejdsstyrken, fx pensionister. Det kan i denne opgørelse også være personer under uddannelse.

Der er altså en overrepræsentation af såkaldt gymnasiefremmede studenter og en overrepræsentation af studenter med en mor eller en far uden for arbejdsmarkedet i gruppen af studenter, som ikke har fået en uddannelse efter gymnasiet. I grove træk ligner gruppen dog de studenter, som har fået en uddannelse, med hensyn til disse baggrundsforhold.

3.1.3 Flere studenter uden erhvervskompetencegivende uddannelse i hovedstaden

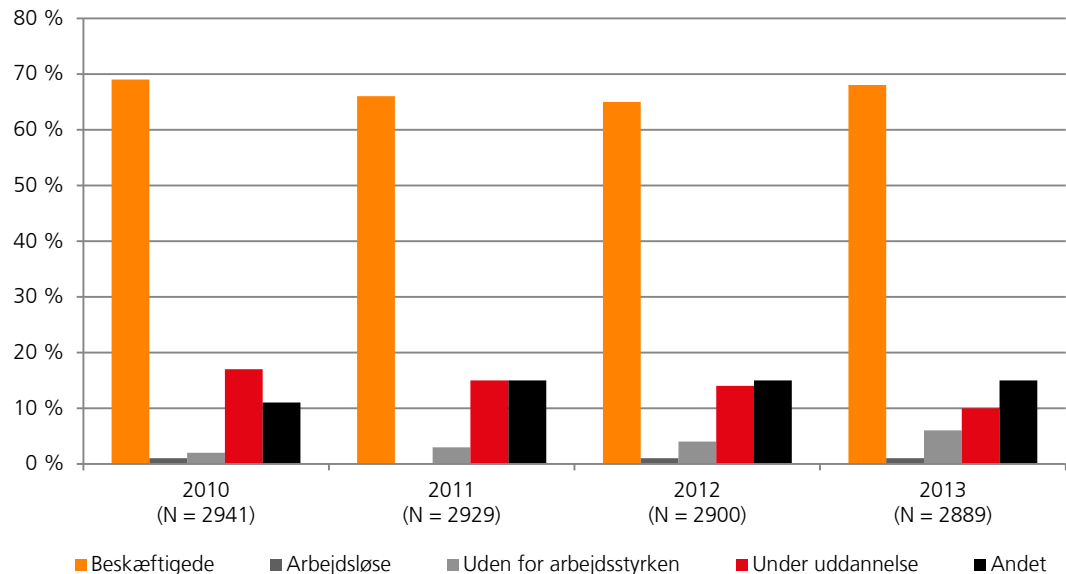
De studenter, der ikke har fået en uddannelse efter gymnasiet, ser ud til at være mere tilbøjelige til at blive boende der, hvor de gik i gymnasiet, end de studenter, der har fået en uddannelse. Med hensyn til geografisk mobilitet er der således en større andel af studenterne uden videre uddannelse, der ikke er flyttet i perioden 2009-2013, sammenlignet med deres medstudenter (13 % mod 3 %).

Desuden er andelen, der i 2009 boede i Region Hovedstaden, større blandt studenterne uden uddannelse end blandt studenterne med (32 % mod 28 %). Det er også især studenterne uden uddannelse fra Region Hovedstaden, der vælger at blive boende, ligesom Region Hovedstaden er den region, som de fleste studenter fra de øvrige regioner flytter til, hvis de flytter. Det betyder, at Region Hovedstaden i 2013 var den region med flest studenter fra 2009 uden erhvervskompetencegivende uddannelse, da i alt 43 % af dem boede her.

3.2 Forløb på arbejdsmarkedet og i uddannelsessystemet de første fire år efter studentereksamen

Når vi ser på de første fire år efter studentereksamen, har en stor del af studenterne været i beskæftigelse. Registeropgørelserne viser, at den vigtigste indkomstkilde for en relativt stor del af gruppen (43 %) var beskæftigelse i samtlige år 2010-2013. Ingen studenter ser ud til at have været ledige alle årene, idet ingen har haft ledighedsydelse som fx dagpenge som vigtigste indkomstkilde i hele perioden. Kun en lille andel (2 %) har i alle årene været uden for arbejdsstyrken, fx som førtidspensionister eller kontanthjælpsmodtagere med andre problemer end ledighed. Figur 1 viser studenternes socioøkonomiske status for hvert år i perioden 2010-2013.

Figur 1
Socioøkonomisk status for året for studenter uden uddannelse efter gymnasiet.

Kilde: EVA's beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Den socioøkonomiske klassifikation dannes ud fra oplysninger om væsentligste indkomstkilde for personen for året. "Uden for arbejdsstyrken" dækker fx kontanthjælpsmodtagere med andre problemer end ledighed, personer på førtidspension eller personer, der er midlertidigt uden for arbejdsstyrken, fx personer på orlov. "Andet" dækker over de personer, for hvem der ikke findes indkomstoplysninger i registrene. Det kan fx være personer, der bliver forsørgt udelukkende af forældre eller ægtefælle.

Figur 1 viser, at det for hvert af de år, vi har opgørelser for, er hovedparten (mellem 65 og 69 %) af studenterne, som har været i beskæftigelse. Det er ikke muligt på baggrund af denne opgørelse at vurdere, hvorvidt det er den samme stilling, personerne har i hele perioden.

Figuren viser også, at der hvert år er en del af gruppen, der er indskrevet på en eller anden uddannelse, som de i 2014 havde afbrudt igen uden at fuldføre. Andelen, der er under uddannelse, var 17 % i 2010, mens den var henholdsvis 15 %, 14 % og 10 % i 2011, 2012 og 2013.

Videre viser figuren, at der hvert år er en lille gruppe af studenterne, der befinder sig uden for arbejdsstyrken, og at denne andel vokser fra 2 % i 2010 til 6 % i 2013.⁶ Dette dækker fx kontant-hjælpsmodtagere med andre problemer end ledighed, personer på førtidspension eller personer, der er midlertidigt uden for arbejdsstyrken, fx personer på orlov.

Endelig fremgår det, at der hvert år er en del studenter i kategorien "andet", som ikke figurerer i Danmarks Statistiks registre, da de ikke har en registreret indkomst. Det kan fx være studenter, der forsørges af forældre eller ægtefælle, studenter, der er i udlandet, eller studenter, der er i gang med en privat uddannelse, som de finansierer med opsparing, lån eller lignende. I 2013 udgjorde denne gruppe 15 % af studenterne uden uddannelse.

Ca. halvdelen (47 %) af studenterne har prøvet at gå i gang med en eller flere uddannelser i perioden 2009-2013, som de har afbrudt uden at fuldføre. Tabel 4 viser, hvilke uddannelser studenterne er startet på set i forhold til deres medstudenter, som har gennemført en uddannelse eller var i gang med en i 2014. Fordelingen omfatter ikke personer, men påbegyndte uddannelser, da studenterne kan have påbegyndt flere uddannelser i perioden.

Tabel 4

Påbegyndte erhvervskompetencegivende uddannelser blandt studenter efter studentereksamen fordelt på uddannelsesniveau, og hvorvidt de har fuldført en uddannelse eller er i gang med en uddannelse i 2014

	Studenter, der har fuldført eller er i gang med en uddannelse i 2014 (N = 42.898)	Studenter, der <i>ikke</i> har fuldført eller er i gang med en uddannelse i 2014 (N = 1.859)
Erhvervsuddannelse	9 %	14 %
Kort videregående uddannelse	12 %	20 %

Fortsættes på næste side

⁶ Det er dog ikke sikkert, at det er de samme personer, der er i denne gruppe, over årene.

Fortsat fra forrige side

	Studenter, der har fuldført eller er i gang med en uddannelse i 2014 (N = 42.898)	Studenter, der <i>ikke</i> har fuldført eller er i gang med en uddannelse i 2014 (N = 1.859)
Mellemlang videregående uddannelse	34 %	31 %
Bacheloruddannelser	46 %	35 %
Total	100 %	100 %

Kilde: EVA's beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Opgørelsen er lavet på baggrund af påbegyndte uddannelser. Da studenterne kan have påbegyndt flere forskellige uddannelser, skal totalen i denne tabel *ikke* læses som det antal studenter, der har påbegyndt en uddannelse efter studentereksamen. Tabellen er fraregnet lange videregående uddannelser for sammenlignelighedens skyld, da man ikke har mulighed for at påbegynde en sådan uden en bacheloreksamen.

Som det ses af tabel 4, har studenterne uden uddannelse efter gymnasiet været mere tilbøjelige til at vælge erhvervsuddannelser og korte videregående uddannelser end de øvrige studenter (hhv. 14 % og 20 % mod hhv. 9 % og 12 %).⁷ Omvendt har de i mindre omfang valgt mellemlang videregående uddannelse og bacheloruddannelser. Disse typer af uddannelser er dog de hyppigst valgte i begge studentergrupper (hhv. 31 % og 35 % mod hhv. 34 % og 46 %).

3.3 Status for studenterne i 2013

Tabel 5 viser studenternes socioøkonomiske status i 2013, som er senest mulige opgørelsestidspunkt. En del af studenterne var på det tidspunkt i gang med en uddannelse, som de havde afbrudt inden udgangen af 2014.

Tabel 5
Studenternes socioøkonomiske status i 2013 (N = 2.889)

	Procent
Selvstændig	2 %
Topleder i virksomheder, organisationer og den offentlige sektor	2 %
Lønmodtager i arbejde, der forudsætter færdigheder på højeste niveau	3 %
Lønmodtager i arbejde, der forudsætter færdigheder på mellemniveau	6 %

Fortsættes på næste side

⁷ Som nævnt i indledningen beskæftiger denne undersøgelse sig ikke med spørgsmålet om dobbeltuddannelser. EVA har i 2013 foretaget en undersøgelse af studenterne i erhvervsuddannelserne (EVA 2013), der kan læses, hvis der ønskes uddybende viden om denne gruppe.

	Procent
Lønmodtager i arbejde, der forudsætter færdigheder på grundniveau	39 %
Andre lønmodtagere	16 %
Arbejdsløs	1 %
Under uddannelse	10 %
Forskellige typer pension	<1 %
Kontanthjælpsmodtagere	6 %
Andre	15 %
Total	100 %

Kilde: EVA's beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

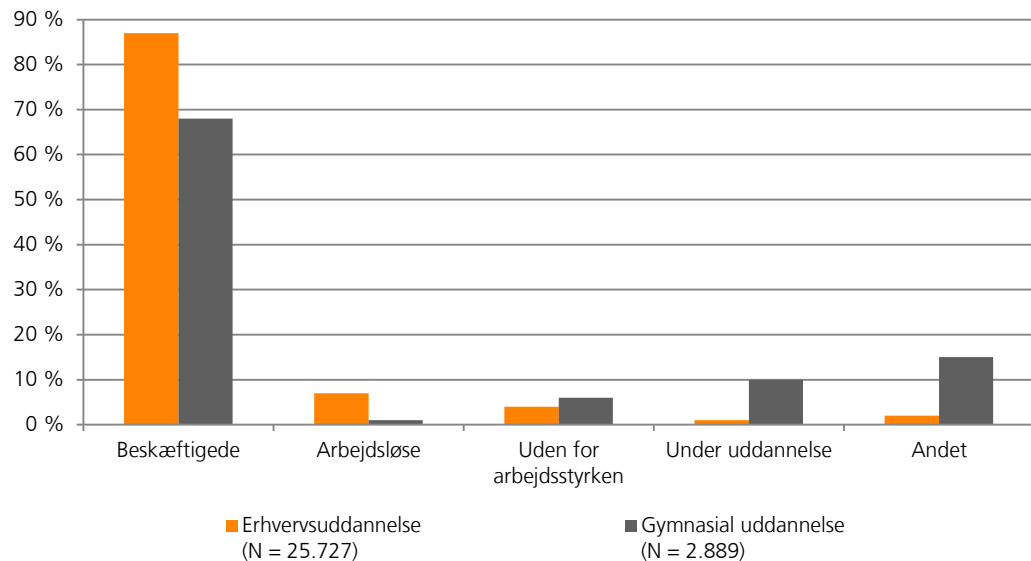
Note: Den socioøkonomiske klassifikation dannes ud fra oplysninger om væsentligste indkomstkilde for personen for året, her 2013. "Andet" dækker over, at Danmarks Statistik ikke har kunnet indplacere studenterne i andre kategorier på baggrund af oplysningerne fra registrene. Højeste færdighedsniveau omfatter fx skuespiller, musiker eller lærer. Mellemniveau omfatter fx teknisk arbejde i forbindelse med produktion og transport, assistance ved handel og administration, fotograf eller omsorgsarbejde i dag- og døgninstitutioner. Grundniveau omfatter fx mindeligt kontorarbejde, kundeservice, overvågnings- og redningsarbejde eller arbejde inden for landbrug.

Tabel 5 viser, at flertallet (68 %) af studenterne i 2013 var i beskæftigelse som enten selvstændige, topledere eller lønmodtagere. De fleste (39 %) som lønmodtagere i arbejde, der forudsætter færdigheder på grundniveau. Det kan fx være kontorarbejde, kundeservice eller overvågnings- eller redningsarbejde eller ansættelse ved forsvaret.

Sammenlagt 11 % af studenterne havde jobfunktioner, som man ellers kunne forvente krævede en uddannelse efter gymnasiet. 2 % af studenterne var topledere, mens hhv. 3 % og 6 % var lønmodtagere i arbejde, der forudsætter færdigheder på højeste niveau eller mellemniveau, dvs. jobs som fx skuespillere, lærere, fotografer eller omsorgsarbejde i dag- og døgninstitutioner.

For at få et indtryk af, hvordan det går studenterne på arbejdsmarkedet, har vi sammenlignet deres beskæftigelsesstatus og indkomst med erhvervsuddannede, som afsluttede deres uddannelse i 2009, og som ikke siden har taget en uddannelse. De to situationer er ikke helt sammenlignelige, da en erhvervsuddannelse i modsætning til en gymnasial uddannelse er erhvervskompetencegivende og derfor umiddelbart lettere omsættelig på arbejdsmarkedet. Sammenligningen kan dog give et indtryk af, hvordan studenterne uden uddannelse efter gymnasiet klarer sig set i forhold til en gruppe, som også skal klare sig på arbejdsmarkedet alene med en ungdomsuddannelse, og som har skullet det i den samme periode som studenterne.

Figur 2
Socioøkonomisk status i 2013 for personer, der i 2009 afsluttede hhv. en erhvervsuddannelse og en gymnasial uddannelse, og som ikke efterfølgende har gennemført en uddannelse eller i 2014 var i gang med en.

Kilde: EVA's beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: "Andet" dækker over personer, der ikke falder inden for andre kategorier i Danmarks Statistiks definitioner i den socioøkonomiske status for året, dvs. personer, for hvem der ikke fremgår nogen indkomstoplysninger.

Som det fremgår af figur 2, er andelen af beskæftigede i gruppen af personer med en erhvervsuddannelse større end i gruppen af studenter (87 % mod 68 %), mens flere studenter end erhvervsuddannede i 2013 var i gang med en uddannelse, som de i 2014 havde afbrudt uden at fuldføre (10 % mod 1 %).

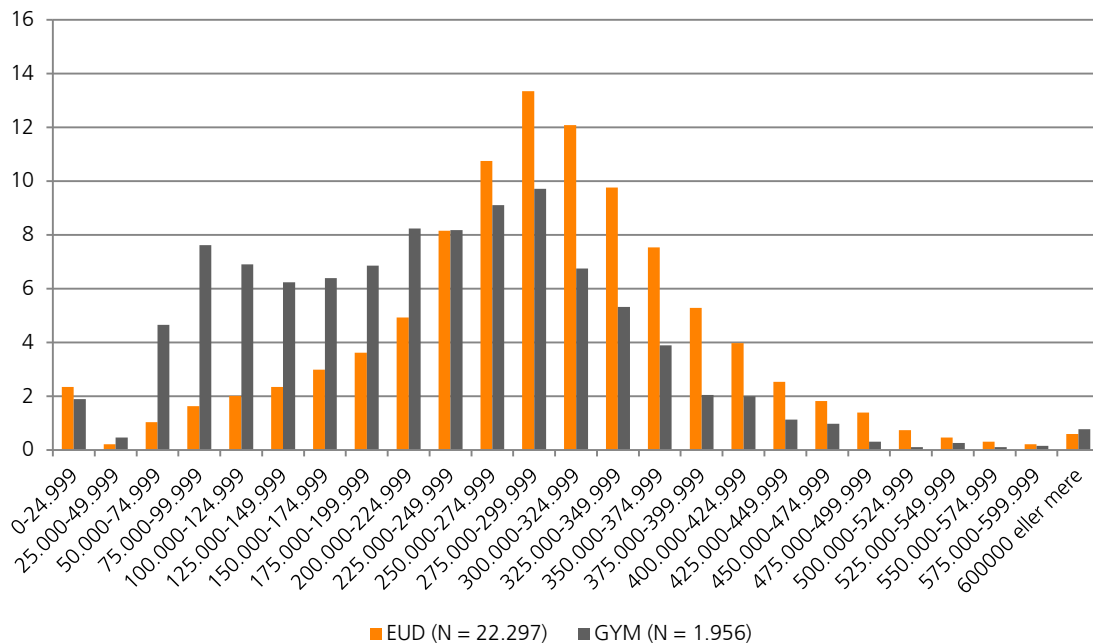
Der er flere ledige blandt de erhvervsuddannede end blandt studenterne (7 % mod 1 %). Her er det værd at bemærke, at de to grupper er omfattet af forskellige ordninger i forbindelse med ledighed, idet studenterne er omfattet af uddannelsespålægget.⁸ Andelen af personer uden for arbejdsstyrken er 4 % for de erhvervsuddannede og 6 % for studenterne. Desuden befinder 15 %

⁸ Uddannelsespålægget blev indført i 2006 som en del af den politiske aftale "En ny chance til alle". Efter denne kunne jobcentrene give uddannelsespålæg til ledige unge mellem 18 og 24 uden en erhvervskompetencegivende uddannelse og uden forsørgelsespligt. Siden 1. januar 2014 har uddannelsespålægget omfattet alle unge under 30 år uden erhvervskompetencegivende uddannelse.

af studenterne sig i kategorien "andet" mod kun 2 % af de faglærte. Dvs., at der er flere studenter, for hvem vi ikke har nogen oplysninger om indkomst og beskæftigelse og dermed ikke kender den konkrete situation for.

Når det kommer til indkomsten, tjener studenterne mindre end de erhvervsuddannede, når vi ser på deres lønindkomst i 2013. Gennemsnitsindkomsten for de erhvervsuddannede var 290.377 kr., mens studenternes gennemsnitsindkomst var 227.367 kr. Figur 3 viser fordelingen for de to grupper på indkomstkategorier.

Figur 3
Lønindkomst for 2013 for studenter fra 2009 og personer, der afsluttede en erhvervsuddannelse i 2009. Ingen har gennemført en uddannelse efterfølgende, og var i 2014 ikke i gang med en.

Kilde: EVA's beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Y-aksen angiver, hvor mange procent indkomstkategorien udgør af den samlede gruppe af personer med hhv. en EUD og en gymnasial uddannelse. Indkomsten udgør løn og lønrelaterede indkomster, dvs. skattepligtig løn inkl. frynsegoder, skattefri løn, jubilæums- og fratrædelsesgodtgørelser samt værdi af aktieoptioner. Lønnen er efter fradrag af bidrag til arbejdsgiveradministrerede pensionsordninger og ATP. Lønnen er før fradrag af arbejdsmarkedsbidrag.

Som figur 3 viser, havde en overvejende del af de erhvervsuddannede indkomster, der lå tæt på gruppens gennemsnit på 290.377 kr. For studenternes vedkommende var der en større spredning, dvs. at der er relativt flere med en indkomst enten langt under eller langt over gruppens gennemsnit på 227.367 kr. Samtidig illustrerer figuren, at studenternes lønindkomst generelt var lavere end de erhvervsuddannedes, fire år efter at de afsluttede deres ungdomsuddannelse.

Dette billede kan ændre sig på længere sigt, hvis studenterne vel at mærke forbliver i beskæftigelse. En analyse fra Det Økonomiske Råd viser, at ni år efter afsluttet ungdomsuddannelse får personer med en gymnasial uddannelse som højeste uddannelse en højere erhvervsindkomst end personer med en erhvervsuddannelse som højeste uddannelse.⁹ Analysen omfatter dog studenter fra 1993-2006. Siden er andelen af unge, som tager en studentereksamen, steget markant, og der er derfor en anden studenterpopulation i dag. Det er derfor ikke til at sige, om samme udvikling kommer til at gælde for dem.

3.4 Opsamling

Samlet viser registeranalysen følgende om de studenter fra 2009, der i 2014 ikke havde gennemført eller var i gang med en uddannelse:

- Når vi sammenligner studenterne uden uddannelse med de studenter, der har taget en uddannelse, er der en større andel af studenter fra hf, ligesom andelen af studenter fra hhx er større. Omvendt er andelen af studenter fra stx og htx mindre.
- Studenternes karaktergennemsnit fra gymnasiet er i gennemsnit mere end et karakterpoint lavere end gennemsnittet for de studenter, der har taget en uddannelse. Det betyder, at deres valgmuligheder er mere begrænsede, hvis de vil søge ind på en videregående uddannelse.
- Når det kommer til baggrundsforhold, viser det sig, at der er flere mænd i gruppen af studenter uden uddannelse efter gymnasiet end i gruppen af studenter, der får en uddannelse. Der er også lidt flere af studenterne uden uddannelse, der kommer fra gymnasiefremmede hjem, og lidt flere med forældre uden for beskæftigelse.
- En stor del (43 %) har været i beskæftigelse i alle årene. Ingen har været ledige i hele perioden, og kun få har været uden for arbejdsstyrken i hele perioden.
- Ca. halvdelen (47 %) har prøvet at gå i gang med en eller flere uddannelser i løbet af de første fire år efter deres studentereksamen, som de har afbrudt uden at gennemføre. Når vi sammenligner med de studenter, der i 2014 havde gennemført eller var i gang med en uddannelse, har studenterne i undersøgelsen været mere tilbøjelige til at starte på erhvervsuddannelser og korte videregående uddannelser og mindre tilbøjelige til at vælge mellemlange uddannelser eller bacheloruddannelser. Mellemlang videregående uddannelse og universitetsbacheloruddannelse er dog de hyppigst valgte uddannelser.

⁹ *Det Økonomiske Råd (2014).*

- I 2013 var Region Hovedstaden den region, hvor den største gruppe (43 %) af studenterne fra 2009 uden videre uddannelse boede.
- I 2013 var det store flertal (68 %) af studenterne i beskæftigelse. Når vi sammenligner med personer, der tog en erhvervsuddannelse i 2009, er studenternes indkomst dog lavere. Der er også lidt flere uden for arbejdsstyrken og flere, for hvem der ikke findes indkomstoplysninger, og som vi derfor ikke kender den konkrete situation for.

4 Erfaringer fra gymnasiet

Dette kapitel handler om de tanker, studenterne uden uddannelse efter gymnasiet i dag gør sig om deres valg af ungdomsuddannelse og deres tid i gymnasiet og udbyttet heraf.

Kapitlet bygger på både resultater fra spørgeskemaundersøgelsen og de kvalitative interview. Begge typer af data omfatter studenter, der blev færdige med deres gymnasiale uddannelse i 2009, og som på tidspunktet for dataindsamlingen, i efteråret 2015, hverken havde gennemført eller var i gang med en uddannelse.

4.1 Hvorfor en gymnasial uddannelse?

Fra EVA's tidligere undersøgelser ved vi, at valget af en gymnasial uddannelse ofte er præget af en opfattelse af gymnasiet som en naturlig forlængelse af folkeskolen og det mest fornuftige valg, fordi det holder mange muligheder åbne.¹⁰ Den samme opfattelse finder vi i interviewene i denne undersøgelse. De fleste studenter har grundlæggende ikke været i tvivl om, hvorvidt de skulle have en gymnasial uddannelse eller ej. Gymnasiet var for dem "det, man gjorde", og en form for "minimumskrav" med hensyn til uddannelse fra både forældres og egen side.

For andre af de interviewede har vejen til en gymnasial uddannelse været mere kompliceret og valget knap så selvfølgelig. Enten fordi de var usikre på, om de kunne klare en gymnasial uddannelse, eller fordi de var i tvivl om, hvad de egentlig ville. De hf-studenter, som vi har interviewet, har desuden prøvet at starte på en eller flere ungdomsuddannelser, inden de søgte ind på hf. Fra EVA's undersøgelse om hf ved vi, at det er en erfaring, der gør sig gældende for ca. halvdelen af studenterne fra hf.¹¹

¹⁰ EVA (2015): *Skolers arbejde med at forberede elever til ungdomsuddannelse*, EVA (2013): *Studenter i erhvervsuddannelserne. En undersøgelse af gymnasiale dimittenders valg og veje gennem uddannelsessystemet*.

¹¹ *Ud af kursisterne, der begyndte på hf i 2013, havde 48 % afbrudt mindst én ungdomsuddannelse* (EVA (2015): *Hf – profil og funktion. En undersøgelse af hf-kursister på toårig hf*).

Vejen til gymnasiet

Der er ingen tvivl om, at jeg kun tog en hhx, fordi "det gør man". Sådan gør man i vores familie, man tager en treårig gymnasial uddannelse. Man skal have noget at falde tilbage på. Min farfar er hhx-lærer og min bror har gået der. Det faldt helt naturligt at gå den vej. Det var nærmest et minimumskrav fra mine forældre: Du skulle have en treårig gymnasial uddannelse. Du måtte selv vælge, men du skulle have en.

Jeg havde taget 10. klasse og snakkede med studievejlederen. Jeg lavede en opgave om, hvad jeg skulle, men jeg vidste egentlig ikke, hvad jeg ville. Jeg blev sendt rundt på nogle forskellige skoler til åbent hus-arrangementer og sådan. Så tog jeg et sabbatår. Så kontaktede kommunen mig og sagde, at de gerne ville have, at jeg snakkede med en studievejleder til, så jeg kunne komme i gang med en uddannelse. Da jeg snakkede med ham, sagde han, at det slet ikke var noget for mig at gå i gymnasiet, fordi jeg havde givet udtryk for, at jeg var skoletræt. Og så blev jeg trodsig og tænkte, at det er meget smart at have en gymnasial uddannelse, så nu gør jeg det.

Desuden går det igen i interviewmaterialet, at gymnasiet opfattes som et "fornuftigt" valg, fordi det giver mulighed for at få en videregående uddannelse. Dette perspektiv finder vi både hos studenter, der valgte gymnasiet, fordi de gerne ville have en videregående uddannelse, og hos studenter, der ikke vidste, om de havde lyst til det, men gerne ville have muligheden.

Et andet perspektiv er, at valget af gymnasiet er en måde at udskyde valget af evt. uddannelsesretning og karrierevej på. Ikke at vide, hvad man vil, kan derfor også være en bevæggrund for at vælge en gymnasial uddannelse. Gymnasiet bliver så stedet, hvor man modnes, for bagefter at kunne træffe det endelige valg med hensyn til uddannelse og erhverv.

4.1.1 Uddannelsesspecifikke begrundelser

Når det handler om, hvorfor studenterne valgte netop den gymnasiale uddannelse, som de valgte, fremkommer flere forskellige begrundelser i interviewene. Det er fx begrundelser af faglig karakter såsom muligheden for en bestemt fagkombination eller et særligt fagligt miljø. For studenter fra hhx har interessen for handel og service og tanker om at blive selvstændig også haft indflydelse på valget.

Desuden begrundes valget af en erhvervsgymnasial uddannelse med en oplevelse af, at den umiddelbart kunne bruges til noget erhvervsmæssigt eller praktisk. Nogle af studenterne fortæller desuden, at de havde en forventning om, at en erhvervsgymnasial uddannelse ikke var lige så krævende at gennemføre – en forventning, der dog viste sig ikke at holde stik i virkeligheden.

Valget af hf handler i høj grad om et fravalg af en treårig gymnasial uddannelse. Studenterne oplevede det mere overskueligt med to år frem for tre, ligesom hf var mere attraktivt for dem, der var lidt ældre, da de skulle i gang. Begge pointer går igen i EVA's undersøgelse om hf.¹²

4.1.2 Fravalg af EUD

Det er et relevant spørgsmål, om studenterne i undersøgelsen mon i stedet skulle have valgt en erhvervsuddannelse, når de nu alligevel ikke bruger deres studentereksamen til at få en videregående uddannelse. Det vurderer studenterne dog ikke selv. Flertallet (72 %) svarer i spørgeskemaundersøgelsen, at de ville vælge den samme gymnasiale uddannelse igen, hvis de med den viden, de har i dag, kunne gøre valget om. Ud af de 22 %, der ville have valgt noget andet end det, de gjorde, svarer over halvdelen, at de ville have taget en anden gymnasial uddannelse (59 %), mens kun knap en fjerdedel (23 %) ville have valgt en erhvervsuddannelse, hvis de kunne gøre valget om. Gruppen af studenter, der i dag fortryder, at de ikke valgte en erhvervsuddannelse efter folkeskolen, lader altså til at være forholdsvis beskedne.

Halvdelen af studenterne (51 %) overvejede slet ikke at tage en erhvervsuddannelse, da de skulle vælge ungdomsuddannelse efter folkeskolen, og 17 % overvejede det kun i mindre grad, jf. tabel 6. Sammenlagt 30 % af studenterne svarer, at de i nogen eller i høj grad overvejede det.

Tabel 6
I hvilken grad overvejede du at tage en erhvervsuddannelse, dengang du var færdig med folkeskolen?

	Antal	Procent
I høj grad	80	15 %
I nogen grad	75	15 %
I mindre grad	89	17 %
Slet ikke	263	51 %
Ved ikke	10	2 %
Total	517	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Denne tabel viser besvarelser fra respondenter, som hverken har gennemført eller er i gang med en uddannelse efter gymnasiet.

¹² EVA (2015): *Hf – profil og funktion. En undersøgelse af hf-kursister på toårig hf.*

Ud af dem, der i nogen eller i høj grad overvejede at tage en erhvervsuddannelse efter folkeskolen, ville størstedelen (83 %) imidlertid med den viden, de har i dag, stadig vælge den samme gymnasiale uddannelse som den, de har fået.

Interviewmaterialet kan give nogle bud på, hvorfor den tredjedel, der overvejede at tage en erhvervsuddannelse efter folkeskolen, alligevel endte med at tage en gymnasial uddannelse. En begrundelse beror på en opfattelse af, at en gymnasial uddannelse stiller én bedre end en erhvervsuddannelse, fordi den holder flere muligheder åbne. En anden begrundelse handler om, at valget af en erhvervsuddannelse i højere grad ville kræve, at de vidste, hvad de ville. Og da de ikke vidste det, foretrak de gymnasiet for på den måde at udskyde valget.

Hvorfor ikke en erhvervsuddannelse?

Jeg vidste ikke, hvad jeg skulle være, det ved jeg faktisk stadig ikke. Det ville være en omvej at vælge en erhvervsuddannelse, tænker jeg. Det er i hvert fald ikke sådan, at jeg tænkte på noget specifikt, jeg ville være, og så gik den vej. Det var, fordi jeg ikke vidste, hvad jeg ville. Så tog jeg den ungdomsuddannelse, som gav mest mening, uden at den viste én vej. Det var den, som gav flest muligheder efterfølgende.

Student: Jeg overvejede også teknisk skole. Alt, der havde fokus på noget kreativt og noget med film, så var jeg glad. Interviewer: Så hvorfor blev det gymnasiet? Student: Det var bedst. Så fik jeg en gymnasial uddannelse, samtidig med at jeg fik noget med film.

4.2 Udbytte af gymnasiet

Studenterne i undersøgelsen har generelt været tilfredse med deres tid i gymnasiet. Det store flertal (85 %) er enten helt eller overvejede enige i udsagnet "jeg var glad for at gå i gymnasiet". Når studenterne i interviewene skal uddybe, hvad de særligt har været glade for, drejer det sig både om den sociale side af gymnasielivet – at man fx har gået i en god klasse, og at man har haft det sjovt – og om det faglige indhold, som handler om fx gode lærere og spændende fag.

Der findes dog også i interviewmaterialet bemærkninger om forskellige former for udfordringer, som nuancerer den ellers overordnet positive vurdering af gymnasietiden. Det drejer sig om udfordringer forbundet med de faglige krav eller læringsmiljøet på skolen.

En student fortæller fx, at hun ikke er "skolemenneske", og derfor var det hårdt for hende at gennemføre gymnasiet. En anden fortæller, at han i dag fortryder, at han ikke gjorde sig mere umage med sin faglige indsats i gymnasiet, men at han dengang ikke tænkte over de begræns-

ninger, som et lavere karaktergennemsnit ville have for hans valgmuligheder med hensyn til videregående uddannelse.

Når det kommer til udfordringer relateret til læringsmiljøet på skolen, er der en student, der beskriver, hvordan der i hendes klasse var problemer med uro. En anden fortæller, at han ikke brød sig om det fokus, der var på karakterer i gymnasiet, og fandt det urimeligt, at alle fag skulle tælle med i et samlet karaktergennemsnit og dermed have betydning for uddannelsesmulighederne efterfølgende. Det gjorde, at han blev "mindre og mindre interesseret i selve uddannelsessystemet", mens han gik i gymnasiet.

Hvad syntes du om at gå i gymnasiet?

Jeg elskede det. Måske ikke det faglige så meget, men det sociale elskede jeg. Og jeg kunne godt mærke, at stx var med til at forme mig og min identitet. Jeg var ikke så glad for min klasse i grundforløbet, men efter grundforløbet fik jeg en rigtig god klasse, og jeg tror også, de mennesker var med til at forme, hvem jeg blev til.

Jeg synes, det var meget godt. Der var nogle fede fag. Jeg gik på hhx på innovationslinjen, der var nogle spændende fag. På det tidspunkt kunne man også vælge nogle valgfag, så man kunne skræddersy sin egen uddannelse ret meget.

Skolen var ikke den mest seriøse, synes jeg. Der var ikke så meget respekt for lærerne. Så derfor gik det mere op i hat og briller.

De fleste studenter oplever, at de har fået et udbytte af at gå i gymnasiet. I interviewene fremhæver studenterne især det personlige udbytte i form af modenhed og personlig dannelse. Men også mere specifikke færdigheder og kompetencer, som de i forskelligt omfang bruger i deres job i dag. Det drejer sig fx om sprogkundskaber og matematisk forståelse og, for studenter med baggrund i hhx, færdigheder inden for afsætning og virksomhedsøkonomi.

En anden form for udbytte er, at det at have gennemført en gymnasial uddannelse "ser pænt ud" på cv'et. Derfor kan det give en fordel eller en form for sikkerhed på arbejdsmarkedet at have taget studentereksamen, uanset om man tager en uddannelse efterfølgende eller ej. Det vidner ifølge studenterne nemlig om, at de har kunnet gennemføre noget og har en basisviden. Og så har de noget "at falde tilbage på", hvis de skulle få lyst til at tage en uddannelse senere.

Endelig oplever nogle studenter et udbytte i form af det netværk, som de har opbygget i gymnasiet, og som de har kunnet trække på i arbejdssammenhæng. Enten fordi der har været et særligt

fagligt miljø på skolen, som har kunnet hjælpe dem videre i en bestemt retning, eller fordi de i dag kan bruge kontakterne i deres arbejdsliv.

Hvad bruger studenterne fra deres gymnasiale uddannelse i dag?

En af de ting, jeg mener, jeg har fået mest ud af, har været den sociale del af det. Mange af de mennesker og kontakter, som jeg har i dag, har også alle mulige andre ting i gang, og så er det lidt nemmere at snakke med folk.

Jeg bruger mine engelskkundskaber hver dag, i og med at jeg snakker med en masse forskellige mennesker, der skal have hjælp til det ene og det andet.

Det er helt klart ting som Excel, meget med service, meget med afsætning og salg. Sprog bruger jeg meget, altså business-engelsk. Har også nogle gange brugt spansk, som jeg havde på handelsskolen. Det er klart, der er en masse med tal, så matematik. Der er ret meget.

4.3 Opsamling

Samlet viser undersøgelsen om studenternes erfaringer med gymnasiet:

- Gymnasiet har for mange været et naturligt og selvfølgeligt valg, mens det for andre har været resultatet af en længere beslutningsproces. Gymnasiet anses som et attraktivt valg, der åbner mulighederne for videregående uddannelse.
- Med hensyn til valget af den specifikke gymnasiale uddannelse er der forskellige begrundelser i spil. Valget af en erhvervsgymnasial uddannelse har for nogle været attraktivt, fordi de oplevede umiddelbart at kunne bruge den i erhvervsøjemed, mens en begrundelse for at vælge hf er, at det oplevedes som mere overskueligt med to år frem for tre.
- Spørger man studenterne selv, var det ikke en fejl, at de gik i gymnasiet frem for at tage fx en erhvervsuddannelse. Halvdelen af studenterne overvejede slet ikke at tage en erhvervsuddannelse, dengang de skulle vælge ungdomsuddannelse, og de fleste ville også med den viden, de har i dag, vælge den samme gymnasiale uddannelse igen. For dem, der ville vælge noget andet i dag, drejer dette sig for de fleste om en anden gymnasial uddannelse.
- De fleste studenter svarer i spørgeskemaet, at de har været glade for at gå i gymnasiet. I interviewene findes der dog også beskrivelser af forskellige former for udfordringer med hensyn til både de faglige krav i gymnasiet og læringsmiljøet på skolen.
- I interviewene fortæller studenterne, at gymnasiet har givet dem et udbytte, som de bruger i dag. Det drejer sig både om specifikke kompetencer som fx sprogkundskaber og matematisk forståelse og, for studenter med baggrund i hhx, om færdigheder inden for afsætning og virksomhedsøkonomi. Men også om udbytte i form af personlig dannelse og modenhed, et

stærkt netværk og den sikkerhed, der ligger i, at en gymnasial uddannelse er god at have på cv'et.

5 Uddannelsesvalg efter gymnasiet

En del af formålet med de gymnasiale uddannelser er at forberede eleverne til videregående uddannelse, og der er derfor en forventning om, at de unge tager en uddannelse efter deres studentereksamen. Fravalget af uddannelse efter gymnasiet er med andre ord et brud med en forventning, som findes hos omgivelserne – og måske også hos studenterne selv.

Dette kapitel handler om, hvilke planer studenterne havde, da de var færdige med gymnasiet, og om de erfaringer, de har gjort med hensyn til valg af uddannelse efter gymnasiet.

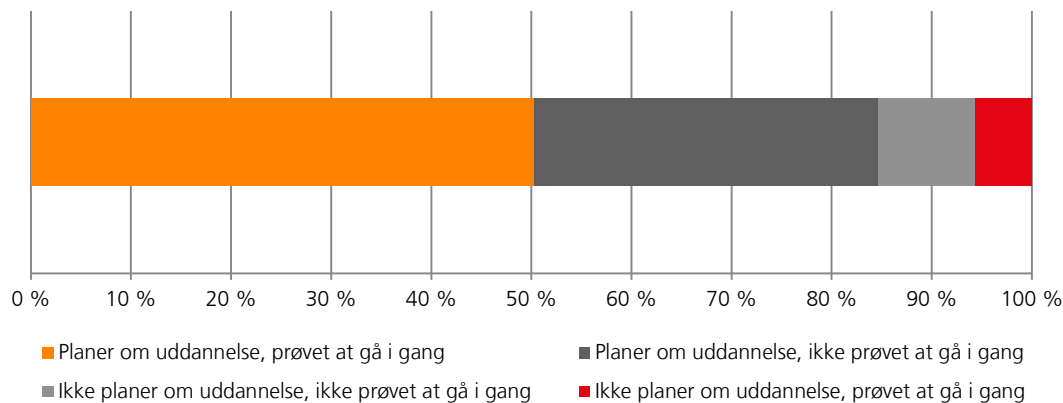
Kapitlet bygger både på resultater fra spørgeskemaundersøgelsen og på de interviews, vi har gennemført. Begge typer af data omfatter studenter, der blev færdige med deres gymnasiale uddannelse i 2009, og som på tidspunktet for dataindsamlingen, i efteråret 2015, hverken havde gennemført eller var i gang med en uddannelse.

5.1 Planer om uddannelse efter gymnasiet

At studenterne i undersøgelsen i dag står uden erhvervskompetencegivende uddannelse, er for størstedelen ikke resultatet af et planlagt forløb. Overordnet kan de studenter, som deltager i spørgeskemaundersøgelsen, opdeles i fire grupper efter, om de enten i høj eller i nogen grad har haft planer om uddannelse eller ej, og efter, om de har prøvet at gå i gang med en uddannelse. Fordelingen mellem de fire grupper ses i figur 4.

Figur 4

Studenterne fordelt på, om de, da de blev studenter, havde planer om at gå i gang med en uddannelse, og om de har prøvet at gå i gang med en (N = 509)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Denne tabel viser besvarelser fra respondenter, som hverken har gennemført eller er i gang med en uddannelse efter gymnasiet.

5.1.1 Studenter med planer om uddannelse

Langt størstedelen af studenterne (84 %) havde, dengang de blev studenter, enten i høj eller i nogen grad planer om, at de på et tidspunkt skulle have en uddannelse. Der er samtidig en tydelig sammenhæng mellem, i hvor høj grad studenterne havde planer om uddannelse, og om de har prøvet at gå i gang, jf. tabel 7. Der er dog også en del af de studenter, der havde planer om at tage en uddannelse, som ikke er gået i gang. Det drejer sig om 35 % af dem, der i høj grad havde planer, og 54 % af dem, som i nogen grad havde planer.

Tabel 7
Studenternes planer om at gå i gang med en uddannelse fordelt på, om de har forsøgt at gå i gang eller ej

		I hvilken grad havde du planer om, at du på et tidspunkt skulle i gang med en uddannelse, dengang du blev student?				
		I høj grad (N = 297) (%)	I nogen grad (N = 134) (%)	I mindre grad (N = 47) (%)	Slet ikke (N = 31) (%)	Ved ikke (N = 8) (%)
Har du været i gang med en eller flere uddannelser, efter at du blev student, som du har afbrudt uden at færdiggøre?	Gået i gang	65	46	36	39	50
	Ikke gået i gang	35	54	64	61	50
Total		100	100	100	100	100

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Denne tabel viser besvarelser fra respondenter, som hverken har gennemført eller er i gang med en uddannelse efter gymnasiet.

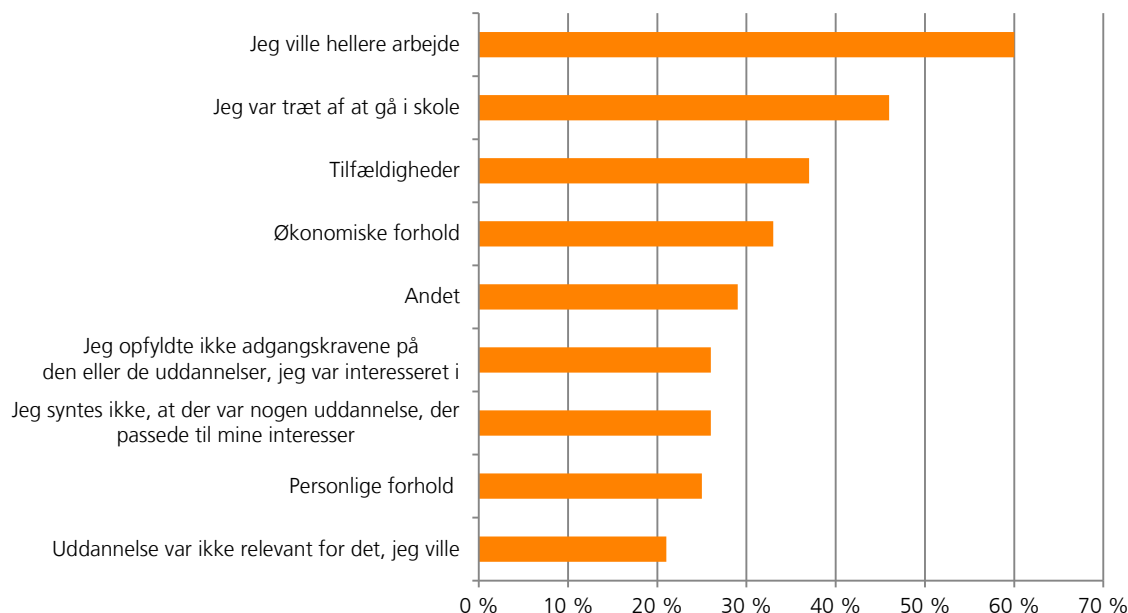
De to hyppigste svar på, hvad der havde betydning for, at studenterne ikke gik i gang med en uddannelse, selvom de havde planer om det, er, at de hellere ville arbejde, og at de var trætte af at gå i skole (hhv. 60 % og 46 % svarer dette). Det ses af figur 5. Fravalget af uddannelse ser altså ud til for mange at handle om et fravalg af skolen eller en tilværelse som studerende til fordel for et tilvalg af arbejdslivet.

Desuden svarer over en tredjedel (37 %), at "tilfældigheder" havde betydning. Dette kommer også til udtryk i interviewmaterialet. Fx fortæller en student, at han egentlig havde planer om at læse videre på universitetet, da han blev student. Men han fik i stedet en karriere inden for rejsebranchen, fordi han kom ind på guideskolen og var heldig at få et godt job efterfølgende. I årene efter har han haft mulighed for at avancere til stadig mere spændende jobs, og uddannelse har derfor ikke været attraktivt for ham.

Ca. en tredjedel (33 %) angiver, at økonomiske forhold havde betydning for, at de ikke begyndte på en uddannelse, selvom de havde planer om det. Det kan fx være studenter, der kom i gang med at arbejde umiddelbart efter gymnasiet og har indrettet sig efter deres lønindkomst. Fx fortæller en af de studenter, vi har interviewet, at hun har købt en lejlighed, som hun ikke har råd til, hvis hun i en periode skal klare sig for SU.

Figur 5

Hvilket af følgende har haft betydning for, at du ikke gik i gang med en uddannelse, selvom du havde planer om det? (N = 156)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Det er kun de respondenter, der har haft planer om at tage en uddannelse efter studentereksamen, men ikke er begyndt på en, som har haft mulighed for at besvare dette spørgsmål. Det har været muligt at afgive flere svar på dette spørgsmål, hvorfor procenttallene summerer op til mere end 100 %.

Der er også 26 % af studenterne, som ikke fik realiseret planerne om at tage en uddannelse, som forklarer dette med, at der ikke var nogen uddannelse, der passede til deres interesser, jf. figur 5. Som eksempel på, hvad det kan handle om, fortæller en interviewperson, at han gerne ville have haft en praktisk tilrettelagt "iværksætteruddannelse", men da han ikke kunne finde en sådan, ville han hellere satse på at klare sig som iværksætter uden en uddannelse.

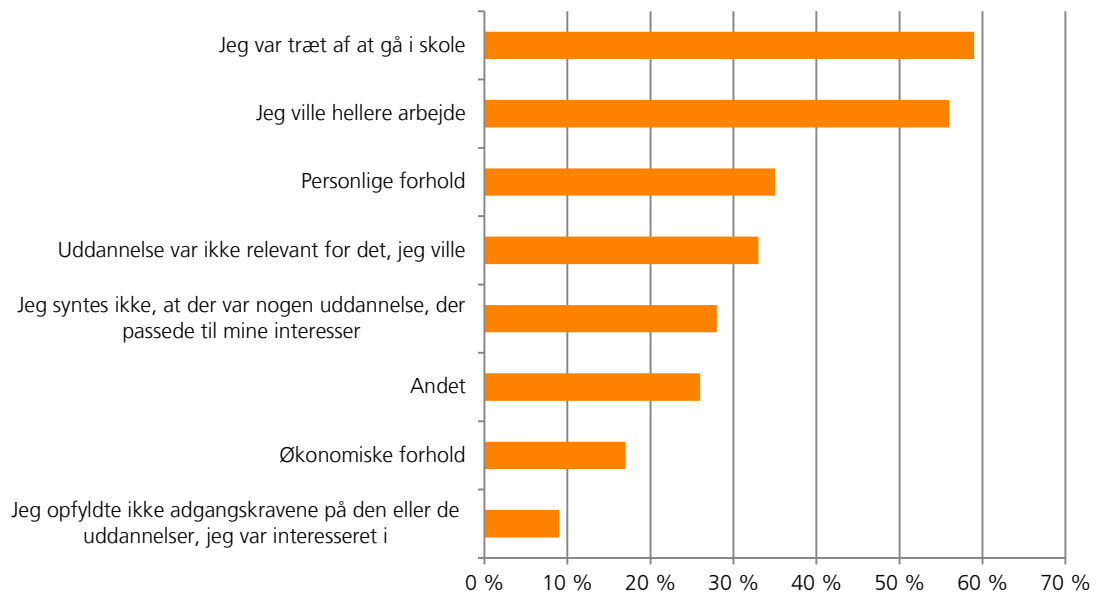
26 % af studenterne svarer, at de ikke opfyldte adgangskravene på den eller de uddannelser, de var interesseret i. Med til denne gruppe hører bl.a. nogle af de studenter, som vi har interviewet, der fortæller, at de har prøvet at søge ind på en uddannelse med optagelsesprøve, fx Filmskolen eller Journalisthøjskolen, som de ikke er kommet ind på, eller studenter, der ikke har kunnet komme i gang med den uddannelse, de havde lyst til, fordi de ikke havde et højt nok gennemsnit.

Endelig er der en fjerdedel (25 %) af studenterne med planer om en uddannelse, der angiver, at personlige forhold har haft betydning for, at de ikke startede på en uddannelse. Det kan fx være studenter, som har haft personlige udfordringer som fx sygdom at kæmpe med.

5.1.2 Studenter uden planer om uddannelse

I alt 15 % af studenterne svarer i spørgeskemaundersøgelsen, at de kun i mindre grad eller slet ikke havde planer om at gå i gang med en uddannelse efter gymnasiet. Også for denne gruppe er de to hyppigste begrundelser for ikke at have planer om uddannelse, at de var trætte af at gå i skole (59 %), og at de hellere ville arbejde (56 %), jf. figur 6.

Figur 6
Hvilket af følgende havde betydning for, at du i mindre grad eller slet ikke havde planer om at gå i gang med en uddannelse, efter at du blev student? (N = 78)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Det er kun de respondenter, der hverken har gennemført en uddannelse eller er i gang med en uddannelse, og som i mindre grad eller slet ikke havde planer om på et tidspunkt at påbegynde uddannelse, som har haft mulighed for at besvare dette spørgsmål. Det har været muligt at afgive flere svar på dette spørgsmål, hvorfor procenttallene summerer op til mere end 100 %.

Fravalget af uddannelse ser altså også for en del af disse studenter ud til at handle om et fravalg af uddannelsessystemet til fordel for arbejdslivet. En af studenterne, vi har interviewet, fortæller

fx, at hun var glad for at gå i gymnasiet, men at hun ved slutningen fandt ud af, at hun var skoletræt og havde mere lyst til at arbejde end til at tage en uddannelse. Hun forklarer, at hun aldrig har været "stærk bogligt". Hun var glad for, at det lykkedes hende at gennemføre hhx, men havde ikke lyst til mere uddannelse efterfølgende.

For 35 % af studenterne har personlige forhold haft betydning for, at de ikke havde planer om at tage en uddannelse. Det kan dreje sig om studenter, der kæmper med personlige udfordringer som fx sygdom eller andet.

Endelig oplevede 33 % af studenterne ikke, at uddannelse var relevant for det, de ville, og 28 % syntes ikke, at der var nogen uddannelse, der passede til deres interesser. Det kan fx være studenter, der ved, hvad de vil, og som ikke ser uddannelse som en nødvendighed for at komme derhen, hvor de gerne vil, jobmæssigt. En student fortæller fx, at han allerede i slutningen af 3. g vidste, at han nok ikke skulle videre i uddannelsessystemet. Det skyldtes, at han under gymnasietiden var begyndt at arbejde i forældrenes virksomhed og havde fundet ud af, at det var den vej, han helst ville gå. Og det behøvede han ikke en uddannelse til.

5.2 Erfaringer med uddannelsesvalg og afbrydelse

I alt 56 % af de studenter, der har besvaret spørgeskemaet, har prøvet at gå i gang med en eller flere uddannelser. I interviewmaterialet finder vi forskellige beskrivelser af, hvad der havde betydning for, at valget faldt på netop den uddannelse, studenterne har prøvet at gå i gang med. Nogle forklaringer handler om faglige og personlige interesser, fx interessen for et fag fra gymnasiet eller en interesse for et bestemt område, fx en interesse for mennesker. En interviewperson fortæller fx, at han var glad for samfundsfag i gymnasiet, og at han derfor fik lyst til at starte på statskundskabsstudiet umiddelbart efter studentereksamen.

Der er dog også studenter, der fortæller, at de gerne ville have en uddannelse, men ikke rigtig vidste, hvilken uddannelse det skulle være. Uddannelsesvalget var derfor påvirket af andre ting end egne interesser, fx forventninger fra familie, råd fra omgangskredsen, eller at de kendte nogen, der havde taget uddannelsen. Også praktiske forhold kan have haft betydning. Fx fortæller en interviewperson, at hun valgte at søge ind på den uddannelse, der lå i nærheden af, hvor hun boede. På den måde kunne hun prøve noget af, uden at hun behøvede at flytte.

Hvorfor netop denne uddannelse?

Det var en uddannelse, som lød attraktiv for mig. Den beskæftigede sig med nogle ting, som jeg troede tiltalte mig rigtig meget. Det var en marketinguddannelse med fokus på oplevelser. Lidt i forlængelse af min interesse for musik.

Jeg kan rigtig godt lide at have med mennesker at gøre. Så jeg tænkte, at det var værd at prøve, når jeg stadig var usikker på, hvad jeg gerne vil. Og så får man at vide, at "du har et godt tag på mennesker, prøv at se, om det ikke er det, du vil".

5.2.1 Beslutningen om at afbryde en uddannelse

Vi har spurgt dem, der har prøvet at gå i gang med en uddannelse, hvad der havde betydning for, at de ikke gennemførte.

Figur 7
Hvilket af følgende har haft betydning for, at du ikke gennemførte den eller de uddannelser, du gik i gang med? (N = 249)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Det er kun de respondenter, der hverken har gennemført en uddannelse eller er i gang med en uddannelse, og som har været i gang med en eller flere afbrudte uddannelser efter studentereksamen, som har haft mulighed for at besvare dette spørgsmål. Det har været muligt at afgive flere svar på dette spørgsmål, hvorfor procenttallene summerer op til mere end 100 %.

Som figur 7 viser, svarer lidt over halvdelen (53 %), at det faglige indhold ikke passede til deres interesser. Beslutningen om uddannelsesafbrud havde altså at gøre med, at uddannelsen viste sig ikke at være det, de ville – eller som det formuleres i interviewmaterialet: "Det var bare ikke mig". Vi hører i interviewene, at det fx handler om, at studenterne havde svært ved at se, hvad de skulle bruge det, de lærte på studiet, til, eller fandt ud af, at de ikke ville trives med de jobs, der ventede dem efter uddannelsen. Det kan også være, fordi de ikke trivedes med det at studere. En student fortæller fx, at han hurtigt afbrød den universitetsuddannelse, han var startet på, ikke kun fordi de jobs, der ventede efter studiet, ikke var noget for ham, men også fordi han ikke trivedes med at sidde og læse i så lang tid ad gangen.

Figur 7 viser også, at en del studenter (40 %) svarer, at personlige forhold havde betydning for, at de ikke færdiggjorde den eller de uddannelser, de har prøvet at starte på. Det kan fx være studenter, der ikke oplevede, at den uddannelse, de startede på, passede til deres privatliv, eller studenter, der ikke har kunnet gennemføre en uddannelse pga. personlige udfordringer som fx sygdom. I de åbne besvarelser under kategorien "andet" er der således studenter, der oplyser, at de har prøvet at opgive en uddannelse pga. psykisk sygdom som fx angst og depression.

39 % af studenterne angiver, at det, at de var trætte af at gå i skole, havde betydning for, at de ikke gennemførte den eller de uddannelser, de var startet på. Som eksempel på dette er der en af de studenter, vi har interviewet, der fortæller, at han startede på en uddannelse lige efter gymnasiet. Tre år efter blev han dog meget skoletræt, og det var medvirkende til, at han besluttede sig for at afbryde uddannelsen. I dag fortryder han, at han ikke tog en pause efter gymnasiet, da han oplevede, at det var svært at "holde motivationen".

Nogle studenter beskriver desuden, hvordan den måde, hvorpå studiet er tilrettelagt, og det læringsmiljø, der er på uddannelsen, har gjort, at de ikke trivedes med at studere. En student fortæller fx, at hun gik på en uddannelse, som hun syntes havde så bredt et indhold, at hun oplevede det, hun lærte, som overfladisk og derfor tidsspilde. Da hun så fik tilbudt at komme ud at rejse, ville hun hellere det. En anden student fortæller, at hun ikke oplevede, at hun fik realistisk feedback fra underviserne om sit faglige niveau, og at hun først sent i studiet fandt ud af, hvad det var for en "verden", man ville støde på som færdiguddannet. Desuden befandt hun sig ikke godt i miljøet på uddannelsesinstitutionen, hvor hun ikke oplevede, at der var plads til at "træde ved siden af", og hun husker, at mange andre som hun selv endte med at droppe studiet. I stedet blev hun butikschef i den butik, hun havde arbejdet i ved siden af studiet.

Hvorfor afbrød studenterne deres uddannelse?

Jeg var ude i praktik som sygeplejerske, og det var slet ikke arbejdsgangen for mig. Selve indholdet var spændende nok, men det med at være på en afdeling var slet ikke mig. Jeg troede, det handlede om at komme ind i menneskers liv, men det er meget overfladisk.

Meget af det, jeg lærte på universitetet, især i de matematiske fag, var noget, jeg aldrig ville komme til at bruge i det, jeg skulle. Det var kun, hvis du skulle på kandidatuddannelsen eller være matematikgeni. Det var overhovedet ikke noget i den dur, jeg skulle. Så det var lidt uinteressant, og det var en af grundene til, at jeg mistede motivationen.

5.3 Opsamling

Samlet viser kapitlet om studenternes uddannelsesvalg efter gymnasiet:

- Langt de fleste studenter havde planer om at gå i gang med en uddannelse på et tidspunkt efter deres studentereksamen, dengang de blev studenter, og de fleste har også fulgt planerne ved at starte på en eller flere uddannelser. En stor del er dog ikke gået i gang, selvom de havde planer om det. Det begrundes de i spørgeskemaundersøgelsen især med, at de hellere ville arbejde og var trætte af at gå i skole.
- En mindre del af studenterne havde ikke planer om at tage en uddannelse, da de var færdige med gymnasiet. Også disse studenter begrundes især fravalget af uddannelse med, at de var trætte af at gå i skole og hellere ville arbejde.
- Samlet set har lidt over halvdelen af de studenter, der har udfyldt spørgeskemaet, prøvet at gå i gang med en eller flere uddannelser, som de efterfølgende har afbrudt uden at færdiggøre. I interviewene viser der sig to typer af begrundelser for valget af uddannelse. En, der handler om faglige interesser for et bestemt fag eller område, og en, der handler om, at man gerne ville have en uddannelse, men ikke vidste, hvilken en det skulle være. Derfor lod man sig påvirke af råd og erfaringer fra omgivelserne eller af praktiske forhold i forbindelse med sit valg.
- I spørgeskemaundersøgelsen begrundes studenterne oftest afbruddet af deres uddannelser med, at det faglige indhold på uddannelsen ikke passede til deres interesser, med personlige forhold og med, at de var trætte af at gå i skole.

6 Vejledning om uddannelse

Studenterne i denne undersøgelse har i forbindelse med deres gymnasiale uddannelse og efterfølgende været omfattet af forskellige tilbud om vejledning, hovedsageligt i regi af Studievalg.

Dette kapitel handler om studenternes oplevelse af, om den vejledning, de har fået, har været relevant og tilstrækkelig. Det er vigtigt at være opmærksom på, at vi ikke har undersøgt alle studenters oplevelse af vejledningen, men kun de studenter, der ikke har fået en uddannelse efterfølgende. Den samlede vurdering af vejledningen ville derfor måske se anderledes ud, hvis vi havde spurgt hele årgangen af studenter.

Kapitlet bygger både på data fra spørgeskemaundersøgelse og interviews. Begge dele omfatter studenter, der blev færdige med en gymnasial uddannelse i 2009, og som på tidspunktet for dataindsamlingen, i efteråret 2015, hverken havde gennemført eller var i gang med en uddannelse.

6.1 Studenternes muligheder for vejledning

Vejledning af gymnasieelever om valg af videregående uddannelse har siden 2004 været forankret i Studievalg, der er organiseret som syv regionale studievalgscentre. Studievalgs vejledningsaktiviteter består, og bestod også, dengang undersøgelsens studenter gik i gymnasiet, først og fremmest af kollektive arrangementer som fx oplæg for en klasse eller flere klasser sammen. Derudover gives der tilbud om individuel eller gruppevis vejledning for elever, som har modtaget kollektiv vejledning, og som fortsat er uafklarede. Studievalgscentrene kan desuden tilbyde vejledning til unge og voksne, der ikke er tilknyttet en ungdomsuddannelse, men som ønsker at videreudanne sig. Det betyder, at de studenter, som i dag ikke har fået en uddannelse efter gymnasiet, stadig har mulighed for at søge vejledning hos deres lokale studievalgscenter.¹³

¹³ Bekendtgørelse om vejledning om valg af videregående uddannelse og erhverv og om vejledning som led i fastholdelse af elever, kursister og studerende i uddannelse (BEK nr. 876 af 07/07/2010).

Udover vejledning i regi af Studievalg tilbød den enkelte skole frem til 2010 såkaldt gennemførelsesvejledning, som dog først og fremmest havde fokus på gennemførelse af den gymnasiale uddannelse og derfor ikke som udgangspunkt handlede om valg af uddannelse efterfølgende. Efter politisk aftale blev gennemførelsesvejledningen i 2010 afløst af en institutionsforpligtelse til at forsøge at fastholde elever og studerende i uddannelse.¹⁴

Studenterne i denne undersøgelse vil desuden kunne have erfaring med vejledning på en uddannelsesinstitution, hvis de enten har forsøgt at gå i gang med en uddannelse efter gymnasiet eller har kontaktet institutionen i forbindelse med deres overvejelser om uddannelsesvalg. De kan også have fået vejledning på et jobcenter, hvis de har været ledige eller sygemeldte.

6.2 Erfaringer med vejledning

Alle studenterne i undersøgelsen har haft mulighed for at få vejledning om valg af uddannelse. Det er dog ikke ensbetydende med, at de også selv har en oplevelse af, at de har fået vejledning.

Tabel 8

Har du fået vejledning om valg af videre uddannelse på din gymnasiale uddannelse eller efterfølgende?

	Antal	Procent
Ja	247	48 %
Nej	266	51 %
Ved ikke	4	1 %
Total	517	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Det er kun de respondenter, der hverken har gennemført en uddannelse eller er i gang med en uddannelse, som har haft mulighed for at besvare dette spørgsmål.

Som det fremgår af tabel 8, svarer ca. halvdelen af studenterne (48 %) ja til, at de har fået vejledning om valg af videre uddannelse, enten på deres gymnasiale uddannelse eller efterfølgende, mens ca. halvdelen (51 %) svarer nej på samme spørgsmål.¹⁵

¹⁴ Aftale mellem regeringen, Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti og Det Radikale Venstre om: Flere unge i uddannelse og job (november 2009).

¹⁵ Et lignende resultat fremkom i Uni-C's evaluering af Studievalg fra 2009, altså det år, hvor studenterne i denne undersøgelse afsluttede deres gymnasiale uddannelse. I evalueringen svarede 56 % "Ja", 39 % "Nej" og 5 % "Ved ikke" på spørgsmålet "Har du modtaget Studievalgs vejledning?". Evalueringen omfattede alle studenter, også dem, der i dag har taget en uddannelse (Uni-C (2009): Studievalgsvejledning. Brugerundersøgelse blandt elever på de gymnasiale uddannelser, maj 2009).

Når ca. halvdelen af studenterne ikke husker at have fået vejledning om valg af uddannelse, kan en del af forklaringen, at dømme efter beskrivelserne i interviewmaterialet, være, at studenterne måske ikke altid har opfattet de kollektive arrangementer, som Studievalg har tilbudt, som vejledning. De efterspørger i stedet mere personlig vejledning, hvor de sidder sammen med en studievejleder og taler om deres uddannelsesplaner. Det ligger imidlertid ikke inden for Studievalgs beføjelser og økonomiske rammer at kunne tilbyde denne form for vejledning til alle.

Studenter, der ikke husker, at de fik vejledning i gymnasiet

Jeg tror ikke, jeg fik vejledning på et eneste tidspunkt overhovedet. Så vidt jeg husker. Jeg har aldrig siddet med en studievejleder, som har spurgt, hvad jeg gerne ville efter gymnasiet.

For den enkelte er der ikke nogen vejledning. Jeg tror, det er ret svært, når man sidder der som 18-19-årig og skal planlægge sin fremtid. De fleste gider faktisk ikke rigtig læse videre. Der mangler der helt klart nogle studievejledere rundt omkring til at vejlede. Man burde komme til sådan en samtale ligesom i folkeskolen: "Hvad vil du gerne være, når du bliver voksen? O.k., så er det denne her retning." Jeg kan huske, vi sad og tastede alt muligt på computeren i folkeskolen: "Hvis du vil det, så er det nok den retning, du skal gå i." Sådan noget var der jo slet ikke på handelsskolen.

6.2.1 Vejledning i gymnasiet

De fleste (78 %) af de studenter, der svarer ja til, at de har fået vejledning, svarer, at de har fået det på deres gymnasiale uddannelse. 19 % svarer, at de har fået vejledning på et studievalgscenarier. Kun 11 % svarer, at de har fået vejledning på en videregående uddannelse eller en erhvervs-skole, selvom en del af studenterne har været i gang med en uddannelse.

Det er da også vejledningen i gymnasietiden, der fylder mest i de interviewede studenters beskrivelser. Det er gennemgående, at den form for vejledning, studenterne bedst husker, er fælles arrangementer som fx uddannelsesmesser og besøg fra uddannelsesinstitutioner. Denne type arrangementer beskrives mest som overfladiske eller uoverskuelige og ikke som noget, der har hjulpet dem til at træffe deres valg om uddannelse. Fx fortæller en interviewperson, at hun syntes, der var for mange mennesker til den uddannelsesmesse, hun var på, da hun gik i gymnasiet. Hun kunne derfor ikke "overskue" at stille spørgsmål. En anden fortæller, at hun syntes, at det var svært at være opsøgende med spørgsmål, når hun var i tvivl om, hvad hun ville.

Et andet perspektiv, der går igen i interviewmaterialet, er en oplevelse af vejledningen i gymnasiet som værende rettet mod uddannelse frem for karrierevej og mod universitetsuddannelser frem for andre uddannelser som fx professionsbacheloruddannelser. Vejledningen handlede ifølge studenterne om, hvilken uddannelse, og især hvilken universitetsuddannelse, de havde lyst til at gå i

gang med, og hvad det krævede, frem for at tage udgangspunkt i, hvilken vej på arbejdsmarkedet de havde lyst til at gå, eller hvilke drømme og idéer de havde for deres fremtid i det hele taget. En student fortæller fx, at han i den vejledning, han har fået, har oplevet et fokus på, hvordan man kunne blive optaget på forskellige uddannelser, og en overbevisning om, at uddannelse er en nødvendighed, hvilket han ikke er enig i. I stedet synes han, at vejledningen burde handle om at hjælpe de unge med at finde ud af, hvor de vil hen, og hvad deres mål for deres fremtidige arbejdsliv er. Selv har han hele tiden haft som mål at blive iværksætter inden for it, og det er lykkedes ham, selvom han ikke har taget en uddannelse.

Studenter fortæller om vejledning

Jeg tror også, at vi var på en uddannelsesmesse engang. Men der var for mange mennesker til, at man kunne overskue at gå hen og spørge. Det var, som om det mere var repræsenteret af lærere end elever fra studierne. Man fik ikke rigtig at vide ... Man fornemmede, at de bare skulle sælge deres uddannelse.

Jeg synes, det var meget møntet på, at man skulle have en universitetsuddannelse, frem for at man gik ind og kiggede på: "Hvad er det egentlig, der interesserer dig, og hvad er det, du synes, er spændende?"

6.2.2 Halvdelen af studenterne har savnet relevant vejledning

Ca. halvdelen (47 %) af studenterne svarer, at de på et tidspunkt enten i gymnasiet eller efterfølgende har haft brug for mere vejledning, end de fik.

Som det fremgår af tabel 9, er andelen, der på et tidspunkt har savnet vejledning, større blandt dem, der ikke har fået vejledning (58 %), end blandt dem, der har fået vejledning. Samtidig er der en del (42 %) af dem, som ikke har fået vejledning, der heller ikke oplever, at de har haft brug for det. Det kan fx være studenter, der i udgangspunktet ikke har haft et ønske om en uddannelse, eller studenter, der vidste, hvad de ville. Det kan dog også være studenter, der ikke tror på, at en vejleder kan hjælpe dem. En student fortæller fx, at han oplever, at det er hans lave karaktergennemsnit fra gymnasiet, som har forhindret ham i at få en uddannelse efter gymnasiet. Og da vejlederen jo ikke kan ændre på det, tror han ikke, at han eller hun vil kunne hjælpe ham.

Tabel 9

Studenternes svar fordelt på spørgsmål om, hvorvidt de har fået vejledning om valg af uddannelse, og om de har haft brug for mere vejledning, end de har fået.

		Har du fået vejledning om valg af videre uddannelse på den gymnasiale uddannelse eller efterfølgende?	
		Ja (N = 246) (%)	Nej (N = 265) (%)
Har du på noget tidspunkt på din gymnasiale uddannelse eller efterfølgende haft brug for mere vejledning om videre uddannelse end den, du fik?	Ja	37	58
	Nej	63	42
Total		100	100

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Det er kun de respondenter, der hverken har gennemført en uddannelse eller er i gang med en uddannelse, som har haft mulighed for at besvare disse spørgsmål.

Der er også flere, der har savnet vejledning, blandt dem, der har prøvet at gå i gang med en uddannelse, end blandt dem, der ikke har prøvet at gå i gang (53 % mod 39 %), jf. tabel 10.

Tabel 10

Studerne fordelt efter, om de har prøvet at gå i gang med en uddannelse, og om de har haft brug for mere vejledning om uddannelse, end de har fået

		Har du været i gang med en eller flere uddannelser, efter du blev student, som du har afbrudt uden at færdiggøre?	
		Ja (N = 288) (%)	Nej (N = 227) (%)
Har du på noget tidspunkt på din gymnasiale uddannelse eller efterfølgende haft brug for mere vejledning om videre uddannelse end den, du fik?	Ja	53	39
	Nej	47	60
Total		100	100

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

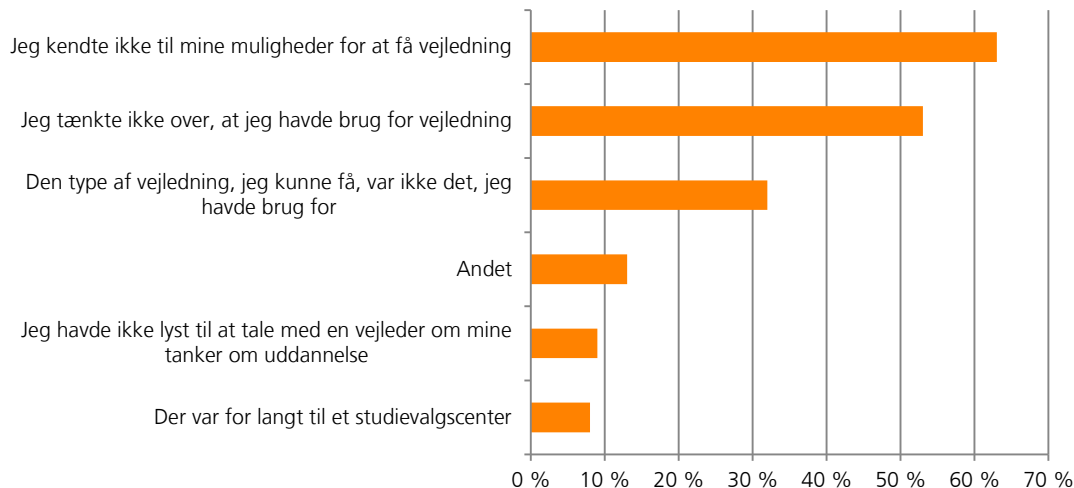
Note: Det er kun de respondenter, der hverken har gennemført en uddannelse eller er i gang med en uddannelse, som har haft mulighed for at besvare disse spørgsmål.

I gruppen af studenter, der har forsøgt at gå i gang med en uddannelse, og som har savnet vejledning, finder vi bl.a. studenter, som meget gerne vil have en uddannelse, men som har svært ved at finde den rigtige uddannelse. En af de studenter, vi har interviewet, beskriver fx, hvordan hun siden gymnasiet har haft planer om at tage en uddannelse, men hun har hele tiden været i tvivl om, hvilken uddannelse hun skulle vælge. Hun har prøvet at gå i gang med en uddannelse og har også ideer til fremtidige uddannelsesmuligheder, men hun oplever ikke, at den vejledning, hun har haft adgang til, har kunnet hjælpe hende med at blive mere afklaret med hensyn til, hvad hun skal.

Blandt dem, der hverken har forsøgt at gå i gang med en uddannelse eller savnet vejledning, finder vi til gengæld studenter, der bevidst har valgt uddannelse fra for at gå en anden vej. De har vidst, hvad de ville, og har ikke oplevet, at uddannelse var nødvendig for dem. Derfor har de ikke savnet vejledning om deres muligheder i uddannelsessystemet. For eksempel har vi talt med en student, som fortæller, at hun aldrig har savnet vejledning om uddannelse, da hun allerede i gymnasiet vidste, at hun ikke skulle den vej. I stedet har hun haft forskellige jobs, inden hun fandt sit nuværende job, som hun er glad for.

At nogle studenter ikke har fået den vejledning, de havde brug for, kan også handle mere specifikt om, hvorvidt muligheden for vejledning har været synlig for den enkelte. Vi har bedt de studenter, der har haft brug for mere vejledning, end de har fået, forholde sig til en håndfuld udsagn, der beskriver forskellige årsager til ikke at have fået tilstrækkelig vejledning. Svarene fremgår af figur 8.

Figur 8
Er et eller flere af følgende udsagn beskrivende for, hvorfor du ikke fik den vejledning, du havde brug for? (N = 240)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Det er kun de respondenter, der hverken har gennemført en uddannelse eller er i gang med en uddannelse, og som har haft brug for mere vejledning, end de har fået, som har haft mulighed for at besvare dette spørgsmål. Det har været muligt at afgive flere svar på dette spørgsmål, hvorfor procenttallene summerer op til mere end 100 %.

Som figuren illustrerer, angiver 63 % af de studenter, der har haft brug for mere vejledning, end de har fået, at de ikke kendte til deres muligheder for at få vejledning, mens 53 % svarer, at de ikke tænkte over, at de havde brug for vejledning. Disse studenter har altså ikke været klar over, at de kunne få vejledning, eller hvor de kunne få den, eller de har ikke været bevidste om, at de havde brug for vejledning.

Det er også værd at bemærke, at 32 % ikke oplevede, at den type af vejledning, de kunne få, var det, de havde brug for. Dette skal formentlig ses i sammenhæng med de tidligere beskrevne oplevelser af studenternes erfaring med vejledning, især i gymnasiet.

6.3 Studenternes ønsker til vejledning

I det følgende beskriver vi, hvad de studenter, vi har interviewet, peger på, at de har savnet eller godt kunne tænke sig med hensyn til vejledning om valg af uddannelse. Det skal bemærkes, at

der er tale om denne gruppe af studenteres individuelle oplevelser, uafhængigt af Studievalgs formelle forpligtelser og forhåndenværende ressourcer.

I interviewmaterialet efterlyses mere personlig vejledning, der går tæt på den enkeltes proces og ønsker. Studenterne efterlyser således en vejledning, der tager hele deres situation i betragtning. Dvs. at vejledningen ikke kun retter sig mod uddannelsesvalget, men også ser på, hvilke tanker og drømme studenten har for sin fremtid generelt, hvilken livssituation han eller hun befinder sig i, og om der evt. er særlige behov, som en evt. uddannelse skal kunne tilgodese gennem fx en bestemt struktur eller tilrettelæggelse eller særlige undervisningsformer. En interviewperson fortæller fx, at fokus i den vejledning, hun har fået, har været på, hvad hun ville, men ikke så meget på, hvad hun kunne. Derfor tog vejledningen ikke højde for de personlige udfordringer med misbrug og angst, som hun kæmpede med, og som var med til, at hun ikke gennemførte den uddannelse, hun valgte.

Et andet aspekt af den personlige vejledning handler om at fokusere mere på karrierevalg og valg af livsform end på valg af uddannelse i snæver forstand. Dvs. først og fremmest hjælp til at finde ud af, hvilken tilværelse den enkelte gerne vil have, hvilke drømme og evt. mål han eller hun har, og dernæst til at finde ud af, om der er en uddannelse, der kan lede i den retning. Nogle interviewpersoner er også inde på, at det er vigtigt, at vejlederen er åben overfor, at det måske ikke er en ordinær uddannelse, der er svaret.

Et perspektiv, som desuden kommer frem i interviewmaterialet, er et ønske om, at vejledningen i gymnasiet i højere grad gør noget ud af at fortælle eleverne om andre typer af uddannelser end de akademiske, da mange elever igennem gymnasiet får den opfattelse, at universitetet er det mest naturlige valg. En student fortæller fx, at hun slet ikke tænkte over sine muligheder for at vælge en professionsbacheloruddannelse, da hun blev student, men så en universitetsuddannelse som eneste mulige vej efter gymnasiet, for "det skulle man ligesom".

Der er også studenter, der peger på, at det pres, de oplever, at der er, for at man som nyslået student hurtigt går i gang med en uddannelse, og som de også har mødt i vejledningssammenhæng, er uhensigtsmæssigt, når man ikke ved, hvad man vil. Det skaber frustration og øger risikoen for at komme til at vælge forkert.

Som eksempel på et mere konkret redskab fortæller et par af studenterne, at de har haft gode erfaringer med at tage forskellige tests med spørgsmål om præferencer og interesser i relation til job og uddannelse. Disse studenter er blevet præsenteret for en sådan test enten i folkeskolen eller på et jobcenter eller har selv fundet en på internettet, og de oplever, at testene har været gode til at lede dem i retning af, hvad de ville – selvom de måske endnu ikke er helt afklarede med hensyn til det. Der er også studenter, der tror, at muligheden for at komme i praktik i en

virksomhed, mens de gik i gymnasiet, ville have været et godt redskab i vejledningen, så de allerede her fik lov til at snuse til, hvilken form for arbejdsliv den uddannelse, de evt. har i tankerne, ville føre med sig.

6.4 Opsamling

Samlet viser kapitlet om studenternes erfaringer med vejledning om valg af uddannelse:

- Ca. halvdelen af studenterne (51 %), som ikke har gennemført en uddannelse efter gymnasiet, husker ikke at have fået vejledning om valg af uddannelse i gymnasiet eller efterfølgende.
- De studenter, der svarer, at de har fået vejledning, har primært fået den i gymnasiet. I interviewene forbindes vejledningen i høj grad med kollektive arrangementer, som studenterne dog ikke oplever, har hjulpet dem i deres overvejelser om valg af uddannelse og karrierevej.
- Ca. halvdelen af studenterne (47 %) har haft brug for mere vejledning om valg af uddannelse end den, de har fået. Det er især dem, der ikke mener at have fået vejledning, og dem, der har prøvet at starte på en uddannelse, der har savnet vejledning.
- Af årsager til, hvorfor de ikke har fået den vejledning, de havde brug for, nævner studenterne især, at de ikke kendte deres muligheder for vejledning, at de ikke tænkte over, at de havde brug for vejledning, og at den type vejledning, de kunne få, ikke var den, de havde brug for.
- Studenternes ønsker til vejledning handler især om, at vejledning skal være mere personlig, dvs. fokusere bredt på den enkeltes situation og personlige forudsætninger samt på de ønsker og drømme, de har for fremtiden, med hensyn til både uddannelse og karriere i bredere forstand.

7 En karriere på livserfaringer

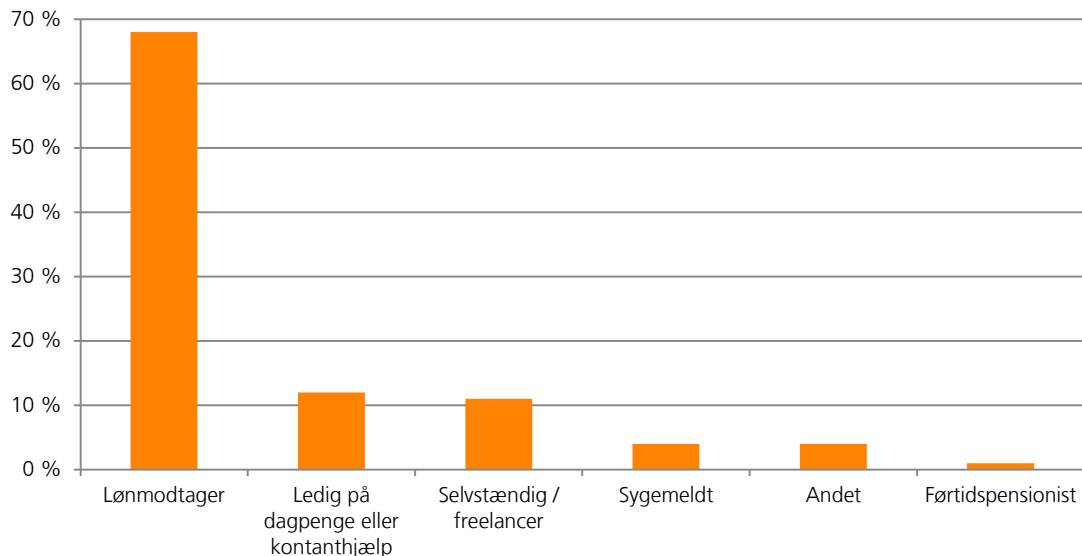
Dette kapitel handler om, hvilke erfaringer studenterne uden uddannelse efter gymnasiet har med arbejdsmarkedet. Kapitlet sætter fokus på, hvad studenterne laver i dag, hvordan de er nået dertil, og hvilke muligheder de oplever at have med hensyn til deres jobsituation. Endelig afdækker kapitlet studenternes syn på, hvordan man kan klare sig på arbejdsmarkedet, når man ikke har andet end en gymnasial uddannelse.

Kapitlet bygger på en kombination af spørgeskemadata og kvalitative interviews. Begge dele omfatter studenter, der afsluttede deres gymnasiale uddannelse i 2009, og som på tidspunktet for dataindsamlingen, i efteråret 2015, ikke har gennemført eller er i gang med en uddannelse inden for det ordinære uddannelsessystem eller i andet regi.

7.1 Status i dag

Studenterne, der har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen, er for flertallets vedkommende (79 %) i beskæftigelse. Som figur 9 viser, er 68 % af studenterne lønmodtagere, mens 11 % er selvstændige eller freelancere. 12 % af studenterne i spørgeskemaundersøgelsen er ledige på dagpenge eller kontanthjælp. 4 % er sygemeldt, 1 % er på førtidspension, og de resterende 4 % falder i kategorien "Andet".

Figur 9
Hvad er din hovedbeskæftigelse? (N = 517)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Denne figur viser besvarelser fra respondenter, som hverken har gennemført eller er i gang med en uddannelse efter gymnasiet.

Interviewmaterialet illustrerer, at gruppen af studenter uden uddannelse efter gymnasiet er en mangfoldig størrelse, når det kommer til, hvad de beskæftiger sig med. Blandt de interviewede studenter finder vi både ledere, medarbejdere og selvstændige inden for brancher som handel, film, rejse, restauration, it, service og ejendomsdrift. Vi finder også arbejdsløse, sygemeldte og mødre på barsel.

Spørger man den del af studenterne, der i dag er i beskæftigelse, oplever de generelt at have gode muligheder på arbejdsmarkedet med hensyn til både faglig udvikling, at forøge deres indkomst og muligheden for at finde et andet arbejde. Tabel 11 viser, at 88 % af studenterne i spørgeskemaundersøgelsen erklærer sig helt enige eller overvejende enige i, at de har gode muligheder for at udvikle sig fagligt i deres arbejdsliv. 77 % er helt enige eller overvejende enige i, at de har gode muligheder for at øge deres indkomst i de kommende år. Endelig er de studenter, der p.t. er i beskæftigelse, også optimistiske, når det kommer til muligheden for at finde et andet arbejde, hvis de vil det. 84 % er helt enige eller overvejende enige i, at de har gode muligheder for dette.

Tabel 11
Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn?

	Helt enig (%)	Overvejende enig (%)	Overvejende uenig (%)	Helt uenig (%)	Ved ikke (%)	Total (%)
Jeg har gode muligheder for at udvikle mig fagligt i mit arbejdsliv (n = 406)	62	26	10	2	0	100
Jeg har gode muligheder for at øge min indkomst i de kommende år (n = 406)	50	27	16	7	0	100
Jeg har gode muligheder for at finde et andet arbejde, hvis jeg vil det (n = 406)	50	34	12	3	1	100

Kilde EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Denne tabel viser besvarelser fra respondenter, som hverken har gennemført eller er i gang med en uddannelse efter gymnasiet. Det er kun de respondenter, der er i beskæftigelse, som har haft mulighed for at besvare spørgsmålet.

7.1.1 Risiko for ledighed

Frygten for at blive ledig er ikke noget, der fylder hos studenterne, som tabel 12 viser. Blandt gruppen af studenter, som p.t. er beskæftigede, erklærer 86 % sig overvejende eller helt uenige i, at der er stor risiko for, at de bliver ledige.

Tabel 12
Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn? Der er stor risiko for, at jeg bliver ledig

	Antal	Procent
Helt enig	20	5 %
Overvejende enig	37	9 %
Overvejende uenig	125	31 %
Helt uenig	223	55 %
Ved ikke	1	0 %
Total	406	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Denne tabel viser besvarelser fra respondenter, som hverken har gennemført eller er i gang med en uddannelse efter gymnasiet. Det er kun de respondenter, der er i beskæftigelse, som har haft mulighed for at besvare spørgsmålet.

Mindre optimistisk ser de studenter, der p.t. er ramt af ledighed, på fremtiden. En gruppe, der i spørgeskemaundersøgelsen udgør 12 %. Blandt disse studenter præger bekymringen for ikke at kunne komme ud af ledigheden billedet for knap halvdelen. Blot 42 % af de ledige studenter vurderer deres muligheder for at komme i arbejde i nærmeste fremtid som gode eller overvejende gode, jf. tabel 13.

Tabel 13
Hvordan vurderer du dine muligheder for at komme i arbejde i den nærmeste fremtid?

	Antal	Procent
Gode	10	17 %
Overvejende gode	15	25 %
Overvejende dårlige	11	18 %
Dårlige	15	25 %
Ved ikke	9	15 %
Total	60	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Denne tabel viser besvarelser fra respondenter, som hverken har gennemført eller er i gang med en uddannelse efter gymnasiet. Det er kun de respondenter, der er ledige, som har haft mulighed for at besvare dette spørgsmål.

7.1.2 Mobilitet på arbejdsmarkedet

49 % af studenterne oplever, at de ikke er landet på rette hylde endnu, når det kommer til, hvilken branche de er beskæftigede inden for, jf. tabel 14. Til trods for at de studenter, der er i beskæftigelse, er overvejende positive med hensyn til deres nuværende muligheder på arbejdsmarkedet, giver knap halvdelen altså udtryk for, at de i høj eller i nogen grad kunne tænke sig at arbejde inden for en anden branche end den, de er i i dag.

Tabel 14
I hvilken grad kunne du tænke dig at arbejde inden for en anden branche end den, du er i nu?

	Antal	Procent
I høj grad	89	22 %
I nogen grad	110	27 %
I mindre grad	109	27 %
Slet ikke	97	24 %

Fortsættes på næste side

Fortsat fra forrige side

	Antal	Procent
Ved ikke	1	0 %
Total	406	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Denne tabel viser besvarelser fra respondenter, som hverken har gennemført eller er i gang med en uddannelse efter gymnasiet. Det er kun de respondenter, der er i beskæftigelse, som har haft mulighed for at besvare spørgsmålet.

Hovedparten af studenterne oplever ikke at være fastlåste i deres position på arbejdsmarkedet. 66 % af de beskæftigede studenter er helt uenige eller overvejende uenige i, at de er fastlåste, jf. tabel 15. Det efterlader ca. en tredjedel af studenterne i beskæftigelse (33 %), der er helt eller overvejende enige i, at de føler sig fastlåste i deres nuværende position på arbejdsmarkedet.

Tabel 15

Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn? Jeg føler mig fastlåst i min nuværende position på arbejdsmarkedet

	Antal	Procent
Helt enig	46	11 %
Overvejende enig	91	22 %
Overvejende uenig	89	22 %
Helt uenig	180	44 %
Ved ikke	0	0 %
Total	406	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Denne tabel viser besvarelser fra respondenter, som hverken har gennemført eller er i gang med en uddannelse efter gymnasiet. Det er kun de respondenter, der er i beskæftigelse, som har haft mulighed for at besvare spørgsmålet.

De studenter, der har lyst til at skifte branche, er mere tilbøjelige til at føle sig fastlåste end dem, der ikke har. 47 % af de studenter, der ønsker et brancheskift, oplever at være fastlåste, mens andelen er 21 % blandt dem, der ikke har noget ønske om brancheskift, jf. tabel 16.

Tabel 16

Studenternes svar fordelt på spørgsmålene "I hvilken grad kunne du tænke dig at arbejde inden for en anden branche?" og "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn? Jeg føler mig fastlåst i min nuværende position på arbejdsmarkedet"

		Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn? Jeg føler mig fastlåst i min nuværende position på arbejdsmarkedet		
		Helt enig eller overvejende enig (%)	Helt uenig eller overvejende uenig (%)	Total (%)
I hvilken grad kunne du tænke dig at arbejde inden for en anden branche?	I høj grad eller i nogen grad (n = 199)	47	53	100
	I mindre grad eller slet ikke (n = 206)	21	79	100

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Denne tabel viser besvarelser fra respondenter, som hverken har gennemført eller er i gang med en uddannelse efter gymnasiet. Det er kun de respondenter, der er i beskæftigelse, som har haft mulighed for at besvare spørgsmålet.

I de kvalitative interviews kommer det perspektiv til udtryk, at man inden for en branche kan lykkes med at bygge en karriere alene på erfaringer fra den pågældende branche. Men når man som student uden erhvervskompetencegivende uddannelse ønsker at skifte branche, kan man i højere grad komme til kort med hensyn til ikke at have nogen uddannelse med sig. Branchespecifikke erfaringer opleves nemlig af studenterne som værende af størst værdi inden for den pågældende branche, mens uddannelse i højere grad opleves som noget, der har værdi og anerkendes på tværs af brancher.

Hvorvidt studenterne føler sig fastlåst i deres nuværende position på arbejdsmarkedet, hænger ikke blot sammen med, om de har et ønske om at skifte branche eller ej. Det har også betydning, hvilken slags beskæftigelse de er i. Som tabel 17 viser, så har de selvstændige en oplevelse af at være mindre fastlåste end lønmodtagerne. Hvor 36 % af lønmodtagerne oplever at være fastlåste, er andelen for de selvstændige og freelancerne 22 %. I de kvalitative interviews forklarer de selvstændige studenter, at det, at man som selvstændig har et job med en høj grad af indflydelse og selvbestemmelse, bidrager til, at man føler sig mindre fastlåst.

Tabel 17

Studenterne fordelt på deres svar på spørgsmålene "Hvad er din hovedbeskæftigelse?" og "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn? Jeg føler mig fastlåst i min nuværende position på arbejdsmarkedet"

		Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn?: Jeg føler mig fastlåst i min nuværende position på arbejdsmarkedet		
		Helt enig eller overvejende enig (%)	Helt uenig eller overvejende uenig (%)	Total (%)
Hvad er din hovedbeskæftigelse?	Lønmodtager (n = 351)	36	64	100
	Selvstændig eller freelancer (n = 55)	22	78	100

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Denne tabel viser besvarelser fra respondenter, som hverken har gennemført eller er i gang med en uddannelse efter gymnasiet.

7.2 Forløb på arbejdsmarkedet

Fælles for studenterne i denne undersøgelse er, at de har taget en gymnasial uddannelse, og at de ikke efterfølgende har gennemført en erhvervskompetencegivende uddannelse. Derudover er gruppen karakteriseret af forskellighed. Fra studenterne fik deres studenterhue og frem til i dag, er der næsten lige så mange forskelligartede forløb, som der er studenter.

I dette afsnit er fokus på den store gruppe af studenter, som primært er gået jobvejen. For denne gruppe af studenter går en række perspektiver på deres forløb igen i interviewene. Disse perspektiver kan grupperes i relation til to overordnede dimensioner, som illustrerer, hvor forskelligartede studenternes forløb er. Den ene dimension handler om, i hvilken grad studenternes forløb har båret præg af tilfældigheder kontra aktive til- og fravalg af job, karriere og uddannelse. Den anden handler om, hvorvidt studenterne ser de jobs, de har haft, som noget, der har en værdi i sig selv, eller som en måde at fylde tiden ud på på deres vej videre i uddannelse eller på arbejdsmarkedet.

7.2.1 Dimension 1: Tilfældigheder eller valg?

Studenterne fordeler sig forskelligt med hensyn til, om deres forløb har båret præg af tilfældigheder eller aktive valg. I den ene ende af skalaen er der studenter, hvis forløb på arbejdsmarkedet har været styret af tilfældigheder. I denne gruppe findes bl.a. studenter, der egentlig havde en plan om at gå i gang med en uddannelse, enten lige efter gymnasiet eller efter et sabbatår. Disse planer blev dog skrinlagt, da de fik et jobtilbud, en mulighed for fastansættelse eller udsigt til at

stige i graderne på deres arbejde. Enten fordi tilbuddet blev opfattet som for godt til at takke nej til, eller fordi studenterne ikke følte sig tilstrækkeligt afklarede med hensyn til deres uddannelsesvalg. For andre har det været afslaget på at komme ind på en bestemt uddannelse, som fik dem til at ændre planer og finde en anden vej ind på arbejdsmarkedet, for nogles vedkommende ind i den branche, de oprindeligt ønskede at uddanne sig til. Disse studenter har altså ikke aktivt fravalgt uddannelse, men er pga. tilfældigheder og opståede muligheder gået jobvejen.

I den anden ende af skalaen finder vi studenter, hvis forløb på arbejdsmarkedet er karakteriseret af bevidste til- og fravalg med hensyn til job, karriere og uddannelse fremfor af tilfældigheder. Disse studenter har aktivt taget stilling til, hvilket job eller hvilken branche de ønsker beskæftigelse inden for, og om uddannelse skal være en del af ligningen. Bevæggrundene for studenternes

valg kan have forskellig karakter. Nogle studenter har fravalgt uddannelse, fordi de var skoletrætte eller var mere praktisk end bogligt orienterede. Andres valgprocesser har i højere grad været præget af tilvalg af et job, de havde udset sig, en branche, de ønskede at arbejde sig op inden for, eller en idé om at starte selv som iværksætter. For disse studenter har uddannelse ikke nødvendigvis været betragtet som en nødvendighed for at nå deres mål.

7.2.2 Dimension 2: Job som mål eller middel?

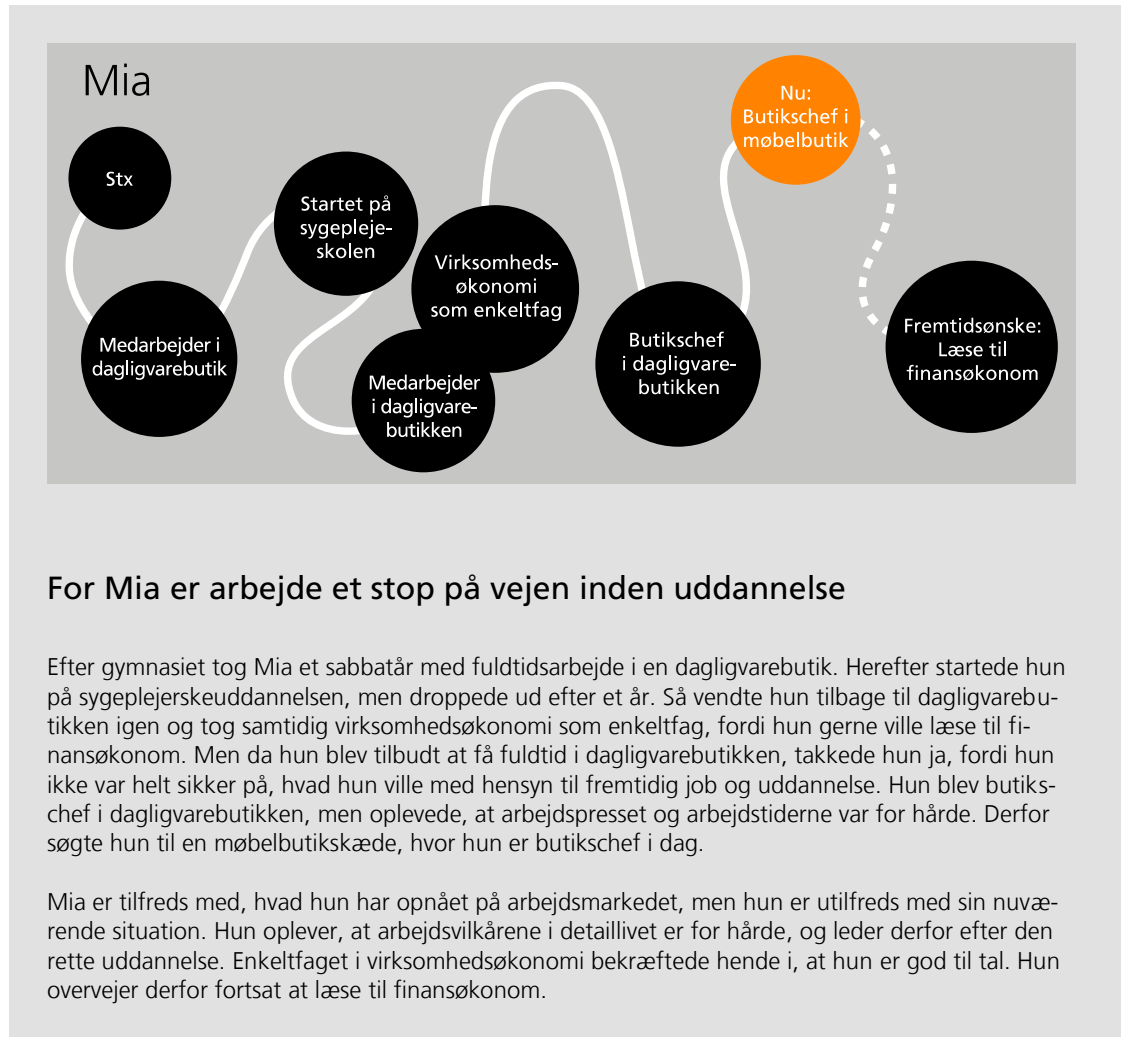
En anden dimension, som beskriver variationen i studenternes forløb, handler om deres syn på, om de jobs, de har haft, har haft selvstændig værdi eller ej. I de kvalitative interviews optræder det perspektiv blandt en gruppe af studenter, at de jobs, de har været igennem siden gymnasiet

og besidder i dag, har en selvstændig værdi og betragtes som et mål i sig selv. Det kan handle om, at man har formået at gøre en hobby til sin levevej, fx inden for film- eller musikbranchen. For andre er oplevelsen, at de gennem deres forløb på arbejdsmarkedet har nået karrieremål, de har sat sig. Om det så handler om som selvstændig at opbygge sit eget firma eller om at arbejde sig op og avancere fra medarbejder til leder.

Andre studenter ser den tid, de har brugt på arbejdsmarkedet, og de jobs, de har haft, som en måde at fylde tiden ud på, imens de har været 'imellem uddannelse'. Set med disse briller betragtes tiden på arbejdsmarkedet ikke som et mål i sig selv, men som et skridt på vejen til at blive afklaret med hensyn til fremtidige job- og uddannelsesønsker. For de studenter, der havde et ønske om uddannelse, har nogle prøvet kræfter med jobs inden for en branche, som de overvejer at

uddanne sig i retning af. For andre af de uddannelsesinteresserede studenter har jobbet alene været et middel til at få økonomien til at hænge sammen, imens de har forsøgt at finde ud af, hvilken uddannelse de skulle tage. Endelig finder man også perspektivet med jobs som en måde at fylde tiden ud på blandt nogle iværksættere. For dem handler det typisk ikke om at fylde tiden ud mellem uddannelser. Derimod betragtes lønmodtagerjobs som noget, man må påtage sig i de perioder, hvor der ikke er kapital eller af andre grunde mulighed for at forfølge iværksætterdrømmen.

For Mia er arbejde et stop på vejen inden uddannelse

Efter gymnasiet tog Mia et sabbatår med fuldtidsarbejde i en dagligvarebutik. Herefter startede hun på sygeplejerskeuddannelsen, men droppede ud efter et år. Så vendte hun tilbage til dagligvarebutikken igen og tog samtidig virksomhedsøkonomi som enkeltfag, fordi hun gerne ville læse til finansøkonom. Men da hun blev tilbudt at få fuldtid i dagligvarebutikken, takkede hun ja, fordi hun ikke var helt sikker på, hvad hun ville med hensyn til fremtidig job og uddannelse. Hun blev butikschef i dagligvarebutikken, men oplevede, at arbejdspresset og arbejdstiderne var for hårde. Derfor søgte hun til en møbelbutikskæde, hvor hun er butikschef i dag.

Mia er tilfreds med, hvad hun har opnået på arbejdsmarkedet, men hun er utilfreds med sin nuværende situation. Hun oplever, at arbejdsvilkårene i detalilivet er for hårde, og leder derfor efter den rette uddannelse. Enkeltfaget i virksomhedsøkonomi bekræftede hende i, at hun er god til tal. Hun overvejer derfor fortsat at læse til finansøkonom.

I interviewene er der typisk overlap mellem, om studenternes forløb på arbejdsmarkedet bærer præg af aktive valg, og om de betragter det arbejde, de så har haft, som noget, der har været et selvstændigt mål. Der er dog ikke vandtætte skodder mellem, om ens karrierevej har været styret af tilfældigheder eller bevidste valg. For nogle studenter er, hvad der startede som tilfældigt opståede jobmuligheder, blevet til en aktiv beslutning om at opbygge en karriere inden for en branche, man ved tilfældigheder kom ind i, men siden har fået smag for. En af studenterne beskriver, at hun til at starte med ikke havde nogen klar plan, men tog forskellige jobs som bl.a. lærervikar, bartender og rengøringsassistent. Men da hun så landede i en dyrehandel, faldt tingene på plads for hende, og hun er nu der, hvor hun vil være og ønsker at opbygge en karriere.

7.3 Muligheder på arbejdsmarkedet uden uddannelse

Spørger vi studenterne, hvordan man kan klare sig på arbejdsmarkedet uden anden uddannelse end en gymnasial uddannelse, så er svarene forskelligartede. Nogle oplever, at det er en barriere ikke at have en uddannelse, fordi uddannelse åbner døre og stiller en mere sikkert på arbejdsmarkedet. Andre har den holdning, at erfaringer og hårdt arbejde i nogle brancher kan stå i stedet for uddannelse, hvorfor det ikke er besværet værd at uddanne sig. Blandt studenterne med sidstnævnte perspektiv på uddannelse understreges det dog, at uddannelse ikke er en nødvendighed, men at det kræver noget særligt for at klare sig godt på arbejdsmarkedet uden. Samtidig er det ifølge studenterne lettere at klare sig uden uddannelse, hvis man bliver inden for samme branche. Det bliver straks sværere at begå sig, så snart man ønsker at flytte sig til en ny branche.

7.3.1 Når erfaringer vejer tungere end uddannelse

Interviewmaterialet tegner et billede af, at værdien af uddannelse afhænger af, hvad man arbejder med, og hvilken branche man bevæger sig inden for. Inden for nogle brancher, såsom filmbranchen og rejsebranchen, er det oplevelsen, at arbejdsgiver og kunder ikke skelner mellem erfaringer og uddannelse som to adskilte størrelser. Men at de rette erfaringer kan stå i stedet for uddannelse og endda veje tungere. Blandt studenterne indenfor disse brancher finder man det perspektiv, at skellet mellem erfaringer, de har taget med sig fra uddannelse, kontra erfaringer fra deres arbejdsliv betragtes som kunstigt. Det afgørende er at have de relevante kompetencer, mens det er underordnet, hvor de stammer fra. Samtidig oplever studenterne, at de i praksis beskæftiger sig med det, som deres jævnaldrende, som er studerende, læser om.

Der er jo ikke nogen kunder, der spørger om eksamenspapirer

Jeg havde egentlig overvejelser om at studere, men fandt ud af, at jeg allerede var uddannet i rejsebranchen. Der betyder erfaringer og netværk meget mere. Jeg kunne mærke på mine jævnaldrende, som var i gang med at studere, at jeg allerede havde stiftet bekendtskab med dét i virkeligheden, som de havde om i teoretisk form.

Nogle gange savner jeg lidt at sidde på skolebænken og få ny viden og sparre med andre. Men ellers synes jeg ikke, at jeg har behov for uddannelse. Jeg er rigtig glad for det, jeg laver. Det er altid sjovt at dygtiggøre sig. Men jeg synes stadigvæk, at jeg udvikler mig rigtig meget i det arbejde, jeg har. Så det kan man vel også kalde en form for uddannelse. Og der er jo ikke nogen kunder, der spørger om et eksamenspapir. De vil bare gerne se det arbejde, man har lavet før.

Blandt de selvstændige i interviewene er der en anerkendelse af, at særligt handelsgymnasiet kan udgøre et fundament, der sikrer en grundlæggende forståelse af eksempelvis afsætning og forretningsmodeller. Til gengæld mener de, at videregående uddannelser er mindre afgørende for at klare sig godt som selvstændig. I stedet omtales "den gode idé" og "et særligt drive" som afgørende for succes.

7.3.2 Uddannelse er langsom og værdsætter ikke erfaringer

Et perspektiv, vi også finder blandt de interviewede studenter, er, at man kan nå længere ved at bruge fem år på arbejdsmarkedet end på skolebænken. Bruger man tiden fornuftigt, kan man få et forspring i forhold til dem, der går uddannelsesvejen. Derved kan man tidligt stå med erfaringer og indkomst på et niveau, som de, der tager en uddannelse, først opnår senere. En student beskriver i interviewene, at hvis hun havde studeret videre, havde hun ikke været så økonomisk sikret, som hun er nu, hvor hun i en alder af 25 år har hus og bil. For de studerende, hun kender, kommer det økonomiske råderum og muligheden for at spare op først senere i livet. Derudover påpeger nogle studenter, at uddannelse ikke er nogen garanti for at få et arbejde.

For andre er det udslagsgivende, at de ikke oplever, at man på uddannelserne anerkender og gør brug af de erfaringer, studenterne har med sig fra deres arbejdsliv. Den manglende anerkendelse opleves eksempelvis, hvis erfaringerne ikke er i overensstemmelse med den teori, der undervises i, og dermed ikke passer ind i studiets teoretiske ramme. Nogle studenter har således oplevet, at den viden og de kompetencer, de havde med sig fra deres arbejdsliv, ikke blev sat i spil eller helt blev afvist som relevante på den uddannelse, de har forsøgt at starte på. Dette lader studenterne tilbage med en følelse af, at uddannelserne er for fjerne fra den virkelighed, de kender, og som de efter endt uddannelse skal bruge deres kompetencer i. Derfor kommer uddannelse for dem til at fremstå som tidsspilde.

Endelig er der i de kvalitative interviews også den holdning på spil, at det altafgørende er, at man gør noget, man brænder for. Om det så indebærer uddannelse eller ej, er underordnet.

Blandt studenterne finder man altså det perspektiv, at uddannelse ikke er en nødvendighed for at klare sig på arbejdsmarkedet. Men når det er sagt, understreger studenterne samtidig, at hvis man ikke vælger uddannelsesvejen, så kræver det et helt særligt drive at klare sig lige så godt som dem, der uddanner sig. En gennemgående pointe er derfor, at blot fordi uddannelse ikke er vejen for "mig", kan det sagtens være det for andre.

Uddannelse er ikke besværet værd

Jeg kan ikke se, at man på fem år, ved at sidde på skolebænken, har det meget bedre, når du kommer ud sammen med 300 mennesker, der har de samme kvaliteter og skal søge de samme jobs som dig. Hvis du bruger dine fem år på en god måde i erhvervslivet, kan du komme væsentligt længere.

Hvis du ikke tager en uddannelse, er du nødt til at knokle, for ellers kommer du bagud og bliver overhalet. Så skal du nå at lære det i erhvervslivet eller bygge det op, som de andre lærer på seks år på studiet. Så man skal være fokuseret. Ellers er det i hvert fald et forkert valg ikke at tage en uddannelse, hvis du ikke er passioneret og ikke har et drive.

7.3.3 Med en uddannelse står du bedre på arbejdsmarkedet

Andre studenter mener, at uddannelse er vigtig. De betragter uddannelse som adgangsbilletten til at få et ordentligt arbejde. En af studenterne beskriver, at et ordentligt arbejde er et, der ikke er for fysisk belastende, uden alt for skæve arbejdstider, og hvor man får lov at sætte sine kompetencer i spil. Ifølge studenten, som er blevet mor, siden hun blev færdig med gymnasiet, kan et fysisk krævende arbejde på skæve tidspunkter af døgnet være til at leve med, inden man stifter familie. Men når man har fået børn, bliver "et ordentligt" arbejde en nødvendighed – og i hendes perspektiv bliver en uddannelse det samme.

Samtidig opleves det at være uddannet som en sikring imod at være den første, der ryger, hvis der skal fyres på arbejdspladsen. Studenterne beskriver, at det ikke blot kan være sværere at få et arbejde, når man ikke har en uddannelse med i rygsækken. Det er også oplevelsen, at man er den, der ryger først ved en fyringsrunde, når man ikke har anden uddannelse end gymnasiet.

Blandt de interviewede studenter findes også det perspektiv, at uddannelse ikke blot stiller en mere sikkert på arbejdsmarkedet, men også åbner døre. Uddannelse giver bedre muligheder både for at avancere til en højere stilling og for at skifte branche. En af studenterne oplever det som "supervigtigt" at have en uddannelse, hvis man vil skifte branche. Hun forklarer, at hun har kun-

net klare sig godt i butiksverdenen uden uddannelse, fordi det handler meget om at være god til mennesker. Nu, hvor hun ikke længere har lyst til at være i den branche, er hun imidlertid nødt til at have en uddannelse.

Dermed peger studenterne på, at det særligt er i den situation, hvor de gerne vil skifte job eller branche, at de kan føle sig begrænset af ikke at have anden uddannelse end en gymnasial. Studenterne beskriver, at uddannelse gør både job- og brancheskift lettere af to årsager. For det første er der jobs, som ganske enkelt ikke er til at få uden den rette uddannelse. En student ønsker eksempelvis at blive sygeplejerske, mens en anden drømmer om at blive flyveleder. Begge jobs kræver målrettede uddannelser. For det andet tillægges det at have en uddannelse også en mere symbolsk værdi. Ved at gennemføre en uddannelse har man vist vedholdenhed og et tydeligt ønske om at arbejde med det, man har uddannet sig inden for.

Uddannelse åbner døre

Jeg synes helt klart, at man bør tage en uddannelse. Men jeg synes ikke, det er nødvendigt for at have et godt liv. Uddannelse giver nogle muligheder. Og nogle kundskaber, som kan være med til at åbne nogle døre.

Der er gode muligheder for forskellige ting som ufaglært. Men der er godt nok rift om det. Så det ville selvfølgelig hjælpe at have en uddannelse. Og det er også at vise en arbejdsgiver, at det er noget, man gerne vil. At man tager en uddannelse, fordi man har lyst til det, man uddanner sig til.

Hvis jeg skulle ud og søge noget andet, så er der mange steder, hvor man kræver uddannelse, og at man har noget på papir. Det har jeg ikke. Det er mine erhvervskompetencer, jeg har med mig. På den måde vil jeg godt kunne føle mig lidt presset.

7.4 Opsamling

Samlet viser kapitlet om studenternes erfaringer med arbejdsmarkedet følgende:

- Størstedelen af de studenter, der har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen, er i beskæftigelse, nemlig 79 %. Typen af beskæftigelse favner bredt, idet der blandt studenterne findes både medarbejdere, ledere og selvstændige inden for en række forskelligartede brancher.
- De studenter, der i dag er i beskæftigelse, oplever selv, at de har gode muligheder på arbejdsmarkedet både for faglig udvikling, for at øge deres indkomst og for at finde et nyt job, hvis de skulle have lyst til det. Samtidig er bekymringer om at blive ledig ikke noget, der fylder hos studenterne i beskæftigelse. Derimod oplever de studenter, der i dag er ledige, det som en udfordring at få en fod indenfor på arbejdsmarkedet.

- En tredjedel af studenterne oplever at være fastlåste i deres nuværende position på arbejdsmarkedet, og det gælder særligt de studenter, der ønsker et brancheskift. Samtidig oplever lønmodtagerne i højere grad end de selvstændige at være fastlåste.
- Studenternes forløb på arbejdsmarkedet er præget af forskellighed. Nogles forløb er karakteriseret af tilfældigheder, der har afgjort, hvor de er i dag med hensyn til job og uddannelse. For andre studenter har deres forløb siden gymnasiet været styret af aktive til- og fravalg med hensyn til karriere, branche og uddannelse.
- Ligeledes er det forskelligt, om studenterne betragter de jobs, de har haft siden gymnasiet, som noget, der har haft en selvstændig værdi, eller som en måde at fylde tiden ud på på deres vej videre i uddannelse eller på arbejdsmarkedet.
- Studenterne har forskellige syn på værdien af uddannelse med hensyn til at kunne begå sig på arbejdsmarkedet. På den ene side finder man studenter, der betragter uddannelse som en langsommelig vej at gå, hvor erfaringer ikke værdsættes, og for hvem det er opfattelsen, at erfaringer på arbejdsmarkedet kan veje tungere end uddannelse. På den anden side finder man studenter, der oplever det som en barriere ikke at have anden uddannelse end gymnasiet, fordi uddannelse stiller en mere sikkert og åbner døre på arbejdsmarkedet.

8 Motivation for uddannelse i dag

Dette kapitel handler om studenternes motivation for at tage en uddannelse. Kapitlet sætter fokus på, om studenterne i dag har lyst til at begynde på en uddannelse, hvem der har lyst til at uddanne sig og til hvad. Det afdækker, både hvad der motiverer studenterne, og hvilke barrierer for uddannelse studenterne oplever.

Kapitlet tager udgangspunkt i spørgeskemaundersøgelsen, hvor studenterne er blevet spurgt, om de har lyst til at uddanne sig, og hvad der i så fald motiverer dem. Disse perspektiver bliver udfoldet ved hjælp af de kvalitative interviews. Interviewene er samtidig det datamateriale, der danner grundlag for at afdække, hvilke barrierer studenterne oplever for uddannelse. Spørgeskemaundersøgelse såvel som interviews omfatter studenter, der afsluttede en gymnasial uddannelse i 2009, og som på tidspunktet for dataindsamlingen, i efteråret 2015, ikke har gennemført eller er i gang med en uddannelse inden for det ordinære uddannelsessystem eller i andet regi.

8.1 Motivation for uddannelse

Flertallet af studenterne er motiverede for at uddanne sig. 63 % svarer i spørgeskemaundersøgelsen, at de kunne have lyst til at begynde på en uddannelse inden for de næste tre år, jf. tabel 18.

Tabel 18

Kunne du have lyst til at begynde på en uddannelse inden for de næste tre år?

	Antal	Procent
Ja	323	63 %
Nej	132	26 %
Ved ikke	55	11 %
Total	510	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Det er kun de respondenter, der hverken har gennemført en uddannelse eller er i gang med en uddannelse, som har haft mulighed for at besvare dette spørgsmål.

Samfundet forventer, at man uddanner sig

Fælles for de interviewede studenter er oplevelsen af, at samfundet forventer, at man tager en videregående uddannelse, når man har fået en studentehue. Samme forventning kan også komme fra familie, venner og bekendte. For nogle studenter er denne forventning og følelsen af, at man bliver set ned på, hvis man ikke uddanner sig, i sig selv et argument for vigtigheden af uddannelse. Forventningen kan være svær at indfri og derfor stressende for de studenter, som egentlig gerne vil uddanne sig, men som endnu ikke er afklarede med hensyn til, hvad de vil, eller som ikke opfylder adgangskravene til den uddannelse, de ønsker. De studenter, der ved, hvad de vil, og aktivt har fravalgt uddannelse, er imidlertid ikke lige så generede af forventningerne.

Man "bør" tage en uddannelse

Det virker, som om det er ret vigtigt, når man hører fra samfundet. På folks udtalelser til mig lyder det også, som om det er vigtigt. Men for mig selv er det ikke så vigtigt. For alle tingene er kommet til mig, når de skulle, og jeg har det rigtigt rart og et godt liv. Så jeg tænker, at det ikke kan være så nødvendigt igen. Jeg kan sagtens klare mig.

Jeg havde det sådan, at det var fint nok, at min familie forventede, at jeg tog en uddannelse. Men hvad skulle jeg uddanne mig til, når jeg ikke vidste, hvad jeg ville? Det er en vældig fin idé, men hvis man ikke ved, hvad man vil, hvorfor så begynde på en uddannelse? Jeg vil ikke begynde på noget for at stoppe igen. Jeg vil starte på noget og så gøre det helt.

Når man går ud af gymnasiet og arbejder på fuld tid i [en fastfoodkæde], så er det første spørgsmål fra andre altid: "Nå, men hvornår skal du i gang med at læse?" i stedet for at spørge: "Hvad er det så du laver?". Men jeg skal ikke i gang med at læse.

8.1.1 Hvem ønsker at uddanne sig?

Ser man på, hvem der har svaret, at de kunne have lyst til at begynde på en uddannelse, i spørgeskemaundersøgelsen, så er stx'ere og hf'ere særligt interesserede i dette. 69 % af stx'erne kunne have lyst til at begynde på en uddannelse inden for de næste tre år, mens tallet er 68 % for hf'erne. Blandt de studenter, der har taget henholdsvis htx og hhx, er andelen med lyst til uddannelse 58 % og 52 %, jf. tabel 19.

Tabel 19**Studenternes svar på spørgsmålet "Kunne du have lyst til at begynde på en uddannelse inden for de næste tre år?", fordelt på afsluttet ungdomsuddannelse**

		Kunne du have lyst til at begynde på en uddannelse inden for de næste tre år?			
		Ja (%)	Nej (%)	Ved ikke (%)	Total (%)
Afsluttet ungdomsuddannelse	Stx (N = 205)	69	20	10	100
	Hf (N = 107)	68	18	14	100
	Htx (N = 57)	58	33	9	100
	Hhx (N = 141)	52	38	10	100

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Denne tabel viser besvarelser fra respondenter, som hverken har gennemført eller er i gang med en uddannelse efter gymnasiet.

I interviewmaterialet er det et gennemgående perspektiv, at hhx og htx giver nogle praksisnære og anvendelsesorienterede kompetencer, som man kan gå direkte ud og bruge i sit arbejdsliv. Og som derfor i nogen udstrækning kan ses som en tilstrækkeligt erhvervskompetencegivende uddannelse i sig selv. Mens stx og hf i højere grad opfattes som studieforberedende til videregående uddannelse og dermed som et skridt på vej videre i uddannelsessystemet.

Spørgeskemaundersøgelsen viser også, at kvinderne i højere grad end mændene har lyst til at videreudanne sig (70 % mod 59 %), jf. tabel 20. Kvinderne er dog også overrepræsenterede på netop stx og hf. Om køn eller valg af gymnasial retning vejer tungest med hensyn til lysten til at uddanne sig, er det derfor svært at udtale sig om med afsæt i denne undersøgelse.

Tabel 20**Studenternes svar på spørgsmålet "Kunne du have lyst til at begynde på en uddannelse inden for de næste tre år?", fordelt på køn**

		Kunne du have lyst til at begynde på en uddannelse inden for de næste tre år?			
		Ja (%)	Nej (%)	Ved ikke (%)	Total (%)
Køn	Mand (N = 313)	59	32	9	100
	Kvinde (N = 197)	70	17	13	100

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Denne tabel viser besvarelser fra respondenter, som hverken har gennemført eller er i gang med en uddannelse efter gymnasiet.

Opdeler man studenterne efter hovedbeskæftigelse, så er der væsentlig forskel på, hvem der kunne have lyst til at begynde på en uddannelse. Som tabel 21 viser, så er lønmodtagerne samt de ledige eller sygemeldte langt mere motiverede for uddannelse end de selvstændige eller freelancerne. 66 % af lønmodtagerne er interesserede i uddannelse, og blandt de ledige og sygemeldte er andelen 76 %. Langt færre selvstændige og freelancere ser ideen i at uddanne sig inden for de kommende par år. Blot 28 % inden for denne gruppe kunne have lyst til uddannelse. Lønmodtagere og studenter, der er ledige eller sygemeldte, ser altså ud til at tillægge uddannelse en større værdi end selvstændige og freelancere.

Tabel 21

Studenternes svar på spørgsmålet "Kunne du have lyst til at begynde på en uddannelse inden for de næste tre år?", fordelt på hovedbeskæftigelse

		Kunne du have lyst til at begynde på en uddannelse inden for de næste tre år?			
		Ja (%)	Nej (%)	Ved ikke (%)	Total (%)
Hvad er din hovedbeskæftigelse?	Lønmodtager (N = 351)	66	25	9	100
	Selvstændig eller freelancer (N = 54)	28	57	15	100
	Ledig eller sygemeldt (N = 83)	76	11	13	100
	Andet (N = 21)	67	14	19	100

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Denne tabel viser besvarelser fra respondenter, som hverken har gennemført eller er i gang med en uddannelse efter gymnasiet.

Forskellen kommer også til udtryk i de kvalitative interviews, hvor lønmodtagerne i højere grad er optagede af at have uddannelse og bevis for, hvad de kan, end de selvstændige. De selvstændige oplever til gengæld, at erhvervs erfaringer, netværk og personligt drive vejer tungere end uddannelse, der af flere betragtes som "et papir" og ikke meget mere end det.

De fleste studenter (79 %) er enten helt eller overvejende enige i, at uddannelse på sigt vil forbedre deres muligheder på arbejdsmarkedet. Samtidig ser det ud til at være afgørende for motivationen for at tage en uddannelse, at uddannelse opleves som en vej til at forbedre sine muligheder på arbejdsmarkedet. Som tabel 22 viser, svarer 75 % af de studenter, der er helt enige eller overvejende enige i, at uddannelse vil forbedre deres muligheder, at de kunne have lyst til at starte på en uddannelse. Blandt de studenter, der er helt uenige eller overvejende uenige i, at ud-

dannelse vil forbedre deres muligheder på sigt, har blot 21 % lyst til at begynde en uddannelse inden for de kommende par år.

Tabel 22

Studenternes svar på spørgsmålene "Hvor enig eller uenig er du i, at en uddannelse på sigt vil forbedre dine muligheder på arbejdsmarkedet?" og "Kunne du have lyst til at begynde på en uddannelse inden for de næste tre år?"

		Kunne du have lyst til at begynde på en uddannelse inden for de næste tre år?			
		Ja (%)	Nej (%)	Ved ikke (%)	Total (%)
Hvor enig eller uenig er du i, at en uddannelse på sigt vil forbedre dine muligheder på arbejdsmarkedet?	Helt enig eller overvejende enig (N = 402)	75	14	11	100
	Helt uenig eller overvejende uenig (N = 95)	21	72	7	100
	Ved ikke (N = 13)	15	54	31	100

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Denne tabel viser besvarelser fra respondenter, som hverken har gennemført eller er i gang med en uddannelse efter gymnasiet.

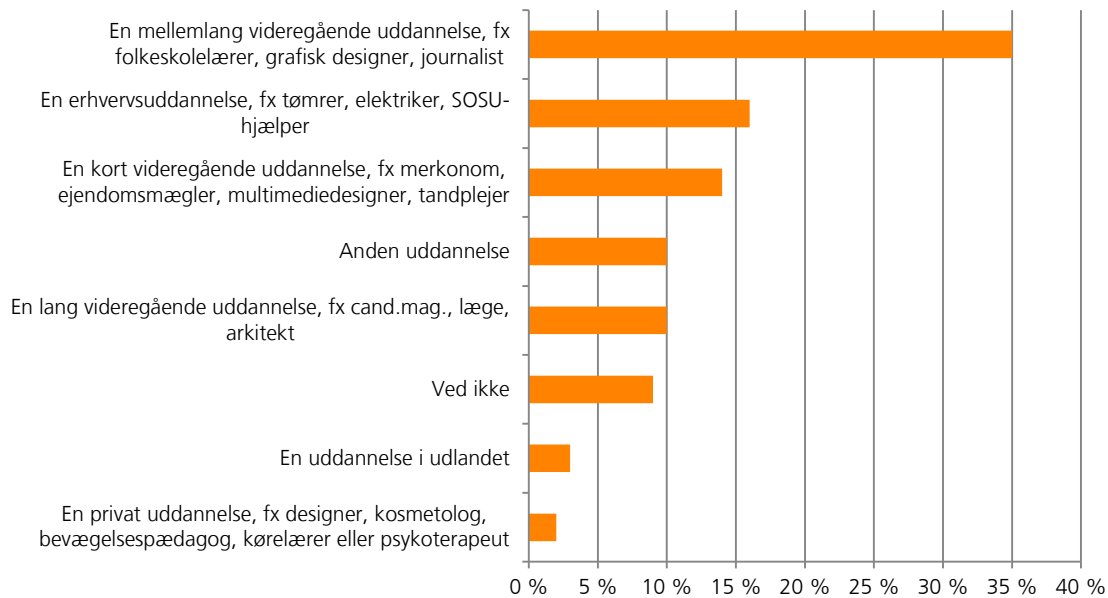
8.1.2 Hvilke uddannelser har studenternes interesse?

I spørgeskemaet bliver de studenter, der svarer, at de kunne have lyst til at tage en uddannelse, spurgt, hvilken uddannelse det skulle være. Resultaterne viser, at studenterne har et erhvervsrettet uddannelsesfokus. Særligt mellemlange videregående uddannelser, dvs. professionsbacheloruddannelser, har studenternes interesse, jf. figur 10. 35 % af studenterne udpeger en mellemlang videregående uddannelse som den type uddannelse, de har mest lyst til at gå i gang med. Næst efter den mellemlange videregående uddannelse følger en erhvervsuddannelse. 16 % foretrækker nemlig at starte på en erhvervsuddannelse. Mens de korte videregående uddannelser, dvs. erhvervsakademiuddannelser, kommer ind på en tredjeplads, idet 14 % af studenterne hælder mod en kort videregående uddannelse.

Figur 10

Hvilken type uddannelse kunne du have lyst til at starte på inden for de næste tre år?

(N = 322)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Det er kun de respondenter, som hverken har gennemført eller er i gang med en uddannelse efter gymnasiet, der har haft mulighed for at besvare dette spørgsmål. Det er kun de respondenter, som har svaret, at de kunne have lyst til at starte på en uddannelse inden for de næste tre år, der har haft mulighed for at besvare spørgsmålet.

8.1.3 Faglig interesse som motivation for uddannelse

Studenternes motivation for at tage en uddannelse er særligt drevet af faglig interesse og udsigten til bedre muligheder på arbejdsmarkedet. 96 % af de studenter, der kunne have lyst til at starte på en uddannelse, svarer, at de i høj eller i nogen grad er motiveret af en faglig interesse.

I interviewene er den faglige interesse, der motiverer studenterne til uddannelse, for nogles vedkommende en interesse, der hele tiden har været til stede, men som forskellige barrierer har stået i vejen for at gå videre med i uddannelsesøjemed. For andre er afklaringen af, hvad der fagligt interesserer dem, eller hvad de er gode til, en ny opdagelse, som de har gjort via deres arbejdsliv eller ved at prøve kræfter med andre uddannelser. I de kvalitative interviews bliver det nævnt, at det at få erfaring med et fag eller et job er en af de bedste måder at blive afklaret med hensyn til, hvad man har lyst til at beskæftige sig med fremadrettet, og dermed, hvilken uddannelse man skal tage for at nå dertil. For en del af studenterne har deres tid på arbejdsmarkedet været et

middel til at blive afklarede med hensyn til ønsker til fremtidig uddannelse og job. Derfor opleves tiden brugt på at arbejde ikke nødvendigvis som spildtid, men som en del af en afklaringsproces.

Faglig interesse og afklaring

Jeg var helt vildt glad for servicefagene, sådan set. Så derfor ledte jeg efter en uddannelse, hvor jeg kunne få lov at kombinere noget teknik med service. Og det havde denne her uddannelse, synes jeg. Og efter 18 måneder i uddannelsen er der praktik, og det tror jeg, er rigtig godt. Jeg vil gerne have faglige udfordringer, men det skal ikke kun være det. Jeg skal kunne kombinere det, jeg lærer, med noget praktisk.

Det er primært, fordi jeg har fundet ud af, at det er det, jeg gerne vil arbejde med. Og det er et fag, jeg er rigtig god til. Jeg har spillet musik hele tiden og vil gerne fortsætte med det. Det er et arbejde, der passer godt, også til mine lidt særlige behov med hensyn til det med sygdom.

8.1.4 Ønske om at forbedre muligheder på arbejdsmarkedet

Flertallet af studenterne uden uddannelse er ikke blot drevet af en faglig interesse for en specifik uddannelsesretning, men mener også, at uddannelse vil forbedre deres muligheder på arbejdsmarkedet. 81 % svarer således, at udsigten til bedre muligheder i høj grad eller i nogen grad giver dem lyst til at uddanne sig.

I de kvalitative interviews optræder forskellige perspektiver på, hvordan uddannelse vil kunne forbedre studenternes muligheder på arbejdsmarkedet. For nogle drejer det sig om, at uddannelse ses som en måde at komme videre fra deres nuværende jobsituation på. Mens uddannelse for andre betragtes som en måde at dygtiggøre og opkvalificere sig på inden for det fag, de allerede beskæftiger sig med.

Ser man uddannelse som en vej videre, kan det være ønsket om større udfordringer, bedre arbejdsvilkår, brancheskift eller et højere lønniveau, der er motivationsfaktoren. En gang imellem blandt de studenter, der ser uddannelse som en vej videre, er en oplevelse af utilfredshed med deres nuværende jobsituation. Disse studenter er ikke nødvendigvis afklarede med hensyn til, hvilken uddannelse eller hvilket arbejde de ønsker. De er først og fremmest drevet af et ønske om at forbedre deres situation, og uddannelse betragtes som midlet hertil.

I de kvalitative interviews finder man også det perspektiv, at uddannelse kan blive en nødtvungen vej videre, hvis man skulle være så uheldig at miste et job, man ellers var glad for. For nogle studenter er den position, de har på arbejdsmarkedet i dag, og som de er tilfredse med, således

skrøbelig, fordi de ikke regner med at kunne få en lignende jobmulighed, hvis de skulle blive fyret, uden først at måtte tage en uddannelse.

Endelig finder man også det perspektiv blandt studenterne, at uddannelse er et redskab til at blive bedre til det, man allerede beskæftiger sig med og interesserer sig for. Ved at tage en uddannelse kan man udvide sin viden og sine perspektiver på det område, man arbejder med. Dermed kan man enten udvikle sig og blive udfordret mere i det job, man er i, eller forbedre sine muligheder for at avancere og få øget ansvar.

8.1.5 Andre motivationer for uddannelse

Ikke kun faglig interesse og muligheden for at klare sig godt på arbejdsmarkedet optræder som en motivationsfaktor for uddannelse blandt de interviewede studenter. Også det sociale aspekt ved at være studerende tiltrækker studenterne. I interviewene går et socialt fællesskab, netværk og nye bekendtskaber igen som noget, studenterne glæder sig til ved en eventuel fremtid som studerende.

Ligeledes kan studiets tilrettelæggelse, opbygning og undervisningsformer motivere dem. Det kan dreje sig om at have fundet et studie, der passer til ens læringsstil, fx ved at kombinere teori med praksis. Eller det kan handle om at have fundet et studie, der kan rumme særlige behov, fx i forbindelse med sygdom.

Uddannelse forbedrer muligheder på arbejdsmarkedet

Det har været lidt af en stopklods ikke at have en uddannelse. Så står det hele bare lidt på standby. Det kunne være et skridt til at komme videre i livet, og så har jeg også brug for et arbejde med en vis indkomst, før jeg kan klare mig.

Jeg tror ikke, at jeg bliver udfordret nok. Det er sjovt at være bartender, men bliver også træt af det i længden. Arbejdstiderne er noget møg, og lønnen er fin nok, men heller ikke god. Så jeg vil gerne finde noget, jeg er glad for.

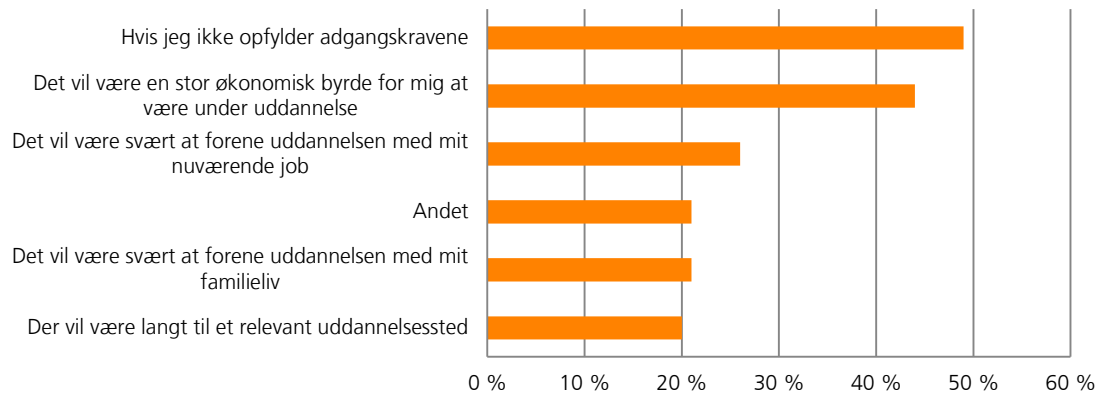
Med to små børn, der er det for hårdt at være i butik. Som kontorelev, når man er over 25, så kan man få det, som svarer til en butiksløn. Så kunne jeg få en kontoruddannelse at falde tilbage på, samtidig med at jeg kunne få en o.k. løn. Så det er mere af nogle praktiske årsager. Det er ikke rigtig pga. interesse.

8.2 Barrierer for uddannelse

Knap to tredjedele og dermed hovedparten af studenterne i spørgeskemaundersøgelsen kunne have lyst til at starte på en uddannelse inden for tre år. Studenterne oplever dog en række barrierer, som kunne stå i vejen for, at de kommer til at påbegynde og gennemføre en uddannelse. I spørgeskemaundersøgelsen og de kvalitative interviews fremhæves især barrierer inden for fem områder: 1) adgangskrav til studiet, 2) økonomien som studerende, 3) studiets tilrettelæggelse, 4) uddannelsens undervisnings- og læringsformer og 5) personlige udfordringer.

I spørgeskemaundersøgelsen er de studenter, der kunne have lyst til at starte på en uddannelse inden for tre år, blevet spurgt, hvad der kunne forhindre dem i at begynde. Som det ses af figur 11, optræder særligt det at opfylde studiets adgangskrav, og at det vil være en økonomisk byrde at blive studerende, som barrierer. 49 % af studenterne, der kunne have lyst til at starte på en uddannelse, oplever at være i fare for ikke at opfylde adgangskravene. 44 % svarer, at det vil være en stor økonomisk byrde for dem at være under uddannelse. 26 % vurderer, at det vil være svært at forene uddannelse med deres nuværende job.

Figur 11.
Hvilket af følgende kunne forhindre dig i at begynde på den type uddannelse, du gerne vil i gang med? (N = 282)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Det er kun de respondenter, der hverken har gennemført en uddannelse eller er i gang med en uddannelse, og som har besvaret spørgsmålet om, hvilken type uddannelse de kunne have lyst til at starte på inden for de næste tre år, som har haft mulighed for at besvare dette spørgsmål. Det har været muligt at afgive flere svar på dette spørgsmål, hvorfor procenttallene summerer op til mere end 100 %.

I de kvalitative interviews finder vi samme barrierer. Derudover kommer forskelligartede personlige udfordringer også til syne som mulige barrierer i interviewene. Ligesom studenternes læringsstil optræder som en potentiel barriere, hvis studenterne ikke oplever, at studiets undervisningsformer matcher deres læringsstil.

For det første er forudsætningen for at kunne tage den uddannelse, man ønsker, naturligvis, at man bliver optaget på uddannelsen. For nogle studenter kommer adgangskrav imellem dem og den uddannelse, de har udset sig. Det kan være adgangskrav i form af både karakterer og manglende adgangsgivende fag fra gymnasiet. Blandt de interviewede er studenter, der har erkendt, at de ikke kan komme ind på den uddannelse, de helst vil, men som oplever, at det kan tage tid at omstille sine tanker om, hvad man troede, man skulle, når 1.-prioriteten viser sig ikke at være en mulighed. Samtidig er de bekymrede for, om de kan holde motivationen oppe på en uddannelse, der står længere nede på prioriteringslisten.

For det andet er en barriere, som står centralt for studenterne, at få økonomien til at hænge sammen på SU. Mange studenter vil opleve en indkomstnedgang ved at skifte fuldtidsjobbet ud med livet som studerende. En del af studenterne har købt lejlighed eller bil eller har fået børn og kan derfor have svært ved at få økonomien til at slå til på en SU.

For det tredje efterlyser studenterne fleksibilitet i tilrettelæggelsen af studiet og undervisningens organisering. I interviewmaterialet fylder opfattelsen af, at det er problematisk, at det kræves, at man studerer på fuld tid. Studenterne mener, at det vil være mere spiseligt for dem at begynde på en uddannelse, hvis det er muligt at gøre det på mere fleksible vilkår, fx på deltid eller i aften-timerne. De er ikke meget for at give slip på deres arbejde. Det kan handle om, at de har et job, de er glade for, eller en kundebase, de ikke vil miste. Eller om, at erhvervs erfaringen bidrager med en indsigt og udvikling, som de ikke vil give køb på.

For det fjerde beskriver nogle studenter, at uddannelsens undervisnings- og læringsformer kan opleves som en barriere, hvis de ikke matcher studentens læringsstil. Særligt studenter, der beskriver sig selv som praktisk orienterede i læringsmæssig forstand, oplever det som en barriere, at det boglige og teoretiske dominerer på en række videregående uddannelser. For studenterne handler uddannelsesvalg altså ikke blot om at finde en uddannelse, der matcher deres interessefelt, men også om at finde en uddannelse, hvor de kan se et match mellem deres egen læringsstil og undervisningsstilen på uddannelsen.

Spørgsmålet er derfor, om en videregående uddannelse, og måske også uddannelse i det hele taget, er det rigtige for alle studenter i denne gruppe. Flere studenter fortæller i interviewene, at de ikke er så "boglige", men trives med at lære gennem de konkrete erfaringer, de gør på arbejdsmarkedet, i stedet for at gå i skole.

Der kommer også en udfordring til udtryk i interviewene, som knytter sig til de studenter, der er eller har været ramt af fysisk eller psykisk sygdom. Blandt disse studenter er der en bekymring for, om de vil kunne klare arbejdsmængden på en uddannelse og de mange nye indtryk og mennesker, som følger med. Og for, om der på uddannelsen er plads til studerende som dem, der ikke altid kan yde 100 % og har brug for, at der bliver taget særlige hensyn.

Derudover gør studenterne sig også tanker om, hvilken betydning det vil have for deres trivsel, at de i en alder af 25-26 år vil være ældre end en stor del af deres kommende medstuderende. Sidstnævnte opleves nu i højere grad som et vilkår end en decideret barriere.

Slutteligt er der også studenter, som ønsker at tage en uddannelse, men for hvem den primære barriere er, at de fortsat er uafklarede med hensyn til, hvad de ønsker at beskæftige sig med, og dermed, hvilken uddannelse de skal vælge.

Barrierer for uddannelse

Det er snittet, der hæmmer. Plus at man skal på SU i skoleperioden. Det kan jeg ikke rigtig overskue, fordi jeg er meget fastlåst. Jeg har en lejlighed og bil, jeg skal betale. Så kan man selvfølgelig sælge bilen og lejligheden, og så skal man ud og finde et billigt sted. Men det har jeg ikke lyst til at skille mig af med.

Jeg vil glæde mig til at starte. Men jeg frygter det også en smule. Jeg er blevet kronisk syg sidste år, og jeg kan godt mærke, at jeg er lidt mere træt end normalt. Det er naturligt, at man bliver træt af de nye indtryk og nye mennesker, når man starter på et studie. Men jeg har lidt en frygt for, at det vil blive slemt for mig.

Sammensætningen og opbygningen af uddannelsen er vigtig. Jeg er ikke så god til det med bøger. Så hvis jeg fandt en uddannelse, som jeg synes er spændende, og som passer til mig læringsmæssigt, så kunne jeg godt springe på.

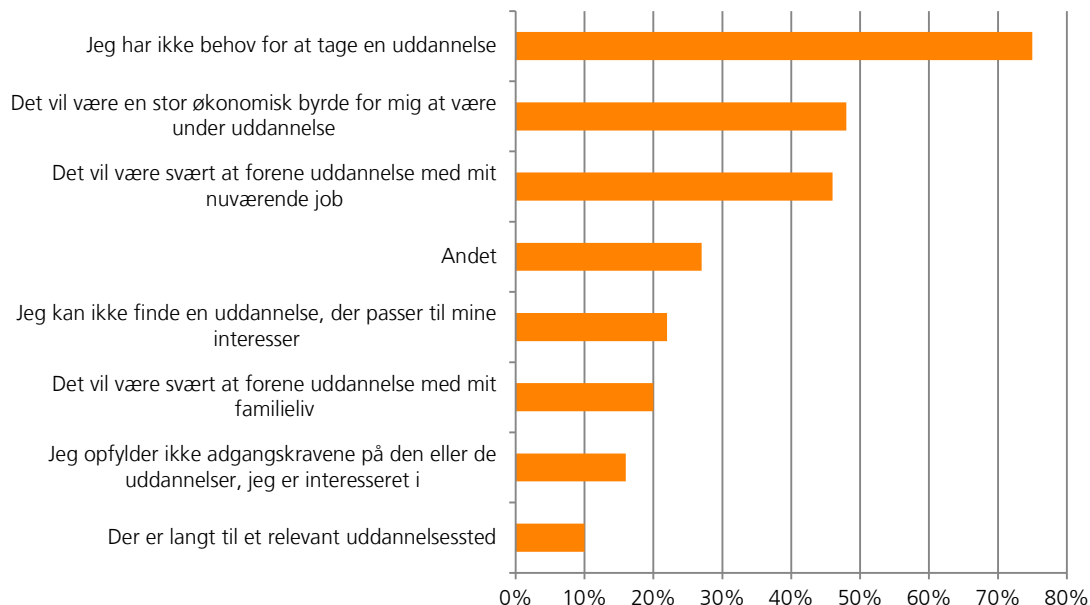
Hvis jeg skulle starte på en uddannelse nu, så tror jeg, at jeg ville miste mine kunder. Pga. tid og tidspunkter er der rigtig dårlige muligheder for at kombinere uddannelse med mit job. Hvis jeg kunne tage en uddannelse på aftenskole, så ville det være meget mere ladsiggørligt, for så kunne jeg drive min virksomhed ved siden af.

8.2.1 Hvorfor har nogle studenter ikke lyst til uddannelse?

Vender man blikket mod de studenter, som svarer, at de ikke har lyst til at starte på en uddannelse inden for de næste tre år, så er hovedårsagen hertil, at de ikke føler, at de har behov for en uddannelse. 75 % svarer dette, jf. figur 12.

Figur 12.

Hvilket af følgende har betydning for, at du ikke har lyst til at tage en uddannelse indenfor de næste tre år? (N = 126)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse

Note: Det er kun de respondenter, der hverken har gennemført en uddannelse eller er i gang med en uddannelse, og som ikke har lyst til at starte på en uddannelse inden for de næste tre år, som har haft mulighed for at besvare dette spørgsmål. Det har været muligt at afgive flere svar, hvorfor procenttallene summerer op til mere end 100 %.

Som det fremgår af figur 12, spiller også andre ting end oplevelsen af manglende behov ind på, at studenterne ikke er motiverede for at uddanne sig. To væsentlige faktorer, der har betydning for, at disse studenter ikke har lyst til at tage en uddannelse, er igen, at det vil være svært at forene med deres nuværende job, og at det vil være en stor økonomisk byrde for dem at gå ned på SU. Dermed er der altså fællestræk mellem de barrierer, der kunne risikere at stå i vejen for de studenter, der ellers er motiverede for uddannelse, og de forklaringer, som de studenter, der ikke ønsker at uddanne sig, udpeger som årsager hertil.

8.3 Opsamling

- Hovedparten af studenterne uden anden uddannelse end gymnasiet er motiverede for at uddanne sig. 63 % svarer, at de kunne have lyst til at begynde på en uddannelse inden for de næste tre år. 79 % er enten helt eller overvejende enige i, at uddannelse vil forbedre deres muligheder på arbejdsmarkedet.
- Særligt stor er andelen, der ønsker at uddanne sig, blandt de studenter, der har taget en stx eller hf. Ligesom der er en større andel af kvinder end mænd, der har lyst til uddannelse. Ser man på beskæftigelsessituationen, er lønmodtagere, ledige og sygemeldte mere motiverede for uddannelse end de selvstændige. Endelig er motivationen for uddannelse størst blandt de studenter, der vurderer, at uddannelse vil forbedre deres muligheder på arbejdsmarkedet.
- Studenterne er særligt interesserede i mellemlange videregående uddannelser. Men også erhversuddannelser og korte videregående uddannelser har studenternes interesse.
- Det er først og fremmest en faglig interesse, der giver studenterne lyst til at tage en uddannelse, men også udsigten til at forbedre deres muligheder på arbejdsmarkedet er med til at motivere dem.
- Studenterne oplever en række barrierer, der risikerer at stå i vejen for, at de begynder på en uddannelse. For det første forhindrer adgangskrav nogle studenter i overhovedet at starte på den uddannelse, de ønsker. For det andet fremhæver studenterne det som en barriere, at det kan blive svært at få økonomien til at slå til på SU. For det tredje efterlyser studenterne en højere grad af fleksibilitet i uddannelsernes tilrettelæggelse, fx med hensyn til at studere på deltid og beholde deres job ved siden af. Endelig oplever nogle studenter en række personlige udfordringer med hensyn til det at tage en uddannelse, som bl.a. knytter an til sygdom eller psykisk sårbarhed.
- Blandt de studenter, der ikke har lyst til at tage en uddannelse, er årsagen først og fremmest, at de ikke oplever et behov for uddannelse. Men også økonomien og manglende muligheder for at forene deres nuværende job med studiet har betydning for fravalget af uddannelse.

Appendiks A

Metode

I undersøgelsen om studenter uden erhvervskompetencegivende uddannelse er der blevet gjort brug af en bred vifte af metoder. For at få uddybende kendskab til, hvem studenterne fra 2009 er, har EVA indhentet registeroplysninger om dem fra Danmarks Statistik. Gruppen, der ikke påbegyndte en uddannelse, er derefter blev tilsendt et spørgeskema omhandlende deres valg og vej gennem uddannelsessystemet, og sidst er en gruppe af dem, der har udfyldt spørgeskemaet, blevet interviewet for at få en større forståelse af deres historier og valg.

I dette metodeappendiks gennemgås hvert af de metodiske elementer for at skabe gennemsigtighed med hensyn til valg, definition og fravalg i forbindelse med undersøgelsen.

Registeranalyse

Registeranalysen er foretaget gennem Danmarks Statistiks forskerordning og er baseret på de danske registres oplysninger om den enkelte student kædet sammen gennem cpr-nummer.

Udgangspunktet for registeranalysen er definitionen af populationen. Dette er sket gennem uddannelsesregisteret, hvor alle, der har fuldført en studentereksamen i 2009, er blevet udtrukket. Studentereksamen er her defineret ud fra kode for afsluttet uddannelse (AUDD), der enten skal repræsentere stx, 2-årig hf, htx eller hhx. Herefter er datasættet blevet rensset for døde, ligesom studenter, der har taget den særlige International Business (IB)-studentereksamen, er sorteret fra; det sidste er gjort, da gruppen, der tager denne eksamen, specielt er personer med hovedtilknytning til udlandet. Ligeledes er personer, der er udvandret efter studentereksamen, sorteret fra.

For at se på de studenter, der ikke påbegynder en uddannelse efter studentereksamen, er populationen delt op i to, ud fra om det i kursusregisteret er registreret, at de har fuldført en uddannelse, altså har en AUDD-kode, der indikerer en uddannelse over studentereksamensniveau, eller er under uddannelse ved sidste opdatering. På tidspunktet for registeranalysen var kursusregisteret opdateret til og med 2014, hvorfor en del af delpopulationen vil have påbegyndt eller fuldført en uddannelse i løbet af 2015, til trods for at de er i gruppen.

For at skabe mulighed for sammenligninger er der desuden trukket oplysninger om personer, der har fuldført en erhvervsuddannelse i 2009.

Samlet set har der i registeranalysen været koblet følgende oplysninger på studenterne:

- Uddannelseshistorik, både før og efter studentereksamen
- Befolkningsoplysninger, køn, alder og bopæl
- Oplysninger om fødsler og børn
- Beskæftigelse/forsørgelse
- Karakterer fra folkeskole og gymnasium
- Ud- og indvandring
- Oplysninger om beskæftigelse/forsørgelse og uddannelse for forældre til cases på tidspunktet for studentereksamen

I registeranalysen er der foretaget en række sammenkodninger af registeroplysningerne. Eksempelvis er den socioøkonomiske status for studenterne kodet sammen til færre udfald, ligesom forældres uddannelse er kodet ud fra tidspunktet, hvor studenterne opnåede studentereksamen, samtidig med at den er kodet sammen til uddannelseshovedgrupper.

Med hensyn til socioøkonomisk status skal det bemærkes, at denne undersøgelse anvender variabelen SOCIO_02, fra Danmarks Statistik, der dækker over den vigtigste indtægt for studenter det pågældende år. Variablen bygger på oplysninger fra flere forskellige af Danmarks Statistiks registre og er sammenlignelig over tid, hvorfor den er velegnet til analyserne i denne undersøgelse.

En række af udfaldene af variabelen er værd at uddybe i denne sammenhæng: "Andet" dækker over, at Danmarks Statistik ikke har kunnet indplacere studenterne i nogen af de andre kategorier på baggrund af oplysningerne fra registrene. Højeste færdighedsniveau omfatter fx skuespiller, musiker eller lærer. Mellemløsniveau omfatter fx teknisk arbejde i forbindelse med produktion og transport, assistance ved handel og administration, fotograf eller omsorgsarbejde i dag- og døgninstitutioner. Grundniveau omfatter fx almindeligt kontorarbejde, kundeservice, overvågnings- og regningsarbejde eller arbejde inden for landbrug.

Variablen kan kodes sammen til at dække over tre udfald for alle personer i registeret: beskæftigede, arbejdsløse og personer uden for arbejdsstyrken. I denne undersøgelse har EVA valgt at kode personer under uddannelse ind i en kategori for sig selv, da de ellers ville have figureret som værende uden for arbejdsstyrken.

Forældrenes socioøkonomiske status er taget fra den registerbaserede arbejdsstyrkestatistik (RAS), hvor den opgøres som status på skæringstidspunktet i slutningen af november. Forældre-

nes socioøkonomiske status er opgjort for året, hvor studenterne færdiggjorde deres studentereksamen.

Karaktergennemsnittet i gymnasiet er det gennemsnit, som fremgår af studenternes eksamensbevis, mens karaktergennemsnittet fra folkeskolen er beregnet som gennemsnittet af eksamens-karakterer i dansk og matematik det afsluttende år i folkeskolen.

Flytninger er defineret som flytninger af bopælsadresse i cpr-registeret.

Spørgeskemaundersøgelse

Spørgeskemaet er formuleret af projektgruppen på baggrund af undersøgelsesspørgsmålene og den indledende afdækning af området. Spørgeskemaet er bygget tematisk op for at gøre besvarelsen af skemaet logisk for respondenterne. Spørgeskemaet er opsat i Danmarks Statistiks onlinemodul og derefter pilottestet af Danmarks Statistik i målgruppen. På baggrund af resultaterne fra pilottesten er spørgeskemaet blevet tilpasset, ligesom enkelte formuleringer er omformuleret, således at målgruppen forstår spørgsmålet på den måde, som det var intenderet.

Spørgeskemaundersøgelsen er sendt ud via Danmarks Statistik til delpopulationen, der ifølge registrene ikke havde fuldført eller var i gang med en videre uddannelse på det sidst tilgængelige tidspunkt i uddannelsesregisteret. Spørgeskemaet blev sendt ud til i alt 2.539¹⁶ personer. Respondenterne fik først mulighed for at udfylde spørgeskemaet på internettet, og hvis de ikke gjorde dette, blev de mindet om undersøgelsen. Hvis de stadig ikke havde udfyldt skemaet, blev de ringet op og fik mulighed for at svare over telefonen. Efter endt indsamlings- og påmindelsesprocedure var der indkommet i alt 1.300 svar. Dette giver en samlet svarprocent på 53 %.

For at belyse, om svarprocenten dækker over et skævt bortfald, og dermed give et billede af, om spørgeskemaundersøgelsen kan anvendes til at udtale sig repræsentativt om populationen, har EVA foretaget en bortfaldsanalyse på baggrund af følgende variable: køn, alder, geografi, gymnasial uddannelse, disponibel indkomst og herkomst.

¹⁶ Af disse var der dog 66 personer, der var forskerbeskyttet eller på anden vis ikke var mulige at finde, hvorfor den reelle population er 2473.

Bortfaldsoversigt for spørgeskemaundersøgelse

	Andel af besvarelserne	Andel af totalpopulationen
Køn		
Mænd	59	60
Kvinder	41	40
Alder		
18-24	11	11
25-34	88	88
35-44	1	0
45-54	0	0
55-64	0	0
65-74	0	0
Geografi (Region)		
Nordjylland	7	8
Midtjylland	26	22
Syddanmark	16	15
Hovedstaden	43	46
Sjælland	8	10
Gymnasial uddannelse		
Stx	40	46
Hf	23	20
Htx	11	7
Hhx	26	27
Disponibel indkomst		
Ingen indkomst	1	1
Under 200.000	78	79
200.000-300.000	20	18
300.001-400.000	1	2
400.001-500.000	0	0
Mere end 500.000	0	0
Herkomst		
Dansk oprindelse	92	90
Indvandrere/efterkommere	8	10

Kilde: EVA's beregninger af registeroplysninger fra Danmarks Statistik

Ved beregning af χ^2 -værdien for hver enkelt fordeling fremgik det, at der var skævheder på følgende parametre: geografi, herkomst og gymnasial uddannelse. Med hensyn til analyserne blev det vurderet, at der ikke var nogen grund til at tro, at geografien for studenterne har afgørende indflydelse på analyserne. Dette skyldes bl.a., at bortfaldsanalysen bygger på regioner, hvor der i alle regioner er større uddannelsesinstitutioner og landområder.

For at se, om skævheden med hensyn til gymnasial uddannelse havde en indflydelse på resultatet af analyserne, blev der beregnet vægte, der opvejede forskellen mellem besvarelsene og populationen. Alle analyser i rapporten er derfor foretaget både med og uden vægte. I den forbindelse blev der også foretaget χ^2 -tests på begge analyser. Det viste sig dog, at det ikke gjorde nogen forskel på udfaldet af χ^2 -testen at anvende det vægtede data, hverken på frekvenser eller på krydstabeller. Derfor er der i alle frekvenser og krydstabeller anvendt uvægtet data; dette er bl.a. også valgt for at kunne vise antallet af personer, der reelt har svaret det ene eller andet i spørgeskemaet. I tabelrapporten er data for både vægtet og uvægtet data præsenteret.

Da registeroplysningerne om studenterne bygger på et træk, hvor kursusregistret sidst er opdateret med udgangen af 2014, var der en vis sandsynlighed for, at en del af studenterne i mellemtiden har påbegyndt eller afsluttet en uddannelse. Dette havde studenterne mulighed for at angive i spørgeskemaet. De studenter, der er i gang med eller har taget en erhvervsuddannelse eller en videregående uddannelse, er sorteret fra, inden analyserne er foretaget. Det drejer sig om 256 studenter. De studenter, der har taget en privat uddannelse, en uddannelse i udlandet eller en anden uddannelse har fået enkelte spørgsmål, primært med henblik på at afdække hvilke uddannelser, de har taget.

Derudover var 13 af studenterne fra mindre og mere specialiserede ungdomsuddannelser. Disse studenter er sorteret fra, inden analyserne er foretaget. Desuden blev en gruppe på 36 studenter sorteret fra pga. mangelfulde besvarelser.

Det endelige analysegrundlag for rapporten er 721 studenter. Forskellige filtre i spørgeskemaet gør dog, at analysegrundlaget for enkelte spørgsmål kan være mindre eller større.

Kvalitative interview

Der er gennemført i alt 19 interview med studenter, der hverken havde gennemført en uddannelse efter gymnasiet eller var i gang med en på tidspunktet for dataindsamlingen i efteråret 2015, hverken inden for det ordinære uddannelsessystem eller i andet regi. To af de studenter, vi har interviewet, er dog netop gået i gang med hhv. en HD og en særligt tilrettelagt erhvervsuddannelse målrettet studenter. Vi har valgt at tage studenterne med i undersøgelsen alligevel, da de indtil for ganske nyligt var en del af målgruppen og derfor bidrager med mange relevante perspektiver.

Interviewpersonerne er udvalgt på baggrund af deres besvarelser i spørgeskemaundersøgelsen med henblik på at sikre en maksimal variation på en række baggrundsforhold og deres tilknytning til og egen oplevelse af deres situation på arbejdsmarkedet. Der er således sikret en spredning med hensyn til gymnasial uddannelse, køn, tilknytning til arbejdsmarkedet og med hensyn til, om studenterne har forsøgt at gå i gang med en uddannelse. Desuden er der for studenter i beskæftigelse sikret en spredning med hensyn til deres svar på spørgsmålet om, i hvilken grad de føler sig fastlåst på arbejdsmarkedet.

Interviewene er gennemført over telefonen og har varet ca. 30-45 min. De har taget udgangspunkt i en semistruktureret interviewguide, som har sikret, at alle interviewpersoner blev stillet spørgsmål om deres valg af og tid i gymnasiet, deres forløb efter gymnasiet, herunder om de har prøvet at starte på en uddannelse, deres erfaringer med vejledning, deres situation på arbejdsmarkedet i dag og deres motivation for at tage en uddannelse. Samtidig har der været plads til i interviewsituationen at forfølge den enkelte students oplevelser, erfaringer og perspektiver.

De gennemførte interview er optaget og transskriberet. I forbindelse med analysen af interviewene er vi gået frem efter frameworktilgangen. Dette indebærer, at vi har skabt en indledende tematisk ramme ud fra vores undersøgelsesspørgsmål og interviewguide, som vi efterfølgende har kodet vores interviews ud fra. Dette har muliggjort, at vi i analysen har kunnet se på tværs af interviewpersoner med hensyn til en række temaer.

Appendiks B

Litteraturliste

AE – Arbejderbevægelsens Erhvervsråd og Dansk Industri (2013): *Veje og omveje til erhvervskompetencegivende uddannelse*.

Aftale mellem regeringen Socialdemokraterne og Dansk Folkeparti: "*Ny chance for alle*" (juni 2005).

Aftale mellem regeringen, Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti og Det Radikale Venstre om: *Fleere unge i uddannelse og job* (november 2009).

BEK nr. 876 af 07/07/2010. Bekendtgørelse om vejledning om valg af videregående uddannelse og erhverv og om vejledning som led i fastholdelse af elever, kursister og studerende i uddannelse.

DEA (2012): *Hvordan får 60 pct. en videregående uddannelse?* – Analyse af studenterårgang 2000's vej gennem uddannelsessystemet.

Det Økonomiske Råd (2014): "*Ungdomsuddannelser*". Kapitel III, Dansk Økonomi, forår 2014.

EVA (2013): *Studenter i erhvervsuddannelserne*. En undersøgelse af gymnasiale dimittenders valg og veje gennem uddannelsessystemet.

EVA (2015): *HF – profil og funktion*. En undersøgelse af hf-kursister på toårig hf.

EVA (2015): *Skolers arbejde med at forberede elever til ungdomsuddannelse*.

Uni-C (2009): *Studievalgsvejledning*. Brugerundersøgelse blandt elever på de gymnasiale uddannelser, maj 2009.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

Østbanegade 55, 3.
2100 København Ø

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk

Danmarks Evalueringsinstitut udforsker og udvikler kvaliteten af dagtilbud for børn, skoler og uddannelser. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

Læs mere om EVA på vores hjemmeside, www.eva.dk.
Her kan du også downloade alle EVA's udgivelser
– trykte eksemplarer kan bestilles via en boghandler.

ISBN: 978-87-7958-902-5

